

ท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ
ของ COVID-19

โดย

พลเรือตรี ชัยณรงค์ บุณยรัตกลิน
ผู้บัญชาการฐานทัพเรือกรุงเทพ
กองทัพอเรือ / ทรนวกกลาโหม

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๓
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๓ - ๒๕๖๔

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เรื่อง “ ท้าทายของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ” ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์ ของ พลเรือตรี ชัยณรงค์ บุญยรัตกลิน เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๓ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๓ – ๒๕๖๔

พลโท

(วิโรจน์ เกิดแสง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง ทำที่ของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัย พลเรือตรี ชัยณรงค์ บุญยรัตกลิน **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** ๖๓

การระบาดใหญ่ของ COVID-19 ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกขณะนี้อาจไม่ได้มีผลโดยตรงต่อการเมืองโลก แต่ทำให้เห็นถึงการสว่นกระแสโลกาภิวัตน์อย่างชัดเจน ประเทศสำคัญๆ ต่างเน้นการดำเนินนโยบายเอาตัวรอดเฉพาะตนมากขึ้น ลดการให้ความสำคัญในการแสวงหาความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาประเด็นข้ามชาติ ซึ่งส่งผลเสียต่อเสถียรภาพ สันติภาพ ความมั่นคง และความมั่งคั่งของโลก เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทางภูมิรัฐศาสตร์และการจัดระเบียบโลกใหม่ในอนาคต โดยเฉพาะการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯที่เริ่มสูญเสียอำนาจและความสามารถในการจัดระเบียบโลก และการเปลี่ยนท่าทีจากนโยบายเสรีนิยมไปสู่นโยบายชาตินิยม กับสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็งและกำลังพัฒนาขีดความสามารถด้านการทหารให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น โดยจะเป็นตัวเร่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกใหม่ จากระเบียบโลกกึ่งชั่วคราว กึ่งหลายขั้ว ซึ่งไม่ใช่ระเบียบโลกที่ชั่วคราวอย่างสมบูรณ์ ไปสู่ระเบียบโลกหลายขั้วอำนาจ ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดและการแข่งขันที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลกใหม่จะไม่นำไปสู่การเกิดสงครามทางตรงในเวลาอันใกล้ ทั้งนี้ จุดยืนของไทยในระเบียบโลกใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น รวมถึงข้อตกลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และความมั่นคงทั้งในรูปทวิภาคีและพหุภาคีต้องมีความริเริ่มที่ดีและแสวงหาดุลยภาพที่เหมาะสม โดยยึดอาเซียนเป็นหลักในการเสริมสร้างความเข้าใจดำเนินนโยบายต่างประเทศในรูปแบบของการสร้างสมดุล มีความสัมพันธ์อันดีกับขั้วอำนาจทุกฝ่าย แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางการเมืองก็ตาม ที่สำคัญ จะต้องเป็นอิสระจากข้อจำกัดของการเมืองภายในประเทศ

คำนำ

เอกสารวิจัยประกอบหลักสูตร การป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๓ เรื่อง ท่าทีของไทย ต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ฉบับนี้ มีมูลเหตุที่จำเป็นต่อการศึกษาที่สำคัญ คือเพื่อศึกษา วิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกที่ผ่านมา ศึกษา วิเคราะห์ ความขัดแย้งที่สำคัญก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 และแนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ศึกษา วิเคราะห์ ปัญหา ความท้าทาย และปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ และแนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 และเพื่อเสนอแนวทางกำหนดท่าทีของไทย ต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 แม้ว่าผลของการศึกษาวิจัยจะมีผลหรือบทสรุปตรงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ก็ตาม ย่อมส่งผลดีและเป็นประโยชน์ในการนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ของประเทศ

อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ยังมีเงื่อนไขและปัญหาอุปสรรคในระหว่าง การดำเนินงานบ้างไม่ว่าจะเป็นเรื่องของระยะเวลาของการศึกษา การปรับสภาพของแบบสอบถาม เพื่อให้ตรงกับความต้องการของวัตถุประสงค์มากที่สุด อีกทั้งต้องให้เป็นไปตามหลักทฤษฎีที่กำหนด ซึ่งนอกจากนี้แล้ว ยังพบปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ เช่น ความกว้างของเนื้อหาซึ่งเนื้อหามีขอบเขตที่ค่อนข้างกว้าง อีกทั้งเกิดความล่าช้าในการรวบรวมข้อมูล สิ่งเป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าของงานวิจัยไปบ้างตามสภาพ

สำหรับเอกสารวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ ผู้ศึกษาวิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะและแนวคิดจนทำให้เอกสารวิจัยมีความสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา อีกทั้งผู้ศึกษาวิจัยคาดหวังว่าเอกสารวิจัยฉบับนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อราชการไม่มากนักน้อย โดยเฉพาะการนำไปสู่กระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์การ ประชาสัมพันธ์เพื่อความมั่นคง และเพื่อประโยชน์แห่งชาติในอนาคตต่อไป

พลเรือตรี

(ชัยณรงค์ บุณยรัตกลิน)

นักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๓

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาอย่างสูงจากพลเอก สุทน เหมือนพิทักษ์ พันเอกหญิง นวพร มีปรีชา และนาวาเอกหญิง สุพิชฌาย์ สันหจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย ที่กรุณาให้คำแนะนำ ปรีกษา ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยตระหนักถึงความตั้งใจจริงและความทุ่มเทของอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ พลเรือตรี วีรยุทธ ตูลวรรธนะ นายทหารนอกราชการ ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความอนุเคราะห์ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย และเอกสารงานวิจัย รวมถึงขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ และเอื้อต่อการทำงานวิจัย ตลอดจนทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม จนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

อนึ่งผู้วิจัยหวังว่า งานวิจัยฉบับนี้จะมีประโยชน์อยู่ไม่มากนักน้อย จึงขอมอบส่วนดีทั้งหมดนี้ให้แก่เหล่าคณาจารย์ที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาจนทำให้ผลงานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง และขอมอบความกตัญญูทเวทิตาคุณ แต่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน สำหรับข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดเพียงผู้เดียว และยินดีที่จะรับฟังคำแนะนำจากทุกท่านที่ได้เข้ามาศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานวิจัยต่อไป

พลเรือตรี

(ชัยณรงค์ บุญยรัตกลิน)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๓

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๖
ขอบเขตของการวิจัย	๖
วิธีดำเนินการวิจัย	๗
ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย	๘
คำจำกัดความ	๙
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๑๑
ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory)	๑๑
ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-Politics Theory)	๑๒
ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization Theory)	๑๓
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบโลกใหม่และการแพร่ระบาดของ COVID-19	๑๔
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๒๔
สรุป	๒๕
บทที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงระเบียบโลก	๒๖
ระเบียบโลกภายหลังสงครามเย็นถึงก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19	๒๖
ความขัดแย้งสำคัญก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19	๓๐
อุปสรรคสำคัญของความขัดแย้งก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19	๓๕
แนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19	๓๘
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของไทย(SWOT) หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19	๔๐
ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยเสี่ยง	๔๕
สรุป	๔๗

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๔	
วิเคราะห์ปัญหาและท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่หลัง	
การแพร่ระบาดของ COVID -19	๔๘
วิเคราะห์ปัญหา	๔๘
ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่	๕๓
แนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19	๕๖
ท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19	๕๙
บทที่ ๕	
สรุปและข้อเสนอแนะ	๖๖
สรุป	๖๖
ข้อเสนอแนะ	๗๕
บรรณานุกรม	๗๙
ประวัติย่อผู้วิจัย	๘๔

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วง ค.ศ.๑๙๐๐ ชาวยุโรปเริ่มมีแนวคิดต้องการให้เกิดรัฐบาลโลก (World Government) เพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้งทางการเมืองและผลประโยชน์ระหว่างชาติต่างๆ ด้วยการจัดระเบียบใหม่ให้แก่โลก ระเบียบโลก^๑(World Order) จึงไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่เกิดจากประเทศมหาอำนาจ^๒ (Superpower) ในแต่ละยุคสมัยความเป็นมหาอำนาจทำให้สามารถกำหนดระเบียบกระแสหลักที่โลกยึดถือที่มักจะทำให้ประโยชน์แก่ผู้กำหนดระเบียบนั้นไม่ทางใดก็ทางหนึ่งในประวัติศาสตร์โลกยุคใหม่หลังมีความขัดแย้งในระดับนานาชาติจนเกิดสงครามโลก จะทำการจัดระเบียบ^๓ตัวเองใหม่โดยมีฝ่ายชนะเป็นแกนนำ เกิดศัพท์ในทางรัฐศาสตร์ว่าระเบียบโลกใหม่ (New World Order) และถูกใช้ครั้งแรกหลังสงครามโลกครั้งที่๑ ด้วยแนวคิดแบบเสรีนิยมเมื่อฝ่ายชนะเข้ายึดครองทรัพยากรของฝ่ายแพ้ และจัดตั้งองค์กรสันนิบาตชาติ (League of Nations) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอยู่ในรูปแบบดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) ไม่มีประเทศใดเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียว (Unipolar) และต่างต้องการที่จะขยายอาณาเขตและถ่วงดุลซึ่งกันและกันเพื่อประสานดุลการเมืองโลกแต่ทำไม่สำเร็จ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นสมรภูมิลบส่วนใหญ่อยู่ในทวีปยุโรปทำให้ชาติมหาอำนาจต้องรบกันเองทั้งฝ่ายชนะและแพ้สงครามได้รับความเสียหายอย่างหนักโดยเฉพาะมหาอำนาจในทวีปยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดมีการจัดระเบียบโลกใหม่อีกครั้งและใช้อยู่ประมาณ ๔๐ ปี การเมืองระหว่างประเทศเริ่มเข้าสู่ ๒ ขั้วอำนาจ (Bipolar System) เกือบทุกประเทศมีความจำเป็นที่จะต้องเลือกข้างหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตเมื่อ พ.ศ.

---

^๑ระเบียบกระแสหลักที่โลกยึดถือมาตั้งแต่แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑

^๒การที่ประเทศใดจะมีสถานะเป็นประเทศมหาอำนาจนั้น ต้องอาศัยตัวแปรสำคัญ ได้แก่ ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า โครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้เกิดการขยับขึ้นทางสังคมด้วยการเข้าถึงการศึกษา และอาวุธยุทโธปกรณ์เหนือกว่าประเทศอื่น ๆ

^๓ประกอบด้วยระเบียบเกี่ยวกับความมั่นคง การค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และพันธะสัญญา

๒๕๓๔ และสงครามเย็นจบลงสหพันธรัฐรัสเซียซึ่งเป็นชาติผู้สืบทอดจากสหภาพโซเวียตไม่สามารถดำรงความเป็นมหาอำนาจไว้ได้ โลกจึงเข้าสู่ระบบขั้วอำนาจเดี่ยว (Monopolar System) คือสหรัฐฯ ที่มีสหรัฐฯ เป็นแกนนำ ได้ประกาศนโยบายในการจัดระเบียบโลกใหม่^๔ (New World Order) ในค.ศ. ๑๙๙๑ ประธานาธิบดีจอร์จ เอช ดับเบิลยู บุช ได้ประกาศระเบียบโลกใหม่ (New World Order) หลังเหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ๒๐๐๑ ประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช ผู้เป็นลูกได้ประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (War on Terrorism) เพื่อตอบโต้ ตลอดจนรักษาภาพลักษณ์ถือเป็นยุคที่โลกเข้าสู่สภาวะไร้ระเบียบ

การระบาดใหญ่ของเชื้อโรคไม่ใช่สิ่งใหม่ ที่ผ่านมามีการแพร่ระบาดของอหิวาตกโรค กาฬโรค โรคฝีดาษ และไข้หวัดใหญ่ในยุโรปทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมากในระยะเวลาอันรวดเร็ว ถือเป็นวิกฤตสาธารณสุขที่ในศตวรรษหนึ่งจะเกิดขึ้นหนึ่งครั้งแต่ส่งผลกระทบนานหลายทศวรรษ การแพร่ระบาดของโรคที่รุนแรงเกือบทุกครั้งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทั้งดุลแห่งอำนาจและ/หรือระเบียบโลกใหม่ เช่น การตกต่ำของจักรวรรดิต่างๆ การสร้างระเบียบใหม่ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เป็นต้น ที่สำคัญ ประเทศมหาอำนาจมักใช้ทั้งอำนาจทาง วิชาการ เศรษฐกิจและการเมืองที่จะผลิตหรือหาทางครอบครองวัคซีนให้ได้มากที่สุด รวมทั้งพยายามกีดกันการส่งออกวัคซีนไปให้ประเทศอื่นๆ เพื่อที่จะให้คนในประเทศตัวเองได้รับวัคซีนครบทั้งหมดก่อน เป็นการให้ความสำคัญเพียงชาติของตนเอง ไม่สนใจชาติอื่นๆ ส่งผลให้ชาติที่มีรายได้น้อย-ปานกลาง เข้าถึงวัคซีนได้ยากและช้า การผูกขาดวัคซีนโดยชาติมหาอำนาจไม่ก็ชาติส่งผลให้ชาติเจ้าของวัคซีนเหล่านั้นสามารถใช้วัคซีนเป็นเครื่องสร้างอำนาจต่อรองเหนือชาติอื่นๆ ได้สูง การแข่งขันในเชิงการชูวัคซีนบนเวทีนานาชาติจึงเป็นไปอย่างรุนแรง ก่อนการระบาดของโรคปอดอักเสบจากเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ (COVID-19) นอกจากระเบียบโลกดังกล่าว กำลังเปลี่ยนแปลงและถูกท้าทายจากหลายด้าน เช่น กระแสต่อต้านโลกาภิวัตน์ ประเด็นชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ความวุ่นวายจากกระแสประชานิยมปีกขวาที่เริ่มเกิดขึ้นในทวีปยุโรปและได้รับความนิยมในหลายประเทศ และการถอนตัวออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit) สหรัฐฯ

---

^๔ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๔ ด้าน คือ การเคารพสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนและสิทธิมนุษยชน การปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบการค้าเสรี และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งถูกใช้เป็นเครื่องมือของสหรัฐฯ และพันธมิตรใช้ในการแสวงหาประโยชน์จากประเทศอื่นๆ มาจนถึงปัจจุบัน

ที่เคยเข้มแข็งก็เผชิญกับวิกฤตหลายด้านเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางการทหารที่แพ้ในการรบ นอกแบบ งบประมาณขาดดุลงานจำนวนมากจนกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจที่ร้ายแรงกว่าที่คิดและคงจะ เรื้อรังไปอีกหลายปี รวมถึงความขัดแย้งกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเรื่องสงครามการค้า การแข่งขัน ทางเทคโนโลยี ความมั่นคงในภูมิภาค และสิทธิมนุษยชน พลังอำนาจของสหรัฐฯ ที่ลดลงเปิดโอกาส ให้สาธารณรัฐประชาชนจีนและมหาอำนาจอื่นที่ค่อย ๆ สะสมกำลังในทศวรรษที่ผ่านมาแสดงบทบาท ในเวทีโลกได้มากขึ้น

หลังองค์การอนามัยโลกได้รับการยืนยันจากสาธารณรัฐประชาชนจีนว่าพบการแพร่ ระบาดของ COVID-19 เมื่อ ๓๑ ธ.ค. ๒๐๑๙ ต่อมาได้ประกาศให้การแพร่ระบาดดังกล่าวเป็น ภาวะการระบาดใหญ่ทั่วโลก (Pandemic) หลังจากเชื่อได้แพร่กระจายกระจายไปกว่า ๒๐๐ ประเทศและเขตปกครองทั่วโลก ส่งผลกระทบรุนแรงไปทั่วโลกแตกต่างจากวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (Subprime Mortgage Crisis) หรือวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ (Hamburger Crisis) ในพ.ศ.๒๕๕๐ ที่ส่งผลกระทบเฉพาะสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป และวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย (วิกฤตต้มยำกุ้ง) ในพ.ศ. ๒๕๔๐ ที่ส่งผลกระทบแค่กับไทยและประเทศในทวีปเอเชีย การแพร่ระบาดของ COVID-19 ถือเป็นโรคอุบัติใหม่ที่จัดเป็นภัยความมั่นคงรูปแบบหนึ่งซึ่งจำนวนผู้ติดเชื้อทั่วโลกเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 นอกจากจะทำให้เศรษฐกิจโลก เสียหายมากที่สุดนับตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๖๓ แล้วยังส่งผลกระทบต่อมิติทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีแนวโน้มว่าหลายประเทศจะให้ความสำคัญกับกิจการภายในประเทศ มากขึ้นจากแนวคิดชาตินิยม มีการสร้างกระแสให้เกิดความโกลาหลในหลาย ๆ ประเทศ จนสถานการณ์ค่อย ๆ พัฒนาสู่ภาวะรัฐล้มเหลว (Failed State)

หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ผ่านมานานเกือบกว่า ๑ ปี ๖ เดือน แม้ประเทศต่างๆ จะใช้มาตรการเว้นระยะห่างทางสังคมรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งและการล็อกดาวน์เพื่อสกัดการ แพร่ระบาด แต่ยอดผู้ติดเชื้อ COVID-19 (ณ วันที่ ๓๐ มิ.ย.๖๔) สะสมมากกว่า ๑๘๑ ล้านรายทั่วโลก ยอดผู้เสียชีวิตสูงกว่า ๓.๙ ล้านราย อัตราเสียชีวิตอยู่ที่ราว ๒.๑ % รักษาหายแล้วราว ๙๐ % ของผู้ติดเชื้อทั้งหมด มีประเทศที่พบผู้ติดเชื้อแล้ว ๑๘๗ จาก ๑๙๓ ประเทศทั่วโลก โดยสหรัฐฯ อยู่ในอันดับที่ ๑ มีผู้ยืนยันติดเชื้อสะสม ๓๓,๖๕๑,๗๓๖ รายและมียอดผู้เสียชีวิตสะสมมากที่สุดกว่า ๖.๐๔ แสนราย สหรัฐฯ นอกจากจะไม่แสดงบทบาทนำในการบริหารจัดการการแพร่ระบาดของ COVID-19 ร่วมกับประชาคมโลกแล้ว ยังถอนตัวจากการเป็นสมาชิกองค์การอนามัยโลก และไม่เข้าร่วม โครงการ COVAX (Covid-19 Vaccines Global Access Facility) พร้อมกับตัดงบสนับสนุน

มีการใช้กฎหมายการผลิตเพื่อการป้องกัน^๔(Defense Production Act:DPA) ห้ามบริษัทต่างๆ ส่งออกหน้ากาก N95 ถุงมือผ้าตัด และอุปกรณ์ป้องกันทางการแพทย์อื่นๆ ไปยังต่างประเทศ เพื่อให้บุคคลกรทางการแพทย์และชาวสหรัฐฯ ใช้ก่อน และภายใต้การนำของประธานาธิบดี โจ ไบเดน ก็มีการใช้กฎหมายดังกล่าว สั่งห้ามการส่งออกวัตถุดิบสำหรับการผลิตวัคซีน เพื่อเร่งผลิตในประเทศและระดมฉีดในชาวอเมริกันก่อนตามนโยบาย ทำให้ถูกมองว่าเห็นแต่ผลประโยชน์ของประเทศตน ความล้มเหลวในการจัดการปัญหาการระบาดของ COVID-19 ขององค์การอนามัยโลก (WHO) และความร่วมมือระดับภูมิภาค รวมถึงความไม่แน่นอนจากการแพร่ระบาดรอบใหม่ๆ ของ COVID-19 ที่กลับมารุนแรงอีกในประเทศหลักๆ ที่สำคัญต่อการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ทำให้การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจล่าช้ากว่าที่คาดการณ์ สำนักงานอาหารและยาแห่งชาติสหรัฐฯ (United States Food and Drug Administration : FDA) ได้อนุมัติวัคซีนตัวแรกเป็นกรณีฉุกเฉินเมื่อ ๑๑ ธ.ค. พ.ศ. ๒๕๖๓ ที่สำคัญความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ตลอดจนพันธมิตรนาโต้ยังคงถดถอยลง ส่งผลต่อสถานะผู้นำโลกของสหรัฐฯ อย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีน แม้จะดำเนินมาตรการผิดพลาดในระยะแรกจากการปกปิดการแพร่ระบาดของ COVID -19 แต่ต่อมาก็สามารถควบคุมการแพร่ระบาดได้อย่างรวดเร็ว การที่เศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวก่อนทำให้ได้เปรียบในการแสดงบทบาทบนเวทีโลก ที่สำคัญการต่อสู้กับ COVID -19 ร่วมกับสหพันธ์รัฐรัสเซียได้ช่วยให้ความสัมพันธ์ทวิภาคีแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น การที่สหรัฐฯ กำลังเผชิญกับวิกฤตภายในประเทศและบทบาทในการประสานความร่วมมือระหว่างประเทศในการรับมือกับวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของ COVID -19 ตลอดจนภัยคุกคามหลายอย่างที่โลกกำลังเผชิญโดยเฉพาะสถานการณ์การเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งและการวางอิทธิพลในภูมิภาคต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนผ่านอำนาจของโลกให้เร็วยิ่งขึ้น

ความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นระหว่างสหรัฐฯ เริ่มสูญเสียอำนาจและความสามารถในการจัดระเบียบโลก และการเปลี่ยนท่าทีจากนโยบายเสรีนิยมไปสู่นโยบายชาตินิยมกับสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และกำลังพัฒนาขีดความสามารถด้านการทหารให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้นโดยเฉพาะในบริเวณมหาสมุทรอินเดียและทะเลจีนใต้ ทำให้มีโอกาสที่จะเกิดการเผชิญหน้าทางทหาร รวมถึงจุดอ่อนทางความมั่นคงที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะในระยะการฟื้นตัวของแต่ละ

---

^๔เป็นกฎหมายพิเศษที่ออกมาในปี ๑๙๕๐ ช่วงสงครามเกาหลี มอบอำนาจให้ประธานาธิบดี(Executive Power) ระดมทรัพยากรทุกอย่างเข้าสู่รัฐบาลกลาง อนุญาตให้เข้าแทรกแซงสัญญาการจัดซื้อ จัดจ้างของบริษัทเอกชน รวมถึงระดมแรงงานเพื่อใช้ในการแก้ไขวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ

ประเทศ น่าจะยิ่งทำให้ความขัดแย้งในระดับภูมิภาคมีความรุนแรงมากกว่าความขัดแย้งในระดับมหภาค การฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกจะไม่เกิดขึ้นจริงจนกว่าจะควบคุมการระบาดได้ การแพร่ระบาดของ COVID -19 นานกว่าหนึ่งปีและยังไม่มีแนวโน้มที่จะจบสิ้น ทำให้วัคซีนเป็นของมีค่าที่ทุกประเทศต้องการ ในช่วงปลายปีที่ผ่านมา หลายประเทศได้ประกาศความสำเร็จในการผลิตวัคซีนต้าน COVID -19 ออกมาในเวลาใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม การกระจายวัคซีนไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการซื้อขาย การให้เปล่า หรือโครงการความร่วมมือระหว่างประเทศ ล้วนไม่ได้เป็นการเจรจาแบบตรงไปตรงมาแต่มีการใช้การทูตวัคซีนเป็นเครื่องมือสำคัญที่แต่ละประเทศต่างใช้วัคซีนสร้างอำนาจต่อรองทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การที่แต่ละภูมิภาคมีความเป็นมาและบริบททางการเมืองระหว่างประเทศที่ไม่เหมือนกัน ทำให้สมรภูมิการทูตวัคซีนในแต่ละภูมิภาคแตกต่างกันออกไป ผลลัพธ์ของการทูตวัคซีนจะเป็นหนึ่งในปัจจัยที่นิยามการเมืองโลกในอนาคต เมื่อประเทศที่ได้วัคซีนก่อนมีโอกาสที่จะตั้งหลักและเริ่มต้นใหม่ได้ก่อน

การรับมือ COVID -19 ของแต่ละประเทศทำให้ภูมิรัฐศาสตร์โลกเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน และอาจจะเปลี่ยนการแบ่งขั้วทางการเมืองระหว่างประเทศผ่านมิติการทูตวัคซีนต้าน COVID-19ว่าจะใช้ของชาติตะวันตก สหพันธรัฐรัสเซีย หรือสาธารณรัฐประชาชนจีน ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาชี้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนมหาอำนาจโลกคือ ศักยภาพด้านการค้า การทหาร และเทคโนโลยี ทำให้หลาย ๆ ฝ่ายมองว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีศักยภาพสูงสุดเพียงด้านการค้าจะยังต้องใช้เวลาอีกหลายทศวรรษจึงจะก้าวขึ้นเป็นผู้นำมหาอำนาจโลกได้ หากสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นฝ่ายชนะในวิกฤต COVID -19 รวมกับหนึ่งในความเคลื่อนไหวใหญ่ด้านเศรษฐกิจการค้าที่เกิดขึ้นได้แก่ การลงนามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Partnership Agreement : RCEP) ซึ่งถือเป็นเขตการค้าเสรีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกก็อาจจะช่วยลดเวลาที่จะต้องใช้ในการขึ้นเป็นมหาอำนาจใหม่และจะทำให้โลกมีมหาอำนาจหลายขั้วซึ่งในต้นศตวรรษที่ ๒๐ ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วและนำไปสู่สงครามโลกถึง ๒ ครั้งวัคซีนป้องกัน COVID-19 นอกจากจะเป็นปัจจัยหลักที่ชี้ชะตาการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลกแล้ว ยังอาจเป็นตัวเปลี่ยนดุลอำนาจบนเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเป็นเครื่องมือใหม่ทางภูมิรัฐศาสตร์ที่มหาอำนาจใช้แข่งขันเพื่อช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างประเทศ

การศึกษาวิจัยในอดีตส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การศึกษาระเบียบโลกที่ผ่านมาในมุมมองเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความมั่นคง โดยยังมีงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญกับการระบาดใหญ่ของเชื้อโรควิกฤต COVID-19 ที่เกิดขึ้นทั่วโลกขณะนี้ อาจไม่ได้มีผลโดยตรงต่อการเมืองโลก แต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทางภูมิรัฐศาสตร์ และการจัดระเบียบโลกใหม่ในอนาคต โดยมีการแข่งขัน

ทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นตัวเร่งกระบวนการเปลี่ยนผ่าน การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงความเป็นมาของระเบียบโลกภายหลังสงครามเย็นถึงก่อนการ แพร่ระบาดของ COVID-19 ปัญหา ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ และแนวโน้มการ จัดระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 นำไปสู่แนวทางกำหนดท่าทีของไทย ต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกภายหลังสงครามเย็นถึงก่อน การแพร่ระบาดของ COVID-19
๒. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ ความขัดแย้งที่สำคัญก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 และแนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่และ แนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
๔. เพื่อเสนอแนวทางกำหนดท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ ระบาดของ COVID-19

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑.๑ เนื้อหาตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกหลังสงครามเย็นถึงก่อนการ แพร่ระบาดของ COVID-19
- ๑.๒ สถานการณ์ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การแข่งขันอิทธิพล ของมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และแนวโน้มความขัดแย้งก่อน-หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 เน้นการวิจัยเฉพาะสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีน และการวิเคราะห์สภาวะล้อม (SWOT Analysis) ของไทยภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
- ๑.๓ แนวทางการกำหนดท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ ระบาดของ COVID-19 จะเป็นเพียงการเสนอแนวคิดหรือหลักการกว้าง ๆ โดยไม่พิจารณาลึก ในรายละเอียดของแผนรองรับ
- ๑.๔ วิจัยเฉพาะนโยบายที่เปิดเผยได้เท่านั้น

๒. ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษา ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐ ท่าน ประกอบด้วย หน.ส่วนราชการระดับสูง ผู้เชี่ยวชาญ / นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้เสีย โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการเมืองด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาค อินโด-แปซิฟิก และแนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 และผลกระทบเชิงนโยบาย

๓. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระยะเวลา ๘ เดือน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๓ - มิถุนายน ๒๕๖๔

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา และประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยผู้วิจัยได้ศึกษาจาก บทความ วารสาร สืบค้นข้อมูลจาก Internet และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (Literature Review) รวมถึงการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบไม่เป็นทางการโดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวนไม่น้อยกว่า ๑๐ ท่าน ประกอบด้วย หน.ส่วนราชการระดับสูง ผู้เชี่ยวชาญ / นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้เสีย โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิก และแนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ตลอดจนผลกระทบเชิงนโยบาย

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลอื่น ได้แก่ ข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจน มีความครอบคลุมและถูกต้องมากที่สุด

๓. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในรูปแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาความ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์และแนวทางใหม่ ๆ ที่ได้จากการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกหลังสงครามเย็นถึงก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19
๒. ทำให้ทราบถึงความขัดแย้งที่สำคัญก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 และแนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
๓. ทำให้ทราบถึงปัญหา ความท้าทาย และปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ และแนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
๔. เพื่อเสนอแนวทางกำหนดท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

คำจำกัดความ

กระแสโลก (Global Wave)	หมายถึง	ทาง เส้นทาง หรือแนวทาง หรือสายธารของความเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีความต่อเนื่อง เป็นภาพกว้างของการเปลี่ยนผ่าน
บริบทโลก (Global Context)	หมายถึง	สถานการณ์เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ของสภาพแวดล้อมที่ถือกำเนิด ดำรงอยู่ ทำให้อธิบายสภาพที่เกิดขึ้นเป็นชุดของสภาพแวดล้อมหรือข้อเท็จจริงรอบสถานการณ์ หรือเหตุการณ์
ระบบโลก (World System)	หมายถึง	ระบบสังคมระบบหนึ่งซึ่งมีอาณาบริเวณ โครงสร้าง กลุ่มสมาชิก กฎของความชอบธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างกัน
ระเบียบโลกใหม่ (New World Order)	หมายถึง	ช่วงเวลาสำคัญในประวัติศาสตร์ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิดทางการเมือง ดุลอำนาจ ความคิดเชิงอุดมการณ์ว่าด้วยการจัดการปกครองทั่วโลกโดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมักจะเกิดจากปัญหาที่พ้นขีดความสามารถที่รัฐชาติใดจะสามารถบริหารจัดการ แก้ไข ได้โดยลำพัง
ภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics)	หมายถึง	การศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบทางภูมิศาสตร์ที่มีต่อการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นวิธีการในการศึกษานโยบายต่างประเทศเพื่อทำความเข้าใจ อธิบาย และคาดการณ์พฤติกรรมการเมืองระหว่างประเทศจากตัวแปรทางภูมิศาสตร์
อำนาจของชาติ (National Power)	หมายถึง	กำลังทั้งสิ้นหรือขีดความสามารถของชาติในการทำผลประโยชน์ของชาติบรรลุผล
มหาอำนาจ (Superpower)	หมายถึง	ประเทศใดประเทศหนึ่งที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่สูง มีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า และโครงสร้างทางสังคมที่เอื้ออำนวยให้

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019	หมายถึง	เกิดการยับยั้งขั้นทางสังคมด้วยการเข้าถึงการศึกษา รวมถึงอาชญากรรมโทษประหารชีวิตเหนือกว่าประเทศอื่น โรคติดเชื้ออันเกิดจากไวรัสโคโรนากลุ่มอาการทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง 2 (SARS-CoV-2) มีการระบุโรคครั้งแรกในเดือนธันวาคม ๒๕๖๒ ในนครอู่ฮั่น เมืองเอกของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และได้กระจายไปทั่วโลกนับแต่นั้น
ภาวะการระบาดใหญ่ทั่วโลก (Pandemic)	หมายถึง	ลักษณะของการระบาดของโรคที่แพร่กระจายไปทั่วโลกหรือในพื้นที่เป็นวงกว้างข้ามเขตแดนระหว่างประเทศ และส่งผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ในบทนี้จะเป็นการทบทวนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงของโลก มาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

๑. ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory)
๒. ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-politics)
๓. ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization Theory)
๔. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบโลกใหม่และการแพร่ระบาดของ COVID-19
๕. กรอบแนวคิดของการวิจัย
๖. สรุป

ทฤษฎีระบบโลก (World-System Theory)

เป็นทฤษฎีที่อธิบายภาวะการถ่วงดุลและการครอบงำทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนมากกว่า ทฤษฎีพึ่งพา (Dependency Theory) มีนักคิดที่สำคัญได้แก่

๑. แนวคิดของ Fernand Braudel

Fernand Braudel ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาของนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส ผลงานส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์โลกในกรอบที่กว้างกว่านักประวัติศาสตร์ทั่วไปที่มักจะเริ่มศึกษาประวัติศาสตร์จากกรอบของประเทศซึ่งจะทำให้มองข้ามการเคลื่อนไหวของประวัติศาสตร์โลกในขอบเขตที่เกินกว่าพรมแดนประเทศ โดยได้ศึกษากำเนิดของระบบเศรษฐกิจโลก ตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๔-๑๕ ซึ่งเป็นที่มาของระบบทุนนิยมโลกใหม่ และเสนอว่าระบบเศรษฐกิจโลกได้สถาปนาตัวเองขึ้นมาอย่างเป็นระบบ

๒. แนวคิดของ Immanuel Wallerstein

ศาสตราจารย์ อิมมานูเอล วอลเลอร์สไตน์ (Immanuel Wallerstein) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันลูกศิษย์ของ Braudel ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีระบบโลกใหม่ (Modern World-System) โดยการผสมผสาน ๓ แนวคิด ได้แก่ แนวคิดของสำนักมาร์คซิสต์ใหม่ (Neo-Marxism) แนวคิดของสำนักอ็อนนาลส์ (Annales School) และทฤษฎีการพึ่งพิง (Dependency Theory) และให้นิยามระบบโลก (World System) คือ ระบบสังคมหนึ่งซึ่งมีอาณาบริเวณ โครงสร้าง กลุ่มสมาชิก ภูมิของความสุขหรือความทุกข์และความสัมพันธ์ระหว่างกัน แบ่งออกตามระบบไตรลักษณ์ (Tri-Modal

System) ได้แก่รัฐศูนย์กลาง (Core State) เช่น กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ G8 รัฐกึ่งบริวาร (Semi-Periphery State) เช่น ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrializing Countries - NICs) กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจรวดเร็ว (Emerging market) อย่างกลุ่มประเทศ BRICS และรัฐบริวาร (Periphery State) เช่น ประเทศกำลังพัฒนา

รัฐศูนย์กลางและรัฐบริวารจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะการแบ่งงานกันทำ มีแลกเปลี่ยนอย่างไม่เท่าเทียมระหว่างกัน ส่วนรัฐกึ่งบริวารทำหน้าที่เป็นจุดกึ่งกลางของรัฐศูนย์กลางและรัฐบริวาร ทั้งประเด็นทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยรัฐกึ่งบริวารทำหน้าที่รับเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยจากรัฐศูนย์กลางในขณะเดียวกันก็เข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ และกีดกันทางการค้าแก่รัฐบริวาร นับตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๖ โลกกำลังปฏิบัติการภายในกรอบความคิดของการแบ่งงานกันทำ ซึ่งเรียกว่าเศรษฐกิจโลกทุนนิยม ทฤษฎีระบบโลกมองโลกในลักษณะองค์รวมและในมิติประวัติศาสตร์ในลักษณะของพัฒนาการโดยชี้ให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมกันและการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุลเป็นหัวใจของระบบโลก การวิเคราะห์ระบบโลกต้องไม่หยุดอยู่กับที่และไม่ติดยึดกับทฤษฎีใดแบบตายตัว ควรมองบริบทการเปลี่ยนแปลงในภาพใหญ่และทำความเข้าใจว่าสิ่งที่มากระทบตัวเราเป็นการเปลี่ยนแปลงระยะสั้นหรือเป็นเรื่องที่ใหญ่กว่านั้นเพื่อที่จะรับมือได้ถูกต้อง

ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-politics)

เกิดจากการผสมผสานระหว่างวิชาภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์และการทหาร ปัจจุบันได้เชื่อมความนิยมลงเนื่องจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีและกระจายความเจริญทางเทคโนโลยีไปทั่วโลก แนวคิดที่สำคัญ ได้แก่แนวคิดอำนาจของชาติ (The Study of National Power) เป็นการศึกษาถึงพื้นฐานทางภูมิศาสตร์ของพลังแห่งชาติระหว่างชาติ โดยมี ๓ ทฤษฎี คือ

๑. ทฤษฎีดินแดนหัวใจ (Heartland Theory) เฮาฟอร์ด แมคคินเดอร์ (Halford Mackinder) ชาวอังกฤษเป็นผู้คิดค้น แมคคินเดอร์ เห็นว่าพื้นที่ของทวีปเอเชีย ทวีปยุโรป และทวีปแอฟริกา เป็นพื้นดินผืนเดียวกันและเรียกว่า เกาะโลก (World Island) โดยมีจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ บริเวณดินแดนในแถบยูเรเชีย^๑ โดยเรียกว่าดินแดนหัวใจ (Heart land) และเห็นว่ากำลังทางเรื่อนั้นจะเข้ามาในดินแดนหัวใจได้ยากมาก ส่วนทางบกนั้นดินแดนหัวใจถูกล้อมไปด้วยภูเขา ทะเลทราย และน้ำแข็งในมหาสมุทรอาร์กติก ดังนั้นการรุกรานจากทางบกก็ทำได้ยากเช่นกัน หากใครสามารถครอบครองดินแดนหัวใจได้จะสามารถบุกไปยังยุโรปตะวันตกได้โดยง่าย โดยจะสามารถขยายอิทธิพลไปได้จนกระทั่งจรดชายฝั่งของยูเรเชียเลยทีเดียว ดินแดนหัวใจนั้นถูกล้อมไปด้วยดินแดนทวีปยุโรปและเอเชีย อันได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน สาธารณรัฐประชาชนจีน ฯลฯ ซึ่งเรียกบริเวณนี้ว่า ดินแดนครึ่งวงกลมริมใน ส่วนดินแดนที่ถัดออกมาจากบริเวณดินแดนครึ่งวงกลมริมใน ได้แก่ ทวีปแอฟริกา ทวีปออสเตรเลีย ทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ เรียกว่า ดินแดนครึ่งวงกลมริมนอก

ทฤษฎีดินแดนหัวใจ มีสาระสำคัญอยู่ที่การยึดกุมแผ่นดินพื้นทวีปยูเรเชีย (ยุโรปรวมกับเอเชีย) เพื่อครองเกาะโลก

๒. ทฤษฎีดินแดนริมขอบ (Rimland Theory) เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากความคิดเรื่องดินแดนหัวใจของแมคคินเดอร์ โดยมองว่าดินแดนหัวใจไม่ใช่จุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญแต่คือบริเวณที่เรียกว่าดินแดนครึ่งวงกลมริมใน ทั้งนี้ยกเว้นตะวันออกกลาง ตะวันออกไกล ตะวันออกไกล และเอเชียอาคเนย์ เพราะเป็นกันชนระหว่างอำนาจทางบกและทางทะเล เรียกบริเวณนี้ว่าริมแลนด์ (Rimland) หากรัฐใดสามารถขยายสมุทราณาภาพเพื่อครอบครองย่านริมขอบทั้งหมด รัฐนั้นก็ประสบความสำเร็จในการทอนกำลังดินแดนหัวใจ โดแนล ดับเบิลยู ไมนิค (Donald W. Minic) นักภูมิศาสตร์ชาวอเมริกันได้แบ่งริมแลนด์ออกเป็นริมแลนด์ภายในทวีปยุโรป (Continental Rimland) และริมแลนด์ริมทะเล (Maritime Rimland) โดยพิจารณาในแง่ของการมองเข้าข้างใน (ทวีป) และมองออกมาข้างนอก (ทะเล) นโยบายและความโน้มเอียงทางการเมืองของประเทศใด ๆ ก็ตามที่อยู่ในดินแดนริมขอบอาจจะสลับไปมาระหว่างมองเข้าข้างในและมองออกข้างนอกขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และความกดดันทางการเมือง และทางประวัติศาสตร์

๓. ทฤษฎีสมุทราณาภาพ (Sea Power) อัลเฟรด เทเยอร์ มาฮาน (Alfred Thayer Mahan) นายทหารเรือชาวอเมริกันเป็นผู้คิดค้น โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอำนาจทางทะเลที่มีต่อกิจการทหาร ประเทศที่จะเป็นมหาอำนาจได้จะต้องเป็นประเทศที่มีกำลังอำนาจควบคุมทางทะเลและมหาสมุทร และไม่มีประเทศใดที่จะสามารถเป็นมหาอำนาจทางบกและทางทะเลได้ในเวลาเดียวกัน มาฮานให้ความสำคัญกับเรื่องสมุทราณาภาพ หรือกำลังทางทะเลจากการพิจารณาว่า การลำเลียงไปทางบกกระทำไต่ยากกว่า การเดินของเรือช่วยในเรื่องของการควบคุมพื้นที่ ช่วยให้การรุกรานสามารถกระทำได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ยังอาจใช้กำลังทางเรือเข้าทำลายศัตรูในกรณีที่สามารถเดินเรือเข้าไปได้ ทำให้การเข้ายึดพื้นที่สะดวกยิ่งขึ้น

ทฤษฎีโลกาภิวัตน์ (Globalization Theory)

โลกาภิวัตน์เป็นคำที่ครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างจนเป็นปัญหาในการหาความหมายที่แท้จริง กลุ่มที่สนับสนุนโลกาภิวัตน์มีแนวคิดที่โลกาภิวัตน์ก่อให้เกิดผลบวกต่อรัฐ และรัฐสามารถต้านผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ได้ นักวิชาการที่สำคัญ คือ โรเบิร์ต กิลปิน (Robert Gilpin) ที่ปฏิเสธปัญหาของโลกาภิวัตน์ที่ทำให้เกิดข้อจำกัดกับรัฐชาติ ตรงกันข้ามโลกาภิวัตน์กลับเป็นประโยชน์กับรัฐชาติ เพราะเอื้ออำนวยต่อการกู้ยืมเงินเพื่อการพัฒนาประเทศ ขณะที่กลุ่มที่ต่อต้านโลกาภิวัตน์ มีแนวคิดที่อิทธิพลของโลกาภิวัตน์ทำให้รัฐมีอำนาจควบคุม แทรกแซง สั่งการบงการ กำกับ เศรษฐกิจภายในประเทศลดลง ทำให้เป็นปัญหากับรัฐจนอาจนำไปสู่การสิ้นสุดของรัฐชาติ กระแสโลกที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์ได้ก่อตัวขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๗๐ จากการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของแต่ละประเทศที่

มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น มีจุดเริ่มต้นภายหลังสงครามเย็นในปลายทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ซึ่งเป็นผลจากการขยายตัวของทุนที่แต่เดิมจำกัดเฉพาะในโลกเสรีกับความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสิ้นสุดสงครามเย็นในปลายทศวรรษที่ ๑๙๘๐ ทำให้โลกก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ในทศวรรษ ๑๙๙๐ ที่เปิดกว้าง มีส่วนร่วม และเป็นประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมมากขึ้นความเปลี่ยนแปลงจากเหตุและปัจจัยสองประการข้างต้นทำให้โลกเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ด้านการเมือง มีความเป็นอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบนายทุนตะวันตกซึ่งมีสหรัฐฯ และประเทศในยุโรปตะวันตกอยู่เบื้องหลัง ด้านเศรษฐกิจ เกิดกระบวนการสะสมทุนของทุนนิยมสมัยใหม่ ส่งผลต่อการแสวงหากำไร และด้านสังคม ทำให้เป็นนานาชาติมากขึ้นจากการติดต่อซึ่งกันและกันของมนุษย์ และการคำนึงถึงพรมแดนที่ลดลง โลกาภิวัตน์ยังทำให้องค์ประกอบรัฐเปลี่ยนแปลง เช่น ด้านดินแดน ทุกรัฐบาลต้องแสวงหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้านประชากร เกิดการเคลื่อนย้ายจำนวนมากจากประเทศที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจน้อยกว่าสู่ประเทศที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่า รัฐบาลที่ต้องมีแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) และอำนาจอธิปไตย (Sovereignty) ที่ลดความสำคัญลงเพราะมีการแทรกแซงและบังคับจากภายนอก และการยอมรับการแทรกแซงจากภายนอก รัฐบาลเป็นตัวแสดงหรือผู้เล่นหลักที่สำคัญในโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดความร่วมมือและการแข่งขัน มีจุดเน้นที่ผลประโยชน์แห่งชาติทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยจากปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์ก่อให้เกิดการสร้างดุลแห่งอำนาจนำไปสู่การก่อตัวของความร่วมมือตัวแสดงที่สูงกว่ารัฐที่สำคัญได้แก่ กลุ่มความร่วมมือและองค์การระหว่างประเทศที่ประกอบเป็นองค์การระหว่างประเทศของรัฐบาล (International Governmental Organizations: IGOs) เช่น สหประชาชาติ ที่เพิ่มบทบาทด้านการรักษาสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ องค์การการค้าโลกที่ตั้งขึ้นใน ค.ศ. ๑๙๙๕ และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ และตัวแสดงที่ต่ำกว่ารัฐคือ กลุ่มทางการเมือง และพรรคการเมืองข้ามชาติ ที่เพิ่มความเข้มข้นในการปฏิบัติการทางการเมืองข้ามพรมแดนของรัฐ กลุ่มบริษัทข้ามชาติที่มีความร่วมมือและการแข่งขันผ่านนโยบายสาธารณะ ภูมิภาคทหารและการเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ กลุ่มประชาสังคม ที่สำคัญได้แก่องค์การพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศที่มีบทบาทอย่างกว้างขวาง ปัจเจกบุคคล และส่วนหนึ่งพัฒนาเป็นกลุ่มหลากหลายรูปแบบ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นวงกว้างผ่านเหตุการณ์สำคัญ อาทิ อหิวาต์สปริงในตะวันออกกลางใน ค.ศ. ๒๐๑๐

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับระเบียบโลกใหม่และการแพร่ระบาดของ COVID-19

หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 การเปลี่ยนแปลงในมิติภูมิรัฐศาสตร์เศรษฐกิจ รวมถึงประเด็นและปัจจัยแรงในมิติต่างๆ ทำให้สิ่งแวดล้อมในระเบียบโลกใหม่เปลี่ยนแปลง เพื่อเข้าใจแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับระเบียบโลกใหม่และการแพร่ระบาดของ COVID-19 ดังนี้

๑. โครงการศึกษาทิศทาง การเปลี่ยนแปลงสู่ระเบียบโลกใหม่

โดยศูนย์อาเซียนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะผู้วิจัยได้เสนอจุดอ่อนดั้งเดิมที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการปรับตัวของไทยในระเบียบโลกใหม่ อีกทั้งส่งผลกระทบต่อทางลบจากการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงมากขึ้นใน ๓ มิติ ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ อาทิ โครงสร้างการผลิตลำสมัย กระจุกตัวพึ่งพาบางภาคส่วนมากเกินไป ขาดแคลนเทคโนโลยี ผู้ขาดโดยเจ้าตลาด ขาดแคลนพลังงาน ขาดข้อตกลงการค้าเสรี ไม่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีที่รวดเร็วฉับพลัน มิติสังคม อาทิ สังคมสูงวัยเพิ่มขึ้น กระจายรายได้ไม่เป็นธรรมเหลื่อมล้ำ การศึกษาผลิตคนไม่ตรงตามความต้องการ หนี้ครัวเรือน และมิติสถาบัน อาทิ ปัญหาด้านกฎหมายและกติกาสันติภาพที่ไม่ทันสมัย การบังคับใช้กฎหมายที่ขึ้นกับดุลพินิจ และการทุจริตคอร์รัปชัน

ในระยะสั้น (๑-๒ ปี) ภาวะสุญญากาศในทางอำนาจในการวางระเบียบโลกยังคงเกิดขึ้น โลกที่มีมหาอำนาจหลายขั้วจะเป็นโลกที่อยู่ในสภาวะที่ยุ่งยากซับซ้อน การสร้างพันธมิตรในการปิดล้อมการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกยังคงดำเนินการต่อไปและแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น ในสถานการณ์เช่นนี้ แม้อาเซียนจะยังคงเป็นหนึ่งในกรอบการบูรณาการภูมิภาคที่ยังคงก้าวหน้าอย่างมั่นคง แต่สมาชิกก็มีอัตราการเจริญเติบโตเศรษฐกิจถดถอยอย่างต่อเนื่องจาก COVID-19

ในระยะกลาง (๓-๕ ปี) ไทย และอาเซียน ยังคงมีความเสี่ยงจากภาวะสุญญากาศทางอำนาจที่สหรัฐฯ สูญเสียความสามารถในการจัดระเบียบโลก แต่สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังไม่สามารถก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจนำได้ ดังนั้นความพยายามของสหรัฐฯ ในการปิดล้อมการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน และความพยายามของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการขยายอิทธิพลคงจะกระทบทิศทางและแนวทางการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของอาเซียนที่อยู่ในทำเลที่เป็นจุดศูนย์กลางของความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากไทยไม่สามารถปรับเปลี่ยนจุดอ่อนดั้งเดิมในระเบียบโลกใหม่ได้จะประสบความยุ่งยาก โดยมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นปัจจัยเร่ง

๒. บทความ สถานการณ์ความมั่นคงระหว่างประเทศภายหลังการระบาดของ COVID-19

COVID-19 ถือเป็นโรคอุบัติใหม่ที่จัดเป็นภัยความมั่นคงรูปแบบหนึ่งเป็นการประเมินสถานการณ์ความมั่นคงระหว่างประเทศและผลกระทบต่อไทยภายหลังการระบาดทั้งมิติทางด้านภูมิรัฐศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยมีแนวโน้มว่าหลายประเทศจะให้ความสำคัญกับกิจการภายในประเทศมากขึ้นจากแนวคิดชาตินิยม ท่ามกลางความล้มเหลวในการแก้ปัญหาขององค์การระหว่างประเทศและความร่วมมือระดับภูมิภาค นอกจากนี้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีแนวโน้มก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจนำในการเมืองโลกมากขึ้น ในส่วนของผลกระทบด้านเศรษฐกิจและห่วงโซ่อุปทานโลก พบว่าการแพร่ระบาดส่งผลให้เศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะถดถอย

ภาคการผลิตและห่วงโซ่อุปทานหยุดชะงัก หลายประเทศมีแนวโน้มเน้นการบริโภคภายในประเทศเพื่อฟื้นเศรษฐกิจ รวมถึงการกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจจากการพึ่งพาประเทศใดประเทศหนึ่งไปยังหลายประเทศมากขึ้น ในส่วนของไทยจะเผชิญกับผลกระทบด้านเศรษฐกิจในวงกว้าง และจะได้รับผลกระทบจากสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนและประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงที่อาจพยายามเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับไทยเพิ่มขึ้นในขณะที่ชาติตะวันตกกำลังประสบกับปัญหาการแพร่ระบาด

๓. บทความ วิฤตโควิด 19 กับมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์สุขภาพ

สาระสำคัญ กล่าวถึง ความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขไทยมาจากการวางรากฐานที่มั่นคงตั้งแต่อดีตหากใช้หลักเศรษฐศาสตร์สุขภาพที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสุขอนามัยของประชาชน พบว่า ไทยลงทุนในงบประมาณด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่องราว ๑๐ % ของงบประมาณแต่ละปี ด้วยอัตราเติบโตเฉลี่ยที่ ๕.๓% ต่อปี การเพิ่มทรัพยากรเข้าไปอย่างต่อเนื่องส่งผลให้สาธารณสุขไทยมีความเข้มแข็งใน ๓ ด้านหลัก ได้แก่

๑. โครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณสุขที่เน้นระบบสุขภาพชุมชน สาธารณสุขมูลฐานและบริการปฐมภูมิ โดยปัจจุบันไทยมีหน่วยบริการทางการแพทย์สังกัดกระทรวงสาธารณสุขกระจายอยู่ทั่วประเทศกว่า ๑ หมื่นแห่ง มีเตียงรองรับผู้ป่วยกว่า ๑ แสนเตียง รวมทั้งมีระบบแพทย์ชุมชนและ อสม.

๒. ความรู้และบุคลากรทางการแพทย์ ไทยผลิตแพทย์ได้ปีละกว่า ๒,๘๐๐ คน มีโรงเรียนแพทย์ที่มีคุณภาพกว่า ๒๐ แห่ง โดยปี ๒๕๖๑ มีสัดส่วนบุคลากรการแพทย์ ๔ คน ต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน แม้จะต่ำกว่าหลายประเทศแต่ยังมีผลค่อนข้างดี

๓. ความครอบคลุม (Coverage) ข้อมูลปี ๒๕๖๒ ชี้ว่าสวัสดิการรักษายาบาล ๓ ระบบหลัก ได้แก่ สิทธิข้าราชการ ประกันสังคม และบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า ครอบคลุมประชากรถึงเกือบร้อยละ ๑๐๐ ขณะที่นโยบายด้านหลักประกันยาที่มีส่วนช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงยาที่จำเป็นได้ในราคาที่ถูกลง

สถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่ผ่านมามีถือเป็นบททดสอบสำคัญที่ช่วยถอดบทเรียนให้สังคมไทย เช่น การวางระบบจัดสรรทรัพยากรการแพทย์ให้เป็นไปตามกลไกตลาด เพื่อลดปัญหาการขาดแคลน และการกักตุนเพื่อเก็งกำไร การเร่งพัฒนาระบบการแพทย์ทางไกล ต่อยอดจากช่วงการแพร่ระบาดที่สถิติการเข้ารับบริการในสถานพยาบาลลดลงมาก และจัดส่งยาไปที่บ้านผู้ป่วยแทน และการลงทุนด้านการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมทางการแพทย์ของไทยให้มากขึ้น อาทิ การสนับสนุนการวิจัยด้านเทคโนโลยีทางการแพทย์ ท้ายที่สุด ผู้เขียนเห็นว่าในวิกฤตยังมีโอกาส ภาคธุรกิจไทยควรใช้ความเข้มแข็งด้านสาธารณสุขและการท่องเที่ยว สร้างโอกาสทางธุรกิจด้วยการต่อยอดเทรนด์ Wellness Tourism ซึ่งไทยมีความได้เปรียบในหลายด้าน ผู้ประกอบการต้องสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ ด้านภาครัฐควรให้การสนับสนุนผ่านมาตรการต่าง ๆ เช่น ภาษี หรือ Travel Bubble เพื่อกระตุ้นอุปสงค์ทั้งจากคนไทยและนักท่องเที่ยวต่างชาติ

๔. บทความ “COVID-19 จากมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ ตอนที่ ๑-๒

งานวิจัยด้านเศรษฐศาสตร์ล่าสุดที่เกี่ยวข้องกับ COVID-19 แบ่งออกได้เป็น ๔ ด้านหลัก ๆ ได้แก่

๔.๑ การพัฒนาแบบจำลองเพื่อพยากรณ์การแพร่กระจายของเชื้อ COVID-19 โดยใช้แบบจำลองพื้นฐานของสาขาวิชาระบาดวิทยาที่ชื่อว่า SIR โดยแบ่งประชากรออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้เสี่ยงติดเชื้อ กลุ่มผู้ติดเชื้อ และ กลุ่มผู้ป่วยที่รักษาหาย และใช้สมการเชิงอนุพันธ์เพื่ออธิบายการแพร่กระจายของโรคระบาดจากกลุ่มผู้ติดเชื้อไปยังกลุ่มผู้เสี่ยงติดเชื้อ ตัวเลขที่สำคัญในแบบจำลองคือค่า R_0 ที่ชี้ว่าผู้ติดเชื้อหนึ่งคนจะแพร่เชื้อให้เกิดผู้ติดเชื้อรายใหม่อีกกี่คน นักระบาดวิทยาสรุปว่าตัวเลขนี้ต้องมีค่าน้อยกว่า ๑ จึงจะทำให้โรคระบาดหยุดลงได้นักเศรษฐศาสตร์เข้ามาช่วยพัฒนาแบบจำลอง SIR ด้วยการเสริมการตัดสินใจของมนุษย์เข้าไป และเสนอว่าค่า R_0 อาจไม่ใช่ค่าคงที่และขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกหลาย ๆ อย่าง เช่น ประชาชนตอบสนองต่อจำนวนผู้ติดเชื้อในสังคมและความเสี่ยงที่จะเสียชีวิตของตนเองดังนั้นกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีโอกาสเสียชีวิตจากการติดเชื้อสูงจะยินดีกักตัวเองเพื่อลดความเสี่ยงลง ในขณะที่กลุ่มวัยกลางคนหลีกเลี่ยงสถานที่สาธารณะน้อยกว่าผู้สูงอายุเพราะพวกเขามีความเสี่ยงเสียชีวิตน้อยกว่า พฤติกรรมการหลีกเลี่ยงสถานที่สาธารณะไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงจำนวนผู้ติดเชื้อในสังคม แต่ยังขึ้นกับพฤติกรรมของประชากรคนอื่น ๆ ด้วย แนวคิดนี้มาจาก แม้ในสังคมจะมีผู้ติดเชื้อจำนวนมาก แต่หากทุกคนกักตัวเองอยู่ในบ้านแล้ว การที่เราออกนอกบ้านจะปลอดภัยเพราะไม่มีโอกาสติดเชื้อจากใคร ภายใต้แนวคิดนี้ ค่า R_0 จึงขึ้นอยู่กับปฏิกิริยาตอบสนองต่อพฤติกรรมของประชากรคนอื่น ๆ เช่นกัน

๔.๒ การวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการแพร่กระจายของ COVID-19 งานวิจัยกลุ่มนี้จะมุ่งความสนใจไปที่ข้อมูลใหม่ล่าสุดเพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที่ในระดับเศรษฐกิจมหภาค ในส่วนของประชาชน นักเศรษฐศาสตร์พบว่าผลกระทบจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับหลายมิติ เช่น เพศ อาชีพ การงาน และระดับทรัพย์สิน

Kaplan et al. (2020) ชี้เห็นว่ากลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อยเสียรายได้จากการทำงานน้อยเมื่อเทียบกับกลุ่มแรงงานที่มีรายได้สูง แต่ในกลุ่มแรงงานที่มีรายได้น้อยมักมีเงินออมที่น้อยกว่า ดังนั้นจึงเผชิญความลำบากในการใช้ชีวิตในช่วงที่ไม่มีรายได้

๔.๓ การพยากรณ์ผลกระทบของการแพร่กระจายของเชื้อ COVID-19 ต่อระบบเศรษฐกิจการประเมินค่าผลกระทบของโรคระบาดยังทำได้ยากเนื่องจากไม่มีข้อมูลในลักษณะเดียวกันมาก่อน นักเศรษฐศาสตร์จึงพยายามพยากรณ์ผลกระทบของ COVID-19 ผ่าน ๒ วิธี คือ การอนุมานผลกระทบโดยใช้ข้อมูลโรคระบาดอื่น ๆ ในอดีต และการสร้างแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ที่ผสมผสานรูปแบบของโรคระบาด สำหรับกลุ่มที่ ๒ ได้สร้างแบบจำลองเพื่อศึกษาช่องทางการส่งผ่านของผลกระทบโดยเพิ่มรายละเอียดในแบบจำลองให้สอดคล้องกับรูปแบบการแพร่ระบาดของ COVID-19

Kaplan et al. (2020) เสนอว่าหากรัฐบาลไม่ใช้นโยบายล็อกดาวน์ รายได้ของแรงงานที่ทำงานที่บ้านไม่ได้และทำงานที่ต้องพบปะผู้คนน่าจะลดลงสูงสุดเมื่อเทียบกับแรงงานกลุ่มอื่นที่ประมาณ ๒๗ %

Eichenbaum et al. (2020) มองว่า ผลกระทบต่อตลาดแรงงานไม่ส่งผลกระทบยาว เพราะแรงงานที่ว่างงานพร้อมจะกลับมาทำงานทันทีที่โรคระบาดหยุด

๔.๔ การเสนอนโยบายต่อรัฐบาลแม้ว่าการล็อกดาวน์ส่งผลต่อเศรษฐกิจ จากข้อมูลในอดีต

Correia et al. (2020) พบว่า เมืองในสหรัฐฯ ที่มีมาตรการสาธารณสุขเข้มงวดมีการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่ไวกว่าน่าจะดีกว่าการปล่อยให้ยืดเยื้อ ในการปลดล็อก

Alvarez et al. (2020) มองว่านโยบายควรค่อย ๆ ปลดล็อกประชากรทีละส่วนตามช่วงเวลาที่ผ่านมาไป ในขณะที่

Acemoglu et al. (2020) และ Oswald and Powdthavee (2020) เสนอนโยบายสอดคล้องกันว่า การปลดล็อกควรเรียงลำดับประชากรตามความเสี่ยง

Acemoglu et al. (2020) เสนอให้ปลดล็อกกลุ่มอายุน้อยก่อน

Oswald and Powdthavee (2020) เพิ่มเติมว่าควรเป็นกลุ่มอายุน้อยที่ไม่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ เพื่อลดความเสี่ยงในการนำเชื้อไวรัสไปติดผู้สูงอายุที่บ้าน

๔.๕ บทความ ไวรัส COVID-19 กับระเบียบโลกใหม่บทความนี้ชี้ว่า ไวรัส COVID-19 จะส่งผลกระทบทางภูมิรัฐศาสตร์และการจัดระเบียบโลกใหม่ โดยเฉพาะการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยจะเป็นตัวเร่งกระบวนการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลกให้เป็นไปในทิศทางของระบบสองขั้วอำนาจอย่างสมบูรณ์มากขึ้นในทศวรรษข้างหน้า COVID-19 กำลังจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญมากที่อาจจะเข้ามาแทนที่สงครามในการเปลี่ยนผ่านอำนาจโลกแม้ปัจจัยทางภูมิรัฐศาสตร์จะไม่ใช่เรื่องจำเป็นเร่งด่วนในสถานการณ์ขณะนี้ แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่า COVID-19 ส่งผลกระทบต่อการแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ COVID-19 เป็นตัวเร่งให้ระเบียบโลกที่อยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านแล้วรุนแรงและรวดเร็วมากขึ้นดังนี้

๔.๕.๑ COVID-19 ทำให้ระบบเศรษฐกิจโลกดำเนินไปในทิศทางแบบลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ หรือลัทธิปกป้องการค้ามากขึ้น ซึ่งกระแสชาตินิยมทางเศรษฐกิจเริ่มก่อตัวขึ้นระยะหนึ่งแล้วในระบบเศรษฐกิจโลก เมื่อเกิดการแพร่กระจายของ COVID-19 นอกจากจะกระทบต่อการค้า การเงิน การลงทุนระหว่างประเทศ หรือการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างรุนแรงแล้ว ยังจะทำให้กระแสชาตินิยมทางเศรษฐกิจเข้มข้นมากขึ้นในทศวรรษข้างหน้ากล่าวคือ COVID-19 จะให้ความชอบธรรมแก่กระแสต่อต้านโลกาภิวัตน์ โดยชี้ให้เห็นถึงอันตรายและผลกระทบที่รัฐพึงพิงระบบการผลิตระหว่างประเทศมากเกินไป ซึ่งการพึ่งพิงเหล่านี้ยิ่งถูกทำให้ชะงักงันด้วยการระบาดและการ

ปิดประเทศ/ปิดเมือง ทำให้ในอนาคตอันใกล้อาจจะเห็นผู้ต่อต้านโลกาภิวัตน์ประณามทั้งการค้าเสรี และ COVID-19 ว่าเป็นสาเหตุทำให้คนภายในประเทศตกงาน ขณะที่ลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจและการปกป้องการค้าน่าจะกลายเป็นแนวโน้มของโลกในอนาคต

๔.๕.๒ COVID-19 ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมโลกรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเหลื่อมล้ำระหว่างรัฐทางเหนือกับรัฐทางใต้ เช่น หนี้สาธารณะที่เพิ่มมากขึ้นของรัฐทางใต้ยังคงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างเรื้อรังมาจากกระบวนการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ระบบทุนนิยมเสรีนิยมใหม่ โดยรวมแล้ว สถานะถดถอยของเศรษฐกิจโลกเมื่อเผชิญกับการระบาดอย่างรุนแรงของ COVID-19 และระบบทุนนิยมกำลังเข้าสู่ภาวะวิกฤตระดับข้ามชาติ

๔.๕.๓ COVID-19 ทำให้การเมืองอัตลักษณ์ของการแบ่งขั้วระหว่างความเป็นเรากับความเป็นอื่นรุนแรงมากขึ้น กระแสการเหยียดเชื้อชาติ (Racism) ขยายไปทั่วโลก ยิ่งไปกว่านั้น ประเด็นการเมืองอัตลักษณ์ โดยเฉพาะในเรื่องผู้อพยพลี้ภัยจะรุนแรงมากขึ้น ผู้อพยพลี้ภัยจากพื้นที่เสี่ยงภัยสงครามมีแนวโน้มจะเผชิญหน้ากับการเหยียดเชื้อชาติและการข่มเหงรังแกเพิ่มมากขึ้นจากรัฐและพลเมืองระหว่างประเทศ

๔.๕.๔ ก่อนหน้านี้ คนมีความเป็นปัจเจกที่แยกขาดและแปลกแยกจากโลกทางสังคม และเข้าสู่โลกเสมือนจริงมากขึ้นผ่านทางกระบวนการทำให้เป็นดิจิทัล (Digitalization) เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 ก็เกิดการรณรงค์ให้เว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ทำให้กระบวนการทำให้เป็นดิจิทัลเข้มข้นและรุนแรงมากขึ้นจนส่งผลกระทบต่อทางอ้อมทำให้การเชื่อมโยงระหว่างผู้คนในชุมชนทางการเมืองแตกสลายลงและแปลกแยกมากขึ้น นอกจากนี้ กระบวนการดังกล่าวยังมีแนวโน้มจะทำให้คนเกิดภาวะซึมเศร้าเพิ่มสูงขึ้นด้วย

๕. บทความ มาตรฐานวัฒนธรรมของสังคมโลกใหม่ : โอกาสในวิกฤติ COVID-19
CULTURAL STANDARDIZATION OF NEW WORLD SOCIETY : OPPORTUNITY IN CRISIS, COVID-19

กล่าวถึงปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่เกิดขึ้นมีหลายประการที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประวัติศาสตร์ COVID-19 ได้สร้างปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคมโลกโลกกำลังอยู่ในลักษณะโกลาหลหรือโลกไร้ระเบียบเต็มที่เป็น S Curve ที่กำลังหักลง เหตุการณ์เช่นนี้ทำให้นักทฤษฎีโลกไร้ระเบียบ (Chaos Theory)

เจมส์ โกลด์ (James Gleik, 1987) ได้เขียนหนังสือเรื่อง CHAOS : Making a New Science ว่าความโกลาหล (ไร้ระเบียบ) ที่สามารถกำหนดหรือระบุได้ (Deterministic Chaos) หรือความโกลาหลในทฤษฎีเคออส ไม่ได้เป็นความสุ่มแบบมั่วๆ แต่แฝงไปด้วยความเป็นระเบียบซึ่งมาจากกฎเกณฑ์ที่แน่นอนซึ่งแสดงให้เห็นว่าความโกลาหลก็ไม่ใช่เป็นเรื่องบังเอิญ แต่เป็นไปอย่างมีระเบียบที่ซ่อนอยู่ภายใต้ภาวะโกลาหลนั้นเมื่อพิจารณาจากเหตุการณ์โกลาหลในประวัติศาสตร์พบว่า มักมี

เกณฑ์มาตรฐานทางสังคมเกิดขึ้นทุกครั้ง (New World Order) เช่น หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดสันนิบาตชาติ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดองค์การสหประชาชาติ (United Nations) หรือ กฎหมายระหว่างประเทศ ความมั่นคงระหว่างประเทศ กระบวนการทางสังคม สิทธิมนุษยชน ยุติสงครามระหว่างประเทศ และการบรรลุด้านสภาพโลก การปฏิวัติเป็นสัญลักษณ์เชิงกลไกของความ โกลาหลประการหนึ่ง เมื่อความ โกลาหลสงบลงก็จะเกิดมาตรฐานทางสังคมใหม่ขึ้นมา เช่น ปฏิวัติ อุตสาหกรรม เกิดความโกลาหลจากความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมสูง สังคมได้เปลี่ยน โฉมหน้าไปจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมตั้งแต่เริ่มต้นถึงปัจจุบัน ความโกลาหลเป็นภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ และ COVID-19 จะเป็นสาเหตุหนึ่งที่สร้างความโกลาหลขึ้นในโลกและยังบอกไม่ได้ว่าจะสิ้นสุดเมื่อไหร่ จะเกิดมีระลอกสองหรือไม่ แต่โดยธรรมชาติแล้วมักมีระลอก สองเสมอ (Aftershock) ประเด็นสำคัญคือ หลังจากความโกลาหลสงบลง จะเกิดมาตรฐานวัฒนธรรม ทางสังคมโลกใหม่ขึ้นในหลายมิติ หากมีหน่วยงานที่ได้รับความน่าเชื่อถือกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน วัฒนธรรมทางสังคมขึ้นในโลก เกณฑ์มาตรฐานนั้นก็จะกลายเป็นมาตรฐานวัฒนธรรมของสังคมโลก ต่อไป

๖. โลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร หลังวิกฤตโควิด-19 จบลง

ผู้เขียนชี้ว่า เมื่อวิกฤต COVID-19 สิ้นสุดโลกจะเปลี่ยนแปลงไป การทวนกระแสโลกาภิวัตน์ (Deglobalization) จะมีความเข้มข้นมากขึ้น และทำให้ห่วงโซ่อุปทานโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปัญหาเชิงโครงสร้างโดยเฉพาะด้านสาธารณสุข จะได้รับการแก้ไขให้ทั่วถึงและเสมอภาคมากขึ้น สังคมจะก้าวเข้าสู่ระบบดิจิทัลอย่างเต็มรูปแบบเพื่อให้ทันพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป การระบาดของโรคซาร์ส สร้างจุดเปลี่ยนสำคัญสำหรับการใช้เทคโนโลยีออนไลน์อย่างอีคอมเมิร์ซใน สาธารณรัฐประชาชนจีนให้มาเป็นที่นิยมในหมู่ประชาชนอย่างสูง โดยเฉพาะอาลีบาบา และเจดิดอทคอม เพราะผู้คนหลีกเลี่ยงการติดเชื้อจากพื้นที่สาธารณะและหันมาสั่งซื้อสินค้าออนไลน์มากขึ้น วิกฤต COVID-19 เป็นการตอกย้ำให้ร้านค้าและห้างสรรพสินค้าแบบดั้งเดิมต้องเร่งพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเพื่อช่วงชิงตลาดจากการค้าขายแบบออนไลน์มากขึ้นอีก รวมทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลหลายประเภทที่มีมานานแล้วแต่ยังไม่มีคนใช้กันมาก COVID-19 บังคับให้คนต้องหันมาใช้เทคโนโลยีเหล่านี้จริงจัง และสร้างโอกาสต่อยอดให้มีผู้เล่นในตลาดมากยิ่งขึ้น อาทิ แพลตฟอร์มที่ช่วยสื่อสารทางไกล จัดประชุม หรืออีเวนท์ ซึ่งผู้บริโภคจะเกิดความคุ้นเคยและเปลี่ยนพฤติกรรมหันมาใช้เทคโนโลยีอย่างถาวร สถาบันการศึกษาต้องใช้วิธีการสอนแบบออนไลน์ทดแทนทั้งหมดในช่วงวิกฤต ซึ่งอาจพลิกโฉมระบบการศึกษาโลกไปโดยสิ้นเชิงหลังผ่านพ้นวิกฤต ผู้คนอาจจะกลัวการใช้เงินสดเพราะอาจเป็นพาหะของเชื้อโรคได้ และคุ้นเคยกับการรักษาสุขภาพอนามัย ใช้ชีวิตประจำวันที่คำนึงถึงความปลอดภัยต่อสุขภาพปัจจัยเหล่านี้จะทำให้ระบบการชำระเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น

๗. บทความเรื่อง How to respond to COVID-19 and prepare for the next epidemic, too.

Bill Gates มองว่าในภาวะวิกฤต ผู้นำมีสิ่งที่จะต้องรับผิดชอบ ๒ เรื่องหลักๆ ที่มีความสำคัญพอๆ กัน คือต้องแก้ปัญหาทันทีและพยายามป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นอีก ในสถานการณ์ที่ COVID-19 ระบาดอยู่นี้ โลกต้องรักษาชีวิตผู้คนให้ได้ ขณะเดียวกันก็ต้องหาทางรับมือกับไวรัสระบาดด้วย ปัญหา COVID-19 ระบาดนี้ถือเป็นความท้าทายในระยะยาว จึงต้องพัฒนาทั้งศักยภาพในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ไวรัสกำลังระบาด ใช้หวัดใหญ่ระบาดเป็นสิ่งที่คาดการณ์ไม่ได้ สามารถเกิดขึ้นได้ทั่วโลกและสามารถเกิดขึ้นซ้ำได้อีก องค์การอนามัยโลกระบุว่าโรคระบาดใช้หวัดใหญ่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๖ แล้วและสามารถเกิดขึ้นซ้ำได้อีกภายใน 50 ปี ข้อมูลจากองค์การอนามัยโลกระบุว่า เชื้อไวรัสใช้หวัดใหญ่สายพันธุ์ H1N1 เคยเป็นสาเหตุทำให้เกิดไข้หวัดใหญ่สเปน Spanish Flu ที่ระบาดกันไปทั่วโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ อัตราการเสียชีวิตอยู่ที่ ๒%-๓% มีผู้เสียชีวิตทั่วโลกถึง ๒๐-๕๐ ล้านราย คนที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาว ส่งผลให้ GDP ตีบลง อยู่ที่อัตรา -๑๖.๙% ถึง ๒.๔% เชื้อไวรัสใช้หวัดใหญ่สายพันธุ์ H2N2 หรือไข้หวัดใหญ่เอเซีย เกิดขึ้นบริเวณสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ ระหว่างปี ๑๙๕๗-๑๙๕๘ อัตราการเสียชีวิตต่ำกว่า ๐.๒% มีผู้เสียชีวิตทั่วโลกอยู่ที่ ๑-๔ ล้านราย คนที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่เป็นเด็ก ส่งผลให้ GDP ตีบลง อยู่ที่อัตรา -๓.๕% ถึง ๔ % เชื้อไวรัสใช้หวัดใหญ่สายพันธุ์ H3N2 หรือไข้หวัดฮ่องกง เกิดขึ้นบริเวณสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ ระหว่างปี ๑๙๖๘-๑๙๖๙ อัตราการเสียชีวิตต่ำกว่า ๐.๒% มีผู้เสียชีวิตทั่วโลก ๑-๔ ล้านราย คนที่ได้รับผลกระทบคือคนทุกช่วงวัย ส่งผลให้ GDP ตีบลง -๐.๔% ถึง -๑.๕%

เหตุผลที่แสดงให้เห็นว่า COVID-19 เป็นภัยคุกคาม คือ สามารถพรากชีวิตเด็กที่มีสุขภาพดีไปจนถึงคนสูงวัยที่สุขภาพมีปัญหาได้ ไวรัสมีความเสี่ยงที่ทำให้คนเสียชีวิตราว ๑ % แม้จะอยู่ในอัตราการตายดูเหมือนว่าจะอยู่ในระดับต่ำ แต่ไข้หวัดสเปนในช่วงปี ๑๙๑๘ มีอัตราการตายอยู่ที่ราว ๒-๓ % แต่เสียชีวิตมาราว ๒๐-๕๐ ล้านราย ขณะที่การตายจากไข้หวัดเอเซียในระดับ ๐.๒% ในช่วงปี ๑๙๕๗ มีผู้เสียชีวิตจำนวนมากถึง ๑ -๔ ล้านราย และการแพร่เชื้อมีประสิทธิภาพมากผู้ติดเชื้อ COVID -19 สามารถแพร่เชื้อต่อได้อีก ๒-๓ ราย มีอัตราการติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นและคนที่ติดเชื้อยังไม่แสดงอาการให้เห็นด้วย หมายความว่า COVID-19 อาจจะรุนแรงกว่าโรคเมอร์ส หรือโรคซาร์สจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่จะต้องช่วยให้ประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางไปจนถึงรายได้ต่ำ มีระบบสาธารณสุขที่แข็งแกร่ง โดยต้องมีคลินิก โครงสร้างพื้นฐานเพื่อต่อสู้กับโรคระบาด มีการฝึกอบรมคนทำงานด้านสาธารณสุขมากขึ้นเพื่อที่จะรับมือกับโรคระบาดตั้งแต่มันเกิดขึ้นได้ในระยะเริ่มต้น โลกต้องลงทุนกับการควบคุมโรคมากขึ้น รัฐบาลต้องเข้าถึงข้อมูลได้หลากหลายมากขึ้น ผู้นำระดับท้องถิ่น ผู้นำระดับโลก ข้อมูลควรเชื่อมโยงถึงกันเพื่อเตรียมพร้อมรับมือโรคระบาดได้ทันที สำหรับความท้าทายเรื่องไวรัส

จำเป็นต้องพัฒนาแพลตฟอร์มที่สามารถคาดการณ์ได้อย่างปลอดภัย เพราะวิถีเก่าๆที่ทำมา มีกระบวนการที่เชื่องช้า ต้องทำให้ผลิตง่าย ต้นทุนต่ำ และทำให้ได้ในระดับใหญ่ การแก้ปัญหาเชิงเทคนิคจำเป็นต้องใช้ความพยายามทางการทูตในการขับเคลื่อนให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเฉพาะการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาวัคซีนควรมีกระบวนการที่ช่วยให้รับมือกับโรคระบาดได้รวดเร็ว แพลตฟอร์มดังกล่าวควรมีองค์กรที่เข้าไปเกี่ยวข้องเช่น องค์กรอนามัยโลก เครือข่ายวิจัยทางการแพทย์ด้านโรคติดเชื้อระหว่างประเทศ และโครงการความร่วมมือระดับโลกว่าด้วยโรคติดเชื้อ

๘. รายงาน Global Trade Update ของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (The United Nations Conference on Trade and Development : UNCTAD)

เป็นรายงานการวิเคราะห์เกี่ยวกับผลกระทบของ COVID-19 ต่อการค้าระหว่างประเทศซึ่งมีสาระสำคัญ ได้แก่ มูลค่าการค้าระหว่างประเทศในไตรมาส ๓ ลดลงเพียง ๕ % จากช่วงเดียวกันของปี ๒๕๖๒ ซึ่งถือว่าเป็นพัฒนาการที่ดีเมื่อเทียบกับไตรมาสที่ ๒ ที่มีมูลค่าลดลงถึง ๑๙% ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการฟื้นตัวที่เร็วที่สุด โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีนที่สามารถฟื้นการส่งออกให้อยู่ในระดับเดียวกับปี ๒๕๖๒ ได้ในไตรมาส ๒ และเพิ่มขึ้นในไตรมาส ๓ จนมีมูลค่าการส่งออกมากกว่าปี ๒๕๖๒ ถึง ๑๐% นอกจากนี้ การส่งออกจากประเทศกำลังพัฒนาฟื้นตัวเร็วกว่าการส่งออกของประเทศพัฒนาแล้ว ที่สำคัญ การค้าระหว่างประเทศไตรมาส ๔ มีแนวโน้มฟื้นตัวต่อเนื่องจากไตรมาส ๓ โดยคาดว่ามูลค่าการค้าระหว่างประเทศในไตรมาส ๔ จะต่ำกว่าปี ๒๕๖๒ เพียง ๓ % มูลค่าการค้าระหว่างประเทศปี ๒๕๖๓ จะลดลงจากปี ๒๕๖๒ เพียง ๗-๙ % เป็นผลมาจากการฟื้นตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และยุโรปที่เกิดขึ้นเร็วกว่าที่คาดการณ์ไว้

๙. รายงาน COVID-19 Briefing material: Global health and crisis response และ COVID-19 Briefing note: Risk practice

เป็นรายงานของบริษัทที่ปรึกษาด้านการจัดการทั่วโลกของสหรัฐฯ McKinsey & Company ซึ่งวิเคราะห์ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่แพร่กระจายไปในทุกทวีปทั่วโลก ทำให้ระบบการสาธารณสุขในประเทศต่างๆ เกิดสถานะที่ไม่สามารถรองรับผู้ป่วยทั้งหมดได้ เพื่อเป็นการชะลอการเพิ่มจำนวนของผู้ติดเชื้อที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ได้กำหนดมาตรการที่หลากหลาย มีการเพิ่มระดับความเข้มข้นของการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ที่สูงขึ้นเรื่อยๆ มาตรการจากภาครัฐเหล่านี้ส่งผลให้อุปสงค์ (Demand) ในภาคการบริโภคของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ลดต่ำลงจนถึงขั้นวิกฤตในบางประเทศ McKinsey & Company ใช้เครื่องมือที่เรียกว่ากล่องเวลา (Timebox) ซึ่งเป็นภาพฉายของระยะเวลาตั้งแต่การเริ่มเกิดการระบาดของ COVID-19 ไปจนถึงสิ้นสุดการระบาดเทียบกับตัวชี้วัดและสภาพทางเศรษฐกิจเป็นแนวทางในการทำให้การดำรงชีวิตเป็นปกติสุข (Safeguard our livelihoods) ในช่วงเวลานั้น ๆ นอกจากนี้ยังได้

วิเคราะห์สถานการณ์เศรษฐกิจโลกหลังจากวิกฤต COVID-19 โดยดูจากระดับความเข้มข้นและประสิทธิภาพของมาตรการทางสาธารณสุข เทียบกับระดับความสำเร็จของมาตรการทางเศรษฐกิจ

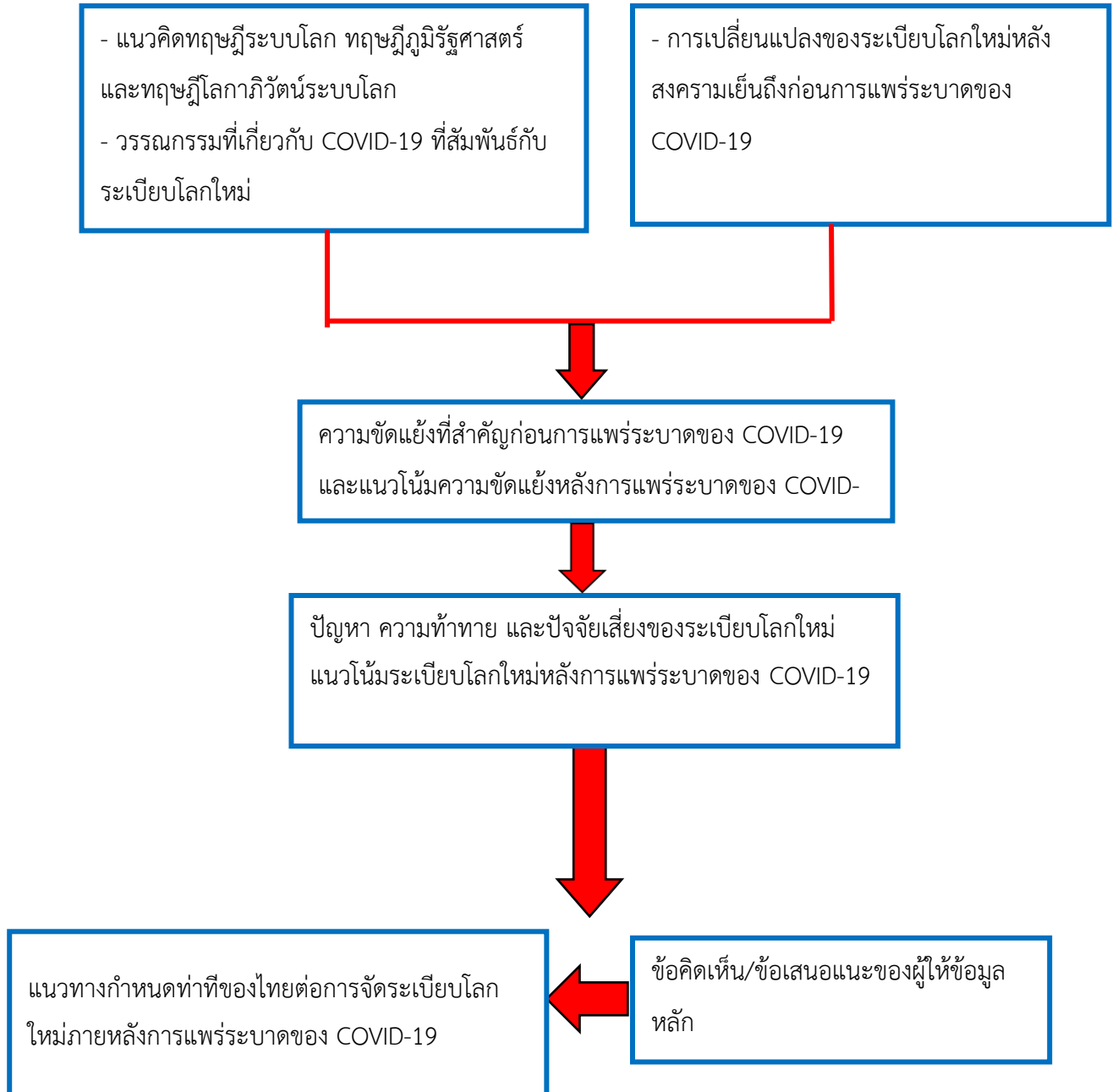
๑๐. บทวิเคราะห์เศรษฐกิจจาก Barclays

สถาบันการเงินจากสหราชอาณาจักรมองว่าเศรษฐกิจโลกหลังจาก COVID-19 จะเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm) ไปอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องการเจรจาการค้าของหลายๆ ประเทศหลังจากนี้รูปแบบการพักอาศัยและการใช้ชีวิตรวมไปถึงความขัดแย้งครั้งใหม่ของสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนจากเรื่องของการค้าไปสู่สงครามเย็นรอบใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น เรื่องสำคัญที่ Barclays เน้นคือเรื่องของความร่วมมือระหว่างประเทศหลัง COVID-19 การเจรจาในระดับพหุภาคีหมดความสำคัญลงไปมากในช่วงที่ผ่านมา ขณะที่เวทีระดับโลกอย่างองค์การการค้าโลก (WTO) กลับกลายเป็นองค์กรที่กำลังจะหมดคุณค่าลง โดยเฉพาะการเป็นเวทีแก้ไขปัญหาด้านการค้าระหว่างประเทศ

๑๑. หนังสือ Economics in the Age of COVID-19

เป็นการผสมความคิดทางเศรษฐศาสตร์และระบาดวิทยา เพื่อทำความเข้าใจทางเลือกเชิงนโยบายในภาวะวิกฤตโดยเสนอว่า ในการบริหารเศรษฐกิจในภาวะวิกฤตโรคระบาด จำเป็นต้องเลือกสุขภาพและสาธารณสุขก่อน ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะสุขภาพสำคัญและชีวิตผู้คนมีคุณค่าแต่เพียงอย่างเดียว แต่เพราะการเลือกแบบนี้สมเหตุสมผลทางเศรษฐศาสตร์การปล่อยให้ผู้คนเจ็บป่วยและเสียชีวิตเป็นจำนวนมากเป็นการทำลายเศรษฐกิจในตัวเอง และเมื่อโรคระบาดหายเศรษฐกิจก็ยากที่จะฟื้นกลับคืนมาได้การเลือกสุขภาพเป็นทางเลือกที่สมเหตุสมผลกว่าในทางปฏิบัติ เพราะการเลือกสุขภาพก่อนยังเปิดโอกาสให้สามารถกลับมาเลือกเศรษฐกิจอีกครั้งได้เมื่อจำเป็น แต่ถ้าเลือกเศรษฐกิจก่อนจะสูญเสียสุขภาพและสาธารณสุขไปทั้งระบบ โดยไม่มีโอกาสกลับมาเลือกใหม่และยังได้นำเสนอโมเดลเศรษฐกิจโรคระบาด (Pandemic Economy) ซึ่งแบ่งเป็น ๔ ระยะ ได้แก่ ระยะควบคุมโรค (Containment) รัฐควรบริหารเศรษฐกิจในภาวะโรคระบาดอย่างไร โดยแบ่งระยะการควบคุมโรคเป็น ๓ ระยะย่อย ได้แก่ การระบุภาวะระบาด (Identify The Outbreak) การซื้อเวลาเพื่อสำรองทรัพยากร (Buy time to preserve the Resource) และการประคับประคองความเสียหายทางเศรษฐกิจ (Insulate from economic outfall) ระยะเริ่มใหม่ (Reset) จะกลับไปใช้ชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างไรระยะฟื้นฟู (Recovery) ใครควรจะไปใช้ชีวิตปกติก่อน ใครควรได้รับวัคซีนก่อน ควรเปิดประเทศหรือไม่ และจะสร้างนวัตกรรมใหม่หลัง COVID -19 อย่างไรและระยะยกระดับ (Enhance) การแก้ปัญหาโรคระบาดในระยะยาวควรทำอย่างไร ซึ่งแต่ละระยะมีคำถามเชิงนโยบายและคำตอบที่น่าสนใจแตกต่างกัน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

แนวคิดหรือทฤษฎีต่าง ๆ ในโลกล้วนเกิดขึ้นตามหลังประวัติศาสตร์หลังจากโครงสร้างและปัญหาของสมัยหนึ่งถูกแทนที่ด้วยโครงสร้างและปัญหาใหม่ ๆ จึงเกิดการคิดทฤษฎีใหม่เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงนั้นแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกิดขึ้นในช่วงประวัติศาสตร์หนึ่งจะใช้ได้ดีในการวิเคราะห์โลกในช่วงประวัติศาสตร์หนึ่งเท่านั้น เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยน จะไม่สามารถนำมาใช้ในอีกช่วงประวัติศาสตร์หนึ่ง การระบาดของ COVID-19 ที่เกิดขึ้นในขณะนี้ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ หากแต่มีความต่อเนื่องที่ดำรงอยู่ในประวัติศาสตร์เช่นเดียวกับระเบียบโลกใหม่ที่จะเกิดขึ้นที่จะเป็นการต่อยอดจากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วและพร้อมจะวิวัฒนาการต่อไป

บทที่ ๓

การเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลก

ระเบียบโลกมีพื้นฐานสำคัญ ๔ ประการ คือ อุดมการณ์ (Ideology) สถาบัน (Institution) / องค์การ บรรทัดฐาน (Norm) ระหว่างประเทศ และ โลกาภิบาล (Global Governance) การศึกษาวิจัยในบทนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกภายหลังสงครามเย็นถึงก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 รวมถึงความขัดแย้งของมหาอำนาจก่อนและหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 สภาพปัญหา อุปสรรค และผลกระทบการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของไทย (SWOT Analysis) หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 พร้อมกับปัญหา อุปสรรค และปัจจัยเสี่ยงโดยมีลำดับการศึกษาดังนี้

ระเบียบโลกภายหลังสงครามเย็นถึงก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19

หลังสงครามเย็นยุติลงเพียงไม่กี่เดือน สหภาพโซเวียตก็ล่มสลาย ถือเป็นจุดสิ้นสุดของระบบสองขั้วอำนาจในระเบียบโลกเก่า การเกิดขึ้นของระบบหลายขั้วอันเป็นเอกลักษณ์ของระเบียบโลกใหม่ทำให้เกิดสัญญาณทางการเมืองขึ้นในภูมิภาค นักยุทธศาสตร์ตะวันตกมองว่า หากโลกมีหลายขั้วอำนาจจะทำให้เกิดการแตกแยกระหว่างขั้วอำนาจ ถือเป็นภัยคุกคามภายใต้สภาพแวดล้อมนานาชาติแบบใหม่ อาทิ การแพร่กระจายอาวุธนิวเคลียร์ การก่อการร้ายสากล การเพิ่มขึ้นของประชากรโลกในอัตราเร่ง การขาดแคลนทรัพยากร และระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเสื่อมโทรม จึงไม่สามารถปล่อยให้ประเทศต่างๆ ดำเนินการกำหนดนโยบายอย่างอิสระได้อีกต่อไป ต้องมีการจัดระเบียบเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ กำหนดนโยบายเพื่อความสอดคล้องทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และอารยธรรมให้มากที่สุดเพื่อลดภัยคุกคาม และต้องมีศูนย์อำนาจเดียวทำหน้าที่ควบคุม บริหารจัดการหรือให้ความคุ้มครอง เพื่อให้นโยบายของแต่ละประเทศขับเคลื่อนไปสู่การเปลี่ยนแปลงแบบใหม่ กลุ่มประเทศตะวันตกที่มีสหรัฐเป็นแกนนำ ได้ประกาศนโยบายในการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ในค.ศ. ๑๙๙๑ ซึ่งมีหลักการสำคัญ ๔ ด้าน คือ การเคารพสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนและสิทธิมนุษยชน การปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบการค้าเสรี และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมโดยดำเนินงานควบคู่กับการปกครองที่มุ่งเน้นให้รัฐมีการบริหารงานภายใต้หลักกฎหมายที่เน้นความเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ คำนึงถึงสิทธิหน้าที่ เสรีภาพของประชาชน ระบบการทำงานต้องมีความโปร่งใส เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายที่สำคัญ ซึ่งล้วนแต่เป็นมาตรการที่ช่วยให้ภาคเอกชนเกิดความเชื่อมั่นในการทำงานของภาครัฐ และกล้าที่จะเข้าไปลงทุนสอดคล้องกับระบบการค้าเสรีในระเบียบโลกใหม่จะเป็นการแข่งขันทางด้าน

เศรษฐกิจ ทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มประเทศในภูมิภาคต่างๆ ของโลก แบ่งเป็น เขตเศรษฐกิจเฉพาะต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบีบบังคับและต่อรอง หรือใช้เป็นเครื่องมือช่วยส่งเสริมให้กลุ่มประเทศตนมีพลังต่อรองทางด้านเศรษฐกิจเหนือกลุ่มอื่นๆ ระเบียบโลกใหม่จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศที่ยากจน หรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์เหนือใต้ โดยถือว่าประเทศพัฒนาแล้วเป็นประเทศในซีกโลกเหนือ และประเทศกำลังพัฒนาเป็นประเทศซีกโลกใต้ เนื่องจากระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนามีความแตกต่างกันมาก จึงนำไปสู่ความขัดแย้งต่างๆ เช่น ประเทศที่ยากจนต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากประเทศร่ำรวย ขณะเดียวกันประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่เคยตกเป็นอาณานิคมของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงเกิดกระแสการต่อต้านอิทธิพลของกลุ่มประเทศฝ่ายที่เหนือกว่าที่เข้ามามีอิทธิพลทางเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศยากจน และมีอิทธิพลในการครอบงำ กีดกันให้กลุ่มชนชั้นนำของกลุ่มประเทศฝ่ายใต้ต้องยินยอมทำตามเงื่อนไขที่ฝ่ายเหนือเป็นผู้กำหนด ทั้งนี้ ทุกประเทศต้องปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติและกรอบการเมืองระหว่างประเทศ ประเทศใดไม่ปฏิบัติตามจะถูกมาตรการบังคับ เช่น มาตรการทางการค้า การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ และการใช้กำลังทหารสร้างความไม่พอใจให้กับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นตำรวจโลก ใช้กองกำลังแก้ปัญหาความขัดแย้ง เพราะเห็นว่าเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศ

ถึงแม้บทบาทของสหรัฐฯ จะมีความโดดเด่นในการเมืองระหว่างประเทศเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๐ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์หลัก (Grand Strategy) ของสหรัฐฯ^๑ ได้เกิดขึ้นภายหลังจากเหตุการณ์วินาศกรรม ๙/๑๑^๒ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่สหรัฐฯ ถูกโจมตีโดยตรงบนแผ่นดินแม่ (Mainland)

^๑ยุทธศาสตร์หลัก (Grand Strategy) ของสหรัฐฯ หลังเหตุการณ์ ๙/๑๑ ให้ความสำคัญต่อการป้องกันภัยจากการร้ายจากรัฐเเกร (Rogue States) เป็นอันดับแรก เห็นได้จากการก่อตั้งกระทรวงความมั่นคงแห่งมาตุภูมิ (Homeland Security) ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญในการปกป้องแผ่นดินสหรัฐฯ จากการก่อการร้ายตลอดจนภัยคุกคามในรูปแบบอื่นซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและชีวิตของชาวอเมริกัน

^๒เหตุการณ์ 9/11 ชี้ให้เห็นในระดับหนึ่งว่า การปะทะกันทางอารยธรรมได้เกิดขึ้นแล้ว จากการทำชาวมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่ไม่ชอบสหรัฐฯ และเป็นกลุ่มหัวรุนแรงก่อวินาศกรรมครั้งใหญ่ หลังจากนั้นการก่อการร้ายก็เพิ่มขึ้นทั่วโลก จากกลุ่มหัวรุนแรงที่มีอุดมการณ์ในแนวเดียวกับ Al Qaeda และ Bin Laden เป้าหมาย คือ การตั้งรัฐอิสลามขึ้นปกครองโดยผู้นำศาสนา และขจัดอิทธิพลของฝ่ายตะวันตกให้หมดไปจากโลกมุสลิม

นับตั้งแต่การลอบโจมตีโดยกองทัพญี่ปุ่นที่ Pearl Harbor ในปี ๑๘๑๒ การที่สหรัฐฯ ไม่สามารถยอมเสี่ยงที่จะถูกโจมตีในลักษณะเดียวกันได้อีกทำให้ประธานาธิบดี George W. Bush ได้ละทิ้งหลักการพหุภาคีนิยมแล้วใช้หลักการเอกภาคีนิยม ตัดสินใจประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (War on Terrorism) เพื่อตอบโต้ตลอดจนรักษาภาพลักษณ์ของมหาอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศผ่านการใช้กำลังบังคับ (Coercion) ด้วยการส่งกองกำลังเข้าบุกอัฟกานิสถานเพื่อโค่นล้มรัฐบาลตาลีบันในการให้ที่พักพิงแก่ขบวนการก่อการร้าย และถือเป็นการเปิดแนวรบเพื่อต่อต้านกลุ่มผู้ก่อการร้ายอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม โดยได้รับเสียงสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (NATO) สหภาพยุโรป และสหพันธรัฐรัสเซียสงครามอัฟกานิสถานจึงเป็นความร่วมมือพหุภาคีนิยม (Multilateralism) ซึ่งชาติพันธมิตรของสหรัฐฯ ตลอดจนประชาคมโลกล้วนให้การสนับสนุนสหรัฐฯ ในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามภายหลังจากการตัดสินใจขยายแนวรบเข้าไปยังอิรักในปี ๒๐๐๓ โดยปฏิเสธเสียงคัดค้านจากคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (United Nations Security Council) ได้เกิดกระแสต่อต้านจากประเทศในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธรัฐเยอรมนี การเปิดสงครามในอิรักสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของสหรัฐฯ ในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างอิรักและ Al-Qaeda มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ถึงนโยบายอ่อนแอของสงครามครั้งนี้ ผลกระทบของการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐฯ ในครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่บวกและแง่ลบต่อประเทศต่าง ๆ และนำมาสู่กระแสต่อต้านสหรัฐฯ (Anti-American) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกอาหรับควบคู่กันไปกับผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจของสหรัฐฯ^๓ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะการครองอำนาจนำของสหรัฐฯ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ภาพลักษณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ได้สูญเสียไปภายหลังจากการหันหลังให้กับแนวทางความร่วมมือแบบพหุภาคีอย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในอิรักและอัฟกานิสถานของสหรัฐฯ นั้นเป็นเพียงแค่ผลประโยชน์ระยะสั้นในมิติทางการทหาร ในขณะที่ละเลยปัญหาการไร้เสถียรภาพตลอดจนความรุนแรงทางการเมืองซึ่งยังปรากฏให้เห็นภายหลังจากความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงระบอบ Saddam และ Taliban

แม้สหรัฐฯ จะยังคงเป็นชาติมหาอำนาจซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศที่สำคัญแต่ผลจากความเปราะบางทางความมั่นคงและทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ทำให้ระเบียบโลก

---

^๓ใช้งบประมาณสูงถึง ๓-๕ แสนล้านเหรียญสหรัฐฯ (Stiglitz, 2011) ตลอดจนจะเพิ่มสูงขึ้นในอนาคตเพราะสหรัฐฯ จำต้องคงกองกำลังทหารบางส่วนไว้เพื่อรักษาเสถียรภาพและสนับสนุนกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในอิรักและอัฟกานิสถานต่อไปซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐฯ ในระยะเวลาต่อมา

ที่มีสหรัฐฯเป็นมหาอำนาจเดี่ยวเริ่มสั่นคลอน หลายชาติแม้กระทั่งชาติพันธมิตรของสหรัฐฯ มีกลางแคลงใจในการดำเนินหลักการระเบียบโลกใหม่ตลอดช่วงกว่า ๒ ทศวรรษเป็นต้นมา ซึ่งนอกจาก กังขา กลางแคลงใจแล้ว ก็ยังหมดศรัทธาต่อสิ่งที่สหรัฐฯ แสดงออกแม้กับชาติพันธมิตรด้วยกัน เช่น การคัดค้านการก่อสร้างท่อส่งก๊าซ Nord Stream 2 ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างบริษัท Gazprom ของสหพันธรัฐรัสเซียกับบริษัทของสหพันธ์เยอรมนีและอีกหลายประเทศซึ่งจะทำให้สหพันธ์เยอรมนี กลายเป็นศูนย์พลังงานแห่งหนึ่งของยุโรปตะวันตก โดยให้เหตุผลว่าหากสหพันธ์เยอรมนีหรืออียูนำเข้า ก๊าซจากสหพันธรัฐรัสเซียเท่ากับผูกโยงพึ่งพาเศรษฐกิจการเมืองกับสหพันธรัฐรัสเซียมากขึ้น ความไม่พอใจต่อระเบียบโลกใหม่ของสหรัฐฯ ข้างต้นนำไปสู่กลุ่มความร่วมมือแบบขั้วหลากหลาย (Multipolar) มากขึ้น ทั้งทางการเมืองระหว่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ระเบียบโลกเกิดความโกลาหลมากขึ้นเนื่องจากการละทิ้งกระบวนโลกาภิวัตน์ที่เป็นแบบเสรีนิยมมากขึ้นเช่น ปี ๒๐๑๖มีการลงประชามติออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักรแม้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯที่มุ่งแผ่ขยายและเสริมสร้างฐานะความเป็นมหาอำนาจของตัวเองทั้งในภูมิภาคและระดับโลก ยังคงมีความต่อเนื่อง แต่แนวคิดและวิธีการเพื่อบรรลุความมุ่งหมายได้แตกต่างไปจากเดิมปี ๒๐๑๗ ประธานาธิบดีทรัมป์ได้แสดงตัวชัดเจนว่าจะถือผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อยู่เหนือชาติใด เช่น การประกาศ ถอนกำลังทหารกว่า ๑ ใน ๓ ออกจากสหพันธ์เยอรมนีซึ่งเป็นชาติพันธมิตรรองคํการสนธิสัญญา แอตแลนติกเหนือ (นาโต) โดยกล่าวหาว่าสหพันธ์เยอรมนีไม่ยอมจ่ายงบประมาณป้องกันประเทศให้นาโตตาม เป้าหมายที่ ๒ % ของจีดีพี และเอาเปรียบสหรัฐฯ ทั้งทางการค้าและทางทหาร และจะทำให้สหรัฐฯ กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้งโดยไม่คำนึงถึงกฎระเบียบที่ขัดขวาง กฎระเบียบระหว่างประเทศมีความหมายลดลง ทุกเรื่องจะต้องเจรจาทำข้อตกลงกันใหม่การเอาตัวรอดของประเทศต่างๆ อันเกิดจากการฟื้นฟูของลัทธิ ชาตินิยมและเชื้อชาตินิยมผสมประชานิยมเกิดขึ้นในทุกประเทศไม่ใช่เฉพาะในสหรัฐฯ ทำให้ความไม่ แน่นอนผันผวน^๒ (VUCA) เกิดขึ้นทั่วโลกซึ่งสะท้อนถึงสิ่งผิดปกติของระเบียบโลกขณะที่สาธารณรัฐ ประชาชนจีนได้พัฒนาประเทศอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจของโลก และจะมีอิทธิพลอย่างมากในการจัดระเบียบโลกใหม่

ความขัดแย้งสำคัญก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19

สภาพปัญหาบริบทสถานการณ์โลกและภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนตกต่ำลงอย่างต่อเนื่องสร้างแรงกระเพื่อมต่อภูมิภาคเศรษฐกิจโลกอย่างมากหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ในปี ๑๙๘๙ สหรัฐฯก็ไม่มีควมจำเป็นทางการเมืองใด ๆ ที่จะร่วมมือหรือมีปฏิสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อการถ่วงดุลสหภาพโซเวียตอีกต่อไป ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเป็นความร่วมมือและความขัดแย้งสลับกันไปมาบนความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน การที่เศรษฐกิจสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนที่เคยเชื่อมโยงกันมาก ทำให้ขนาดเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีนใหญ่ขึ้นเป็นอันดับ ๒ การขยายตัวของเศรษฐกิจสาธารณรัฐประชาชนจีนคิดเป็นสัดส่วน ๑ ใน ๓ ของเศรษฐกิจโลก และกำลังจะแซงหน้าสหรัฐฯ ในอนาคต ทำให้มีอิทธิพลทางการเมืองและอำนาจต่อรองพร้อมที่จะก้าวขึ้นมาท้าทายสหรัฐฯ ที่สำคัญ ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจไม่ได้ช่วยผลักดันให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณค่าหรือระบบการเมืองตามแนวทางที่สหรัฐฯ คาดหวัง และยังนำไปสู่ภัยคุกคามทั้งด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ ที่ต้องการคงความเป็นมหาอำนาจใช้ยุทธศาสตร์ปิดล้อมสาธารณรัฐประชาชนจีนมาโดยตลอด ความสัมพันธ์ที่ตกร้าวระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงไม่ได้เริ่มจากวิกฤต COVID-19 ที่ระบาดไปทั่วโลกขณะนี้ หากแต่มีความขัดแย้งที่สะสมมาหลายเรื่อง ครอบคลุมมิติการเมืองและเศรษฐกิจ ตั้งแต่ สงครามการค้า การแข่งขันทางเทคโนโลยี ความมั่นคงในภูมิภาค กลไกความร่วมมือต่าง ๆ ในย่านเอเชีย-แปซิฟิก และสิทธิมนุษยชน

๑. ประเด็นเรื่องสงครามการค้า

สหรัฐฯ ขาดดุลการค้ากับประเทศต่างๆ อย่างต่อเนื่องสูงกว่า ๖ แสนล้านเหรียญสหรัฐฯ โดยเป็นการขาดดุลกับสาธารณรัฐประชาชนจีนกว่าครึ่งหนึ่งของการขาดดุลทั้งหมด สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเป็นเป้าหมายหลักในการแก้ไขการขาดดุลทางการค้าผ่านการบังคับใช้กำแพงภาษีต่อสินค้าที่นำเข้าจากสาธารณรัฐประชาชนจีน และรูปแบบอื่น ๆ เช่น ความพยายามในการรวมกลุ่มการค้าภายใต้ข้อตกลงหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) อย่างไรก็ตาม ปัจจัยเบื้องหลังของสงครามการค้าในครั้งนี้มิใช่ความขัดแย้งทางการค้า แต่เป็นการแข่งขันกันเพื่อเป็นเจ้าของเทคโนโลยี ซึ่งจะโยงไปถึงการแข่งขันกันเพื่อความเป็นชาติมหาอำนาจจนสามารถเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกได้ และสัมพันธ์โดยตรงกับประเด็นความมั่นคง เพราะเทคโนโลยีสมัยใหม่มีความเกี่ยวข้องกับความมั่นคงมาก โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีโครงข่าย 5G และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เนื่องจากจะปลดล็อกให้สามารถควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลผ่านโครงข่าย 5G จากทั่วโลกได้

๒. ประเด็นเรื่องการแข่งขันทางเทคโนโลยี

สงครามการค้าได้พัฒนาเป็นสงครามเย็นด้านเทคโนโลยี เพื่อหยุดยั้งหรือชะลอการเป็นมหาอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีนทางเทคโนโลยี การขึ้นบัญชีดำกับบริษัท Huawei ซึ่งเป็นผู้ผลิตอุปกรณ์โทรคมนาคมรายใหญ่ที่สุดของโลกโดยอ้างว่าเป็นเพราะกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งชาติถือเป็นการป้องปรามของสหรัฐฯ โดยเฉพาะการพัฒนาเทคโนโลยีโครงข่าย 5G และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งถือเป็นภัยคุกคามความมั่นคงและความสามารถเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกของสหรัฐฯ

๓. ประเด็นเรื่องความมั่นคงในภูมิภาค

๓.๑ การคุกคามความสงบในน่านน้ำทะเลจีนตะวันออก^๕ มีพื้นที่ประมาณ ๗๕๑,๑๐๐ ตารางกิโลเมตรพื้นที่พิพาทคือ หมู่เกาะเซนกากุในภาษาญี่ปุ่นหรือเตียวหยูในภาษาจีนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของโอกินาวาและอยู่ทางตะวันออกของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีประเทศที่อ้างกรรมสิทธิ์ ๓ ประเทศได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ไต้หวัน และญี่ปุ่นส่วนทะเลจีนใต้^๖ เป็นทะเลปิดที่เป็นส่วนหนึ่งของมหาสมุทรแปซิฟิก มีความสำคัญทั้งในเชิงยุทธศาสตร์เนื่องจากเป็นเส้นทางขนส่งทางเรือระหว่างมหาสมุทรแปซิฟิกกับมหาสมุทรอินเดีย ถึงหนึ่งในสามของโลก และด้านเศรษฐศาสตร์จากความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ น้ำมันและแก๊สธรรมชาติ ต้นเหตุของกรณีพิพาทในทะเลจีนใต้คือ หมู่เกาะทะเลจีนใต้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกาะจำนวนหลายร้อยเกาะที่ไม่มีคนอยู่อาศัย รัฐบาลจีนมองว่าทะเลจีนใต้เป็นส่วนสำคัญในอาณาเขตทางทะเลของตน นอกจากจะเพื่อยับยั้งอาวูร์นิวเคลียร์ทางทะเลแล้วยังเป็นประตูสู่เส้นทางสายไหมทางทะเลในโครงการเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ ๒๑ และยังมี ความสำคัญต่อความสำเร็จในอนาคตของโครงการอ่าวกวางตุ้ง-ฮ่องกง-มาเก๊า (Guangdong -Hongkong-Macao Greater Bay Area) อีกด้วยไม่เพียงสาธารณรัฐประชาชนจีนเท่านั้นที่พยายามครอบครองสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มาเลเซีย บรูไน สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และสาธารณรัฐจีน(ไต้หวัน) ต่างอ้างสิทธิอธิปไตยเหนือพื้นที่ทะเลจีนใต้เช่นกัน

ข้อพิพาทเหนือในน่านน้ำทะเลจีนไม่ใช่เหตุผลเชิงประวัติศาสตร์เท่านั้น หากแต่ยังมีปัจจัยเชิงเศรษฐกิจเป็นส่วนสำคัญนอกเหนือจากการเผชิญหน้าระหว่างคู่ขัดแย้งทั้ง ๗ ประเทศ บทบาทของสหรัฐฯ ที่คัดค้านสิทธิครอบครองที่สาธารณรัฐประชาชนจีนอ้างในทะเลทั้งสองโดยอ้างว่าทะเลจีนใต้เป็นผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐฯ ด้วยเช่นกัน สหรัฐฯ ได้ประกาศยุทธศาสตร์หวนกลับสู่เอเชีย

^๕ เริ่มจากชายฝั่งตะวันออกของสาธารณรัฐประชาชนจีนไปถึงเกาะคิวชิว และหมู่เกาะริวกิวผ่านทางใต้ของเกาะเซจู ของสาธารณรัฐเกาหลี ส่วนทางใต้อยู่ที่เกาะไต้หวัน

^๖ ครอบคลุมตั้งแต่ชายฝั่งของสิงคโปร์ไปจนถึงช่องแคบไต้หวัน อ่าวตังเกี๋ย และอ่าวไทย

ให้ความสำคัญกับภูมิภาคนี้มากขึ้น และกลับมาใช้ฐานทัพในสมัยสงครามเวียดนาม ทั้งอ่าวคัมรานท์ ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม อ่าวซุบิกในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในภูมิภาค

๓.๒ แนวคิด Belt and Road Initiative^๖ และ Free and Open Indo – Pacific^๗ การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าร่วมอยู่ในกลไกความร่วมมือต่างๆ ในย่านเอเชีย-แปซิฟิกหลายเวที ทำให้มหาอำนาจต่างๆ เริ่มกังวลกับอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ขณะเดียวกันเริ่มตระหนักในความเติบโตของสาธารณรัฐอินเดียยุทธศาสตร์หลักของสหรัฐฯ ของอดีตประธานาธิบดีทรัมป์คือ การให้ความสำคัญกับการแข่งขันระหว่างมหาอำนาจเป็นโจทย์ความมั่นคงแทนการต่อต้านการก่อการร้าย โดยมียุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (FOIP – Free and Open Indo-Pacific strategy) เป็นแกนหลักมุ่งเน้นยุทธศาสตร์ทางการทหารเพื่อสกัดกั้นการก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจนำของโลกแทนที่สหรัฐฯ ของสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านกลไกเชิงสถาบันแบบไม่เป็นทางการ เช่น การจัดตั้งวงเสวนาตุภาคีด้านความมั่นคง^๘ (Quadrilateral Security Dialogue: Quad) แข่งขันกับแนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) ของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่จะเชื่อมโยงภูมิภาคต่างๆ ในเอเชียยุโรป และแอฟริกา ผ่านการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเช่น ถนน ทางรถไฟ ท่าเรือ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่เกี่ยวเนื่อง

๔. ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน

ที่ผ่านมาสหรัฐฯ มีบทบาทสำคัญในการผลักดันการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยทั้งในยุโรปตะวันออก เอเชีย และอเมริกาใต้ นอกจากนี้ยังส่งเสริมหลักสิทธิมนุษยชนผ่านการให้ทุนองค์การระหว่างประเทศและเอ็นจีโอ รวมถึงดำเนินนโยบายต่างประเทศซึ่งผนวกรวมวาทะสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย และกลายเป็นส่วนหนึ่งของระเบียบโลกใหม่แบบเสรีนิยม หลักสิทธิมนุษยชนกลายเป็นเครื่องมือหนึ่งในการใช้อำนาจละมุน (Soft Power) ของสหรัฐฯ แม้จะเผชิญความท้าทาย อาทิ หลักดังกล่าวมีไว้เลือกปฏิบัติ ประเทศที่ทำทลายอำนาจสหรัฐฯ มักถูกประณามว่าละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือถูกโต้ตอบด้วยมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ หรือกระทั่งมาตรการทางทหาร ส่วนประเทศที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ กลับไม่เป็นไร การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศกำลังพัฒนาถูกสหรัฐฯ และประเทศตะวันตกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อต่อรองทางเศรษฐกิจ

^๖เป็นโครงการสร้างการคมนาคมเชื่อมโยง ๗๑ ประเทศ ประชากรร้อยละ ๖๒.๓ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๓๘.๕๔% และมีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) รวมเป็น ๓๐% ของทั้งโลก

^๗มีขอบเขตจากสหรัฐฯทางฝั่งตะวันออกของแปซิฟิกจนถึงอินเดีย

^๘คือ ความร่วมมือด้านความมั่นคงของ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐอินเดีย และเครือรัฐออสเตรเลีย

๔.๑ สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) ความขัดแย้งระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) เป็นหนึ่งในจุดเริ่มต้นที่ใหญ่ที่สุดของความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนนับแต่ยุคสงครามเย็น เดิมสหรัฐฯ มีนโยบายรับรองรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นรัฐบาลเดียวที่ชอบธรรม และมีนโยบายไม่แทรกแซงกิจการทั้ง ๒ ฝ่าย เมื่อเกิดสงครามเกาหลี สหรัฐฯ ได้ประกาศควบคุมช่องแคบไต้หวันในฐานะผลประโยชน์สูงสุดของสหรัฐฯ และทำข้อตกลงกับว่าจะช่วยปกป้องเกาะไต้หวันจากการรุกราน แต่จะไม่คุ้มครองไปถึงเกาะอื่นๆ นอกชายฝั่งแผ่นดินใหญ่ ค.ศ.๑๙๗๑ สหรัฐฯ ยืนยันนโยบายจีนเดียวและไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีนพร้อมสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการ ไต้หวันทำการประท้วง สหรัฐฯ จึงผ่านกฎหมาย Taiwan Relations Act ที่ให้คงความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการกับไต้หวัน โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับตราประทับที่สหรัฐฯ รับหลักการจีนเดียว ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ-ไต้หวันขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ สหรัฐฯ กำลังพยายามผลักดันความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างสหรัฐฯ และไต้หวันให้เป็นทางการมากขึ้นโดยเฉพาะการสนับสนุนไต้หวันด้วยการขายอาวุธให้ถือเป็นการทำลายสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างไรก็ตาม สงครามจะไม่เกิดหากไต้หวันไม่ประกาศเอกราช

๔.๒ เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งเป็นเขตบริหารพิเศษ ภายใต้หลักการ หนึ่งประเทศ สองระบบ ของจีน ตามที่ระบุในกฎหมายพื้นฐานของฮ่องกง ซึ่งบังคับใช้ตั้งแต่ฮ่องกงคืนสู่การปกครองของสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๐ กฎหมายนี้ระบุให้ฮ่องกงดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจ กฎหมายและสังคมเป็นระยะเวลาอีก ๕๐ ปี (พ.ศ.๒๕๔๐ - ๒๕๙๐) ภายใต้หลักการนี้สาธารณรัฐประชาชนจีนให้อิสระแก่ฮ่องกงในการบริหารบ้านเมืองในด้านต่าง ๆ ยกเว้นด้านการต่างประเทศและด้านการทหาร^๙ การออกกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติฉบับใหม่เมื่อ ๓๐ มิ.ย.๖๓ ส่งผลให้สถานการณ์การชุมนุมในฮ่องกงที่ยืดเยื้อตั้งแต่ปี ๒๕๖๒ สงบลง อย่างไรก็ตาม การเมืองฮ่องกงจะยังคงเผชิญความไร้เสถียรภาพจากความไม่พอใจของประชาชนที่ต้องการให้มีการปฏิรูปประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหนึ่งในข้อเรียกร้องหลักของการชุมนุมต่อต้านรัฐบาล ทั้งกลุ่ม Umbrella Movement เมื่อปี ๒๕๕๗ และการชุมนุมต่อต้านร่างกฎหมายส่งผู้ร้ายข้ามแดนเมื่อปี ๒๕๖๒ มีการสนับสนุนประชาธิปไตยของชาวฮ่องกงจากชาติตะวันตก เช่น สหราชอาณาจักร และสหรัฐฯ โดยใช้เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นเครื่องมือหนึ่งในการต่อสู้และแข่งขันอิทธิพลกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในภูมิภาค การที่สาธารณรัฐประชาชนจีนตัดสินใจออกกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติทำให้เกิดการ

^๙เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่มีกองทัพเป็นของตนเอง แต่มีกองกำลังของกองทัพสาธารณรัฐประชาชนจีนประจำการประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๒,๐๐๐ นาย

ยกระดับการชุมนุมประท้วงต่อต้านรัฐบาลจีนในฮ่องกงและเพิ่มความขัดแย้งกับสหรัฐฯให้รุนแรงขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับความมั่นคงและความเป็นปึกแผ่นของชาติ เหนือกว่าประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยพร้อมที่จะแบกรับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสงครามการค้า ที่จะทวีความรุนแรงขึ้น สหรัฐฯ ได้ออกมาตรการตอบโต้ เช่นการผ่านร่างกฎหมายสิทธิมนุษยชนและ ประชาธิปไตยฮ่องกงซึ่งเป็นการสนับสนุนผู้ประท้วงฮ่องกง รวมถึงการเพิกถอนสถานะพิเศษทางการค้า ของฮ่องกงซึ่งอาจส่งผลเลวร้ายต่อความรุ่งเรืองของฮ่องกงจากที่เคยเป็นประตูเปิดเศรษฐกิจสาธารณรัฐ ประชาชนจีนสู่ทั่วโลกมาหลายทศวรรษ แต่ขณะเดียวกัน สถานการณ์นี้อาจลงเอยด้วยการเคลื่อนไหว เชิงสัญลักษณ์แบบพอเป็นพิธี

๔.๓. ชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมอุยกูร์ที่ตั้งของมณฑลซินเจียงซึ่งมีขนาดใหญ่ประมาณสอง เท่าครึ่งของฝรั่งเศส นอกจากจะมีความสำคัญในทางเศรษฐกิจเพราะมีแหล่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ขนาดใหญ่ที่สุดคิดเป็น ๓๐ % ของทั้งหมด รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตไฟฟ้าจากพลังลมที่สำคัญที่สุดแล้ว ยังเป็นเขตเชื่อมต่อระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับอีก ๘ ประเทศ โดยเฉพาะประเทศในเอเชียกลาง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นชาวมุสลิมและได้แยกตัวเป็นอิสระ เป็นแรงบันดาลใจให้ประชากรพื้นเมืองของซินเจียง เชื้อสายเตอร์ก (อุยกูร์) ซึ่งเป็นมุสลิมที่มีวัฒนธรรม ประเพณีเป็นของตนเอง และเป็นประชากรส่วนใหญ่ใน มณฑลทางภาคตะวันตกสุดของจีน ต้องการแบ่งแยกดินแดนซินเจียงเป็นอิสระแบบรัฐมุสลิมในชื่อว่าเตอร์ กิสถานตะวันออก ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับรัฐบาลจีนมาอย่างยาวนาน สิ่งทอและเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ของโลกประมาณ ๑ ใน ๓ มาจากจีน ส่งออกผลิตภัณฑ์เหล่านี้คิดเป็นมูลค่าประมาณปีละ ๑๒๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และ ๘๗ % ของผลผลิตฝ้ายทั้งหมดของมาจาก ซินเจียง ขณะที่ยอดส่งออกสินค้า ทุกๆ อย่างของสาธารณรัฐประชาชนจีนอยู่ที่ปีละ ๓๐๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ การที่สหรัฐฯ กล่าวหา สาธารณรัฐประชาชนจีนว่าบังคับใช้แรงงานตลอดจนการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างอื่น ๆ และการ ปรามปรามชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์และศาสนาชาวมุสลิมอุยกูร์ในมณฑลซินเจียงถือเป็นการฆ่าล้าง เผ่าพันธุ์ และสภาพผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ ได้ผ่านร่างกฎหมายปกป้องสิทธิมนุษยชนชนกลุ่มน้อยมุสลิมอุยกูร์ ในเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ ได้เพิ่มแรงกดดันต่อความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐ ประชาชนจีนซึ่งมีความตึงเครียดอยู่แล้วในหลายๆ ด้าน โดยสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ออกมาประณาม การดำเนินการของสหรัฐฯ ว่าเป็นการแทรกแซงกิจการภายในของตน

อุปสรรคสำคัญของความขัดแย้งก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19

นโยบายการปฏิรูปประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต้องการเปลี่ยนไปสู่ประเทศที่มีเทคโนโลยีขั้นสูงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแสนยานุภาพทางด้านอาวุธและกองทัพ เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองทางการเมืองระหว่างประเทศทำให้ท่าทีของสหรัฐฯ ต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ผ่านมา เปลี่ยนจากการเกื้อหนุนกันกลายมาเป็นคู่แข่งทางยุทธศาสตร์การที่ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ได้เป็นการแข่งขันกันเพื่อเป็นมหาอำนาจทางการค้า ดังเช่นกลยุทธ์ที่สหรัฐฯ ใช้ในการก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในการกำหนดระเบียบโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ หากแต่เป็นการแข่งขันเพื่อแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจทางเทคโนโลยี เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ประกอบกับปัจจัยการผลิตที่ลดลงโดยเฉพาะจำนวนประชากร ได้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด และผู้ที่พัฒนาและครอบครองเทคโนโลยีได้ก่อนจะมีความได้เปรียบ โดยสามารถใช้กลยุทธ์นี้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจได้ ต่างจากสมัยก่อนที่แข่งกันที่ปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิตเป็นหลักดังนั้น ความขัดแย้งในแนวคิดทางยุทธศาสตร์ระหว่าง ๒ ประเทศ^{๑๐}จึงเป็นอุปสรรคสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศกล่าวคือประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ได้ประกาศแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงแห่งชาติ^{๑๑}โดยมองสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะภัยคุกคามหลักต่ออำนาจและเศรษฐกิจประเทศขณะที่นาย จอห์น แรตคลิฟฟ์ผู้อำนวยการข่าวกรองแห่งชาติของสหรัฐฯ ได้กล่าวว่า สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นภัยคุกคามที่ร้ายแรงที่สุดต่อประชาธิปไตยและเสรีภาพนับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒

---

^{๑๐}หนังสือเรื่อง Trump vs. China : America's Greatest Challenge ของ Newt Gingrich อดีตประธานสภาผู้แทนราษฎรของสหรัฐฯ ได้อ้างอิงงานของ David Lai ศาสตราจารย์ประจำที่ The U.S. Army War College ซึ่งได้เคยเขียนเปรียบเทียบความต่างระหว่างการคิดเชิงกลยุทธ์แบบจีนกับแบบสหรัฐฯ โดยมองว่าจีนคิดแบบหมากล้อม ส่วนสหรัฐฯ คิดแบบหมากรุก เช่นเดียวกับในหนังสือเรื่อง On China ของ Henry Kissinger นักการทูตชั้นครูของสหรัฐฯ ก็ได้กล่าวเปรียบเทียบในทำนองเดียวกัน โดยอธิบายว่า วัฒนธรรมหมากรุกแบบสหรัฐฯ นั้น เก่งในศึกใหญ่ที่ชี้ขาดความเป็นความตาย ส่วนวัฒนธรรมหมากล้อมแบบจีนนั้น เก่งในศึกการรบยืดเยื้อยาวนาน

^{๑๑}มีเสาหลัก ๔ ประการ ได้แก่ การปกป้องมาตุภูมิ การปกป้องผลประโยชน์ของสหรัฐฯ การรักษาสันติภาพด้วยความเข้มแข็ง และการเสริมสร้างอิทธิพลของสหรัฐฯ

ผลกระทบมุมมองเชิงลบต่อสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนเพิ่มสูงขึ้นทั่วโลกตั้งแต่ก่อนเกิด COVID-19^{๑๒} ในปี ๒๐๑๗ สหรัฐฯ ขาดดุลการค้าถึง ๖ แสนล้านเหรียญสหรัฐฯ ขณะที่สาธารณสุขประชาชนจีนได้เปรียบดุลการค้าสหรัฐฯ สูงขึ้นในช่วงที่ผ่านมา สหรัฐฯ จึงต้องการลดช่องว่างการขาดดุลการค้า^{๑๓} โดยการเพิ่มอัตราภาษีนำเข้าจากสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนที่เป็นสาเหตุใหญ่ในการขาดดุลโดยใช้สงครามการค้า^{๑๔} เป็นเครื่องมือกดดันรายงานของ ออกซ์ฟอร์ด อีโคโนมิกส์ ที่ได้รับการสนับสนุนการค้นคว้าวิจัยจากสภาธุรกิจสหรัฐอเมริกา-จีนพบว่าสงครามการค้ากับสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนได้ส่งผลให้เกิดการสูญเสียตำแหน่งงานในสหรัฐฯ มากถึง ๒๔๕,๐๐๐ ตำแหน่งและในกรณีที่สงครามการค้าขยายตัวถึงขนาดทำให้เศรษฐกิจของทั้งสองประเทศแยกจากกันอย่างมีนัยสำคัญจะทำให้จีดีพีของสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนหดตัวลงราว ๑.๖ ล้านล้านดอลลาร์ ในช่วง ๕ ปีข้างหน้า โดยตำแหน่งงานจะหายไปอีก ๗๓๒,๐๐๐ ตำแหน่ง ในปี ๒๐๒๒ และอีก ๓๒๐,๐๐๐ ตำแหน่งในปี ๒๐๒๕ ดังนั้นการที่สหรัฐฯ และสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนทำสงครามการค้าต่อกันต่อเนื่องมีแนวโน้มจะส่งผลเสียต่อเศรษฐกิจของสหรัฐฯ และบ่อนทำลายสถานะของระบบเศรษฐกิจโลกนำไปสู่การเป็นผู้สูญเสียทั้งสองฝ่ายและอาจเป็นชนวนให้ลัทธิกีดกันการค้า (Protectionism) ขยายตัวไปทั่วโลก รวมทั้งจะทำให้เกิดการเบนทิศทางการไหลของสินค้าไปยังประเทศอื่นแทนเพื่อระบายสต็อกสินค้า ส่งผลให้หลายประเทศอาจต้องเผชิญกับปัญหาสินค้าล้นตลาด

สำหรับยุทธศาสตร์การหวงกันพื้นที่และปฏิเสธกันเข้าถึง (A2/AD) ของสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนไม่ได้มีไว้เพื่อป้องกันสหรัฐฯ เข้าใกล้ชายฝั่งสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนเท่านั้น แต่ยังมุ่งจำกัดและขจัดอิทธิพลของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หากสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนสามารถปิดทางเข้าออกมหาสมุทรแปซิฟิกผ่านการควบคุมการเข้าออกทะเลจีนใต้ได้ สถานะความเป็นน่านน้ำสากล

---

^{๑๒}สหรัฐฯ ต้องการปิดล้อมจีนเพื่อรักษาความเป็นมหาอำนาจของตน การสร้างความเกลียดชังเป็นอีกวิธีที่ใช้เพื่อสร้างศัตรู ไม่ต่างจากยุคสงครามเย็นที่ตีตราความเลวร้ายของลัทธิสังคมนิยม หรือสาธารณสุขรัฐอิสลามอิหร่านกับสาธารณสุขรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลีในปัจจุบัน

^{๑๓}สหรัฐฯ นำสินค้าเข้าจากสาธารณสุขรัฐประชาชนจีนลดลง แต่สภาพขาดดุลการค้าโดยรวมของประเทศไม่ได้ลดลงตามไปด้วย เนื่องจากสหรัฐฯ หันไปนำเข้าสินค้าจากประเทศอื่นแทนมากขึ้น

^{๑๔}คือ การที่ประเทศหนึ่งเรียกเก็บภาษีเพิ่มขึ้นหรือกำหนดโควตาการนำเข้าของสินค้าแต่ละประเทศ โดยทำให้อีกฝ่ายไม่พอใจและต่างตอบโต้กันด้วยรูปแบบที่คล้ายคลึงกับการปกป้องการค้า และเมื่อความรุนแรงที่ปะทะกันเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ความบาดหมางก็จะแปรเปลี่ยนเป็นสงครามการลดการค้าระหว่างประเทศ

จะอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของสาธารณรัฐประชาชนจีน กองเรือสหรัฐฯ ที่แล่นเข้าออกมหาสมุทรแปซิฟิกผ่านไปยังมหาสมุทรอินเดีย แอฟริกา และตะวันออกกลางจะไม่สามารถปฏิบัติการได้อย่างอิสระ ต้องใช้เส้นทางฝั่งแอตแลนติกที่ใช้เวลานานกว่า ซึ่งในทางยุทธศาสตร์ ระยะห่างของพื้นที่และระยะเวลาการเดินทางส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแสดงอำนาจ และหากโครงการ BRI และการเชื่อมโยงผ่านเมียนมาร์^{๑๕} ดำเนินการสำเร็จอาจทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีอำนาจเหนือมหาสมุทรอินเดีย อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งในมหาสมุทรอินเดียด้วยการที่สหรัฐฯ ไม่สามารถแสดงให้ทั่วโลกมั่นใจในอำนาจของสหรัฐฯ ทำให้ความเชื่อมั่นในพันธมิตรของสหรัฐฯ อาจเสื่อมถอย ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนใช้นโยบายเศรษฐกิจในการสร้างอำนาจผ่านกรอบความร่วมมือขนาดใหญ่คือ แนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) สาธารณรัฐประชาชนจีนเรียกร้องให้สหรัฐฯ ยึดถือนโยบายจีนเดียว และจะไม่ยอมให้ภายนอกเข้ามาก้าวก่ายแทรกแซงกิจการภายในของตน โดยอาจจะใช้วิธีตอบโต้เช่นที่เคยทำกับเครือรัฐออสเตรเลีย หรือพยายามเสนอผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับประเทศต่าง ๆ การสนับสนุนให้เกิดความวุ่นวายในเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เมียนมาร์และไทยของสหรัฐฯ และพันธมิตรจึงอาจจะมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดการปฏิวัติสี^{๑๖} (Color Revolutions) ขึ้นเพื่อที่จะจัดตั้งระบอบปกครองที่ฝักใฝ่สหรัฐฯ ผ่านตัวแทนในท้องถิ่น และทำลายข้อต่อที่สำคัญมากข้อต่อหนึ่งในเส้นทางสายไหมใหม่ และปิดล้อมให้สาธารณรัฐประชาชนจีนต้องอยู่ในพื้นที่ซึ่งรายล้อมด้วยประเทศคู่อริอย่างไรก็ตาม เนื่องจากอาเซียนเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจ ความกังวลเกี่ยวกับอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในภูมิภาคทั้งจากปัญหาความขัดแย้ง

---

^{๑๕}มีเป้าหมายที่จะสร้างทางรถไฟความเร็วสูงจากชายแดนทางเหนือของเมียนมาร์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนตอนใต้ไปที่เมืองมัณฑะเลย์ตอนกลางต่อไปถึงชายฝั่งทางใต้ของเมียนมาร์ และเพื่อผลักดันโครงการท่าเรือเจาะพยุที่อ่าวเบงกอล ซึ่งจะช่วยให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าถึงมหาสมุทรอินเดีย

^{๑๖}มีรากฐานมาจากการใช้ประโยชน์ทางการเมือง ก่อการจลาจลของมวลชนและการประท้วงของประชากรของประเทศใดประเทศหนึ่ง โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวโดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนในต่างประเทศ เพื่อเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองและชนชั้นปกครอง เช่น การปฏิวัติสีแดงในสหภาพโซเวียต การปฏิวัติสีขาวในอิหร่าน การปฏิวัติสีส้มในยูเครน การปฏิวัติสีม่วงในสาธารณรัฐอิรัก และการปฏิวัติสีเหลืองในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์

ในทะเลจีนใต้ การขาดดุลการค้าต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน และความไม่ไว้วางใจในผลกระทบของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง อาจก่อให้เกิดกระแสต่อต้านและหวาดระแวงต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มมากขึ้นในหลายประเทศของอาเซียน

แนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

กว่า ๑ ปีครึ่งที่ทั่วโลกเผชิญกับการแพร่ระบาดของ COVID-19 เศรษฐกิจของทุกประเทศได้รับผลกระทบอย่างหนัก โดยเฉพาะประเทศชั้นนำของโลก หลายประเทศคิดว่าการแพร่ระบาดครั้งนี้อาจเป็นโอกาสให้สหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนปรับปรุงความสัมพันธ์ทวิภาคีที่เสื่อมลง แต่ในทางเป็นจริงการเผชิญหน้าทางทหารยังดำเนินต่อไป ไม่ว่าด้านยุโรปตะวันออกระหว่าง สหพันธรัฐรัสเซีย กับ นาโต ด้านตะวันออกกลางระหว่าง สาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน กับ อิสราเอล และด้านเอเชีย-แปซิฟิก ในน่านน้ำทะเลจีนใต้ และทะเลจีนตะวันออก ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีน กับ สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) การเผชิญหน้ากันในลักษณะเช่นนี้นำมาซึ่งความไร้เสถียรภาพของโลกแบบต่อเนื่อง นอกจากนี้ แนวโน้มของสงครามพันทาง (Hybrid War) ได้ปรากฏให้เห็นมากขึ้น จากการศึกษาอำนาจต่าง ๆ พยายามที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ทางทหาร โดยไม่ต้องการแสดงความขัดแย้งระหว่างประเทศอย่างเปิดเผย ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เป็นภัยคุกคามทางทหารได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปสู่รูปแบบการใช้วิธีการทางพลเรือนและกึ่งทหารมากขึ้น โดยเฉพาะการปฏิบัติการข่าวสารและการปฏิบัติการทางไซเบอร์ของสงครามพันทางตั้งแต่ในยามสงบหลังการระบาดของ COVID-19 สหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจภายในประเทศ โดยสหรัฐฯ มีความคิดที่จะแยกห่วงโซ่การผลิต (Decoupling) ออกจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อลดการพึ่งพา ผ่านนโยบาย Buy American ที่เร่งพัฒนานวัตกรรมภายในประเทศมากขึ้น รวมถึงการให้ความมั่นใจกับพันธมิตร เช่น การกลับเข้าเป็นสมาชิกองค์การอนามัยโลก การกลับเข้าร่วมความตกลงปารีส (Paris Agreement) และคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และเวทีการทูตวัคซีน (Vaccine Diplomacy) โลกโดยใช้กติกาโลกเพื่อแสวงหาประโยชน์ร่วมกันของพันธมิตร โดยเฉพาะสหภาพยุโรปเพื่อเสริมความแข็งแกร่ง และกดดันไม่ให้สาธารณรัฐประชาชนจีนขยายอิทธิพลเพิ่มขึ้น ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนใช้นโยบายสนับสนุนการหมุนเวียนเศรษฐกิจคู่ขนาน (Dual Circulation) ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๔ (ปี ๒๕๖๔-๒๕๖๘) ที่มุ่งเน้นกระตุ้นการเติบโตของตลาดผู้บริโภค และลดการพึ่งพาประเทศตะวันตกแนวโน้มความขัดแย้งที่สำคัญหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้แก่

๑. การทูตวัคซีน

วัคซีนถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการทูตมาตั้งแต่สมัยสงครามเย็น ประเทศใดก็ตามที่ผลิตและแจกจ่ายวัคซีนป้องกันโรคให้กับประเทศที่มีโอกาสเหล่านี้ย่อมจะกลายเป็นการลงทุนโดยได้รับผลตอบแทนเป็นอำนาจอ่อนอย่าง การเป็นที่เคารพยกย่อง มิตรไมตรี และส่วนหนึ่งอาจจะรวมถึงความรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณ ไปจนถึงความน่าเกรงขามได้ด้วยวัคซีน COVID-19 จึงเป็นความหวังที่โลกจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติได้อีกครั้งอย่างไรก็ตาม ปัญหาการกักตุนวัคซีนในหลายประเทศทำให้ความหวังในการแจกจ่ายวัคซีนตามแนวทางที่องค์การอนามัยโลกได้ระบุไว้ว่า ควรมีการแจกจ่ายวัคซีนให้คนบางกลุ่มในทุกประเทศทั่วโลก แทนที่จะแจกจ่ายวัคซีนให้กับทุกคนในบางประเทศลดลง ปัจจุบันทางเลือกวัคซีนจากสองตัวอำนาจหลัก ค่ายตะวันตกมีของสหรัฐฯ (วัคซีน Pfizer กับวัคซีน Moderna) และของสหราชอาณาจักร (วัคซีน AstraZeneca) ซึ่งมีความได้เปรียบในเรื่องความมั่นใจในคุณภาพและประสิทธิภาพของวัคซีน แต่ไม่สามารถผลิตได้ทันตามความต้องการ และต้องเน้นใช้ฉีดภายในสหรัฐฯ และ สหภาพยุโรปก่อน เนื่องจากการระบาดที่รุนแรง จึงแทบไม่มีส่วนเหลือแบ่งปันออกมาภายนอกขณะเดียวกันก็มีวัคซีนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน คือวัคซีน Sinovac และวัคซีน Sinopharm มีข้อดีคือสามารถเก็บรักษาที่อุณหภูมิของตู้เย็นทั่วไปได้ ใช้เทคโนโลยีการผลิตวัคซีนที่ใช้กันมานาน กล่าวคือผลิตจากเชื้อตาย แตกต่างจากวัคซีนของตะวันตกที่ผลิตด้วยเทคโนโลยีใหม่ (เช่น เทคโนโลยีเวกเตอร์หรือเทคโนโลยี mRNA) ที่ยังไม่เคยมีการใช้ทำวัคซีนเพื่อใช้ฉีดในประชากรในปริมาณมากมาก่อน ทำให้เกิดคำถามว่าแม้ในทางทฤษฎีทางการแพทย์วัคซีนของค่ายตะวันตกจะมีความปลอดภัย แต่ก็ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าจะมีผลลบอะไรต่อร่างกายในระยะยาวได้หรือไม่ และสามารถที่จะแบ่งปันวัคซีนให้กับประเทศกำลังพัฒนาได้ตั้งแต่ตอนนี้เนื่องจากภายในประเทศยังไม่มีระบาดระลอกใหม่ เพื่อแสดงออกให้เห็นถึงพลังอำนาจทางเทคโนโลยีและความเหนือชั้นกว่าของการปกครองแบบอำนาจนิยม โดยส่งวัคซีนฟรีให้กับ ๖๙ ประเทศและส่งออกในเชิงพาณิชย์ให้กับประเทศอื่นๆ อีก ๒๘ ประเทศ ทำให้ประเทศคู่แข่งอย่าง สหรัฐฯ สหพันธรัฐรัสเซีย และสาธารณรัฐอินเดียกังวลว่าการแจกจ่ายวัคซีนดังกล่าวจะทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนส่งอิทธิพลไปยังประเทศเหล่านั้นด้วยสหรัฐฯ พยายามกลับมาครองพื้นที่ทางการทูตอีกครั้งด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพของวัคซีนอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยี mRNA ที่ล้ำสมัย แสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯ ยังคงเป็นมหาอำนาจในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และเริ่มหันมาสนใจเรื่องการเป็นผู้แจกจ่ายวัคซีนให้กับโลกเพิ่มมากขึ้น มีการเปิดประชุมเกี่ยวกับการแจกจ่ายวัคซีน COVID-19 ในเอเชียร่วมกับสาธารณรัฐอินเดีย รัสเซีย ออสเตรเลีย และญี่ปุ่น เพื่อแข่งขันกับการทูตวัคซีนของสาธารณรัฐประชาชนจีน

๒. การแข่งขันทางเทคโนโลยีพลังงานสะอาด

นอกจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหรัฐฯ จะแข่งขันด้านเทคโนโลยี ๔.๐ และ ๕.๐ (เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยีสื่อสาร 5G) แล้วสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประกาศแผนพัฒนา ๕ ปีฉบับใหม่ ซึ่งหัวใจหลักข้อหนึ่งก็คือการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีพลังงานสะอาด ไม่ว่าจะเป็นรถยนต์พลังงานสะอาด โซลาร์เซลล์ แบตเตอรี่ยุคใหม่ ฯลฯ ในขณะที่สหรัฐฯ ก็ประกาศว่าหนึ่งในสี่เรื่องสำคัญของรัฐบาลใหม่คือ การแก้ไขปัญหาโลกร้อน และการลงทุนให้กับการพัฒนาเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมแห่งอนาคตของสหรัฐฯ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมสีเขียวและเศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) การกระตุ้นเศรษฐกิจของสหรัฐฯ รอบใหม่จะเป็นการทุ่มทุนมุ่งไปที่อุตสาหกรรมและเศรษฐกิจสีเขียวการแข่งขันด้านนี้ระหว่างสองมหาอำนาจย่อมจะมีผลสะท้อนทั่วโลก

๓. การแข่งขันทางค่านิยมทางการเมือง

ในสมัยอดีตประธานาธิบดีทรัมป์ไม่ค่อยสนใจในด้านค่านิยมทางการเมือง สนใจแต่สงครามการค้าและเศรษฐกิจ แต่ในสมัยประธานาธิบดีไบเดน จะกลับมาแสดงบทบาทผู้นำโลกด้านประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน พร้อมกับจะประณามและกดดันสาธารณรัฐประชาชนจีนในเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะประเด็นสิทธิมนุษยชนที่ละเอียดอ่อน เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน และชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมอุยกูร์ในมณฑลซินเจียง จะเป็นประเด็นร้อนแรง ปัจจัยหนึ่งที่จะเป็นตัวกำหนดคือ ความสำเร็จในการควบคุมการแพร่ระบาดของ COVID-19 ภายในประเทศและกลับมาฟื้นเศรษฐกิจภายในของทั้งสองประเทศจะกระทำไ้เร็วหรือไม่

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของไทย(SWOT) หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

จุดแข็ง (Strength)

๑. ท่าเลที่ตั้งของไทยมีจุดแข็งอยู่หลายประการ ทั้งเรื่องของทรัพยากร ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ นอกจากนี้ หากมองถึงศักยภาพของกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนอาจกล่าวได้ว่า ไทยมีศักยภาพสูงเป็นอันดับต้น ๆ ในด้านการเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ของอาเซียน

๒. เศรษฐกิจมหภาคและฐานะการเงินระหว่างประเทศเข้มแข็งมีวินัยด้านการคลังและความเข้มแข็งของเงินทุนสำรองระหว่างประเทศระดับหนึ่งของภาครัฐค่อนข้างต่ำและส่วนใหญ่เป็นหนี้ในประเทศไม่มีปัญหาการขาดสภาพคล่องเงินตราต่างประเทศที่มักจะมากับการไหลออกของเงินทุนต่างประเทศในช่วงวิกฤติ ช่วยให้ค่าเงินบาทมีเสถียรภาพทั้งที่ผลกระทบของวิกฤติต่อเศรษฐกิจรุนแรง

๓. ระบบธนาคารพาณิชย์ค่อนข้างเข้มแข็งพร้อมที่จะตั้งรับกับผลกระทบของวิกฤติได้ดีพอควรทั้งเรื่องเงินกองทุนและประสิทธิภาพในการบริหารลูกหนี้ในช่วงวิกฤติ สามารถตอบรับมาตรการต่าง ๆ ของรัฐได้

๔. ภาคเอกชน โดยเฉพาะธุรกิจขนาดใหญ่และขนาดกลางชั้นสูงมีความเข้มแข็งด้านการเงิน สภาพคล่องและฐานะการเงินดี สามารถรองรับผลกระทบจากการหดตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจในช่วงแรกได้อย่างดี รวมถึงรักษาการจ้างงานซึ่งเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจ

๕. ระบบสาธารณสุขที่เข้มแข็งทั้งในแง่โครงสร้างของระบบการให้บริการที่เข้าถึงประชาชนในทุกส่วนของประเทศ ความเข้มแข็งบุคลากรทางการแพทย์ที่ทำงานอย่างเต็มที่ในการแก้ไขปัญหาและความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อบุคลากรทางการแพทย์ทำให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

จุดอ่อน (Weakness)

๑. ชีตความสามารถในการแข่งขันต่ำ มีปัญหาเชิงโครงสร้างของชีตความสามารถในการแข่งขันของแรงงานมาอย่างต่อเนื่องก่อนหน้าการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทั้งในด้านจำนวนแรงงานที่ลดลงในหลายปีที่ผ่านมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรจากสังคมสูงวัยสู่สังคมสูงวัยเต็มขั้น และคุณภาพแรงงานที่มีผลิตภาพแรงงานไม่สูงเมื่อเทียบกับต่างประเทศ จัดระยะบรรทัดใหม่

๒. ภาคธุรกิจไทยขาดภูมิคุ้มกันที่ดีไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ความไม่แน่นอนที่สูงขึ้นทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมสภาวะโลกร้อน และการแพร่กระจายของโรคอุบัติใหม่ที่เพิ่มสูงขึ้น

๓. ความเหลื่อมล้ำสูง ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่อยู่กับสังคมไทยมานาน และก่อให้เกิดปัญหาที่หลากหลาย ทั้งทางด้านสังคม การเมืองและการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว โดยเฉพาะ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจที่มีความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งอยู่ในกลุ่มที่สูงสุดในโลก

๔. อัตราการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมาต่ำที่สุดในอาเซียน

๕. การที่กระทรวงการคลังสหรัฐฯ จัดให้ไทยอยู่ในบัญชี Monitoring List เรื่องการบิดเบือนค่าเงิน^{๑๗} (Currency Manipulation) แม้อาจไม่มีผลโดยตรงกับการดำเนินนโยบายเพื่อดูแลเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงินในประเทศ แต่แรงกดดันจากการแข็งค่าของเงินบาทที่เพิ่มขึ้นภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวจะทำให้เกิดความซับซ้อนมากขึ้นเพราะเงินบาทที่แข็งค่าและมีแนวโน้มผันผวนมากขึ้นจะกระทบต่อภาคการส่งออกและเศรษฐกิจในภาพรวม และอาจทำให้อัตราเงินเฟ้อเคลื่อนไหวอยู่ในกรอบ

^{๑๗}หมายถึงการที่ธนาคารกลางประเทศต่าง ๆ เข้ามาทำธุรกรรมให้อัตราแลกเปลี่ยนอ่อนค่าลงมากกว่าปัจจัยพื้นฐานของประเทศอย่างมาก จนก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการค้าระหว่างประเทศ

๒. ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจโลกที่มีแนวโน้มขยายตัวดีขึ้นจากการดำเนินมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ที่ออกมาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการกระจายวัคซีนและความสามารถในการควบคุมแพร่ระบาดของ COVID-19 ในแต่ละประเทศ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนภาคการส่งออกของไทย

ภัยคุกคาม (Threat)

๑. ด้านสาธารณสุข ในขณะที่บางประเทศเริ่มโครงการฉีดวัคซีนไปแล้วหลายล้านโดส แต่มีอยู่ถึง ๑๓๐ ชาติประชากรรวมกันประมาณ ๒,๕๐๐ ล้านคนที่ยังไม่ได้เริ่มฉีดวัคซีน คาดว่ากว่าสถานการณ์ COVID-19 จะสงบจะต้องมีคนติดเชื้อรวมกับฉีดวัคซีนให้มีภูมิคุ้มกันอย่างน้อย ๖๐ % ของประชากรโลกหรือประมาณ ๔,๐๐๐ ล้านคนและอาจใช้เวลาถึงปี ๒๐๒๔ ผู้ที่ฉีดวัคซีนแล้วยังมีความเสี่ยงของการติดเชื้อเพราะ COVID-19 สามารถกลายพันธุ์ ขณะที่ผู้ที่หายจากการติดเชื้อมาแล้วแม้จะมีภูมิคุ้มกัน แต่ก็สามารถเป็นซ้ำได้โดยอาจจะรุนแรงมากหรือน้อยกว่าครั้งแรกได้ จึงมีความเป็นไปได้ที่การฉีดวัคซีนต้องมีความต่อเนื่องหลังจากเวลาผ่านไปจนพ้นช่วงของการคุ้มครองซึ่งอาจจะเป็น ๖ เดือนหรือ ๑ ปีขึ้นอยู่กับประเภทของวัคซีน

๒. ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑ หนี้สาธารณะสูงขึ้นการแพร่ระบาดของโควิด-19 ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการดำเนินชีวิตและสุขภาพของประชาชนเท่านั้น แต่เป็นปัจจัยสำคัญที่นำพาเศรษฐกิจโลกเข้าสู่ภาวะถดถอยในรอบปีที่ผ่านมามีจรรยาบรรณในหลายประเทศต้องเร่งใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจขนาดใหญ่อย่างต่อเนื่อง แน่ใจว่าการใช้จำนวนเงินปริมาณมหาศาลในการดำเนินนโยบายการคลังโดยการกู้เงินของรัฐและในที่สุด จำนวนเงินดังกล่าวจะถูกคำนวณเป็นส่วนหนึ่งของหนี้สาธารณะไทยเองก็ได้ใช้นโยบายการคลังชุดใหญ่เช่นกัน โดยที่ผ่านมามีหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Debt to GDP ratio) จะเพิ่มขึ้นจาก ๔๑.๑๔% ในปี ๒๕๖๒ (ก่อนวิกฤต COVID -19) เป็น ๕๘.๖% ณ สิ้นปีงบประมาณ ๒๕๖๔ เกือบแตะเพดานหนี้สาธารณะตามกฎหมายกำหนดไว้ที่ ๖๐ % หนี้ที่สะสมเพิ่มขึ้นนี้จะเป็นภาระในอนาคต ทำให้การดำเนินนโยบายแก้ปัญหาแรงงาน ความเหลื่อมล้ำทำได้จำกัด และไม่สามารถออกมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจที่พอเพียงหากเกิดวิกฤตในอนาคต

๒.๒ สภาพฟองสบู่ในตลาดการเงิน การที่ธนาคารกลางทั่วโลกช่วยพยุงเศรษฐกิจจากผลกระทบของ COVID-19 โดยการเพิ่มปริมาณเงินอย่างมหาศาลเข้าระบบกว่า ๘ ล้านล้านเหรียญ ซึ่งเมื่อรวมกับมาตรการกระตุ้นภาครัฐทำให้สภาพคล่องล้นระบบ (เพราะไม่ได้ถูกใช้ไปในการลงทุน) สภาพคล่องส่วนเกินดังกล่าวไหลเข้าตลาดการเงินเพื่อไปซื้อสินทรัพย์การเงิน เสี่ยงต่อการเกิดภาวะฟองสบู่ในตลาดการเงินทั่วโลก โดยเฉพาะในสหรัฐฯ และยุโรป เนื่องจากแนวโน้มในตลาดเป็นไปในทิศทาง

ตรงข้ามกับภาวะเศรษฐกิจที่แท้จริง ภาวะฟองสบู่ในตลาดการเงินอาจจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบการเงินและการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องของเศรษฐกิจโลกและไทย

๒.๓ แนวโน้มที่เศรษฐกิจโลกจะมีหลายชั่วอานามากขึ้นจะทำให้เกิดการแข่งขันมากขึ้น และมีแนวโน้มจะดำเนินไปในทิศทางลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจหรือลัทธิปกป้องการค้าและจะถูกยกมาเป็นประเด็นในอนาคตมากขึ้น ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหรือเศรษฐกิจเกิดใหม่มีแนวโน้มจะมีขนาดเศรษฐกิจแซงหน้าประเทศพัฒนา ลดการพึ่งพาประเทศพัฒนา พึ่งพากันและกันและรวมกลุ่มกันทำให้มีอำนาจต่อรองและมีบทบาทในการกำหนดระเบียบเศรษฐกิจโลกมากขึ้น การแข่งขันที่รุนแรงขึ้นระหว่างประเทศกำลังพัฒนาด้วยกันเองในขณะที่ภาคการผลิตในประเทศยังไม่เข้มแข็งทำให้รัฐบาลต้องใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่เข้มข้นมากขึ้น หรือเกิดการแข่งขันกันด้วยการให้ความช่วยเหลือโดยรัฐต่อภาคเศรษฐกิจในประเทศของตนเอง การที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลก ประเทศเกิดใหม่เหล่านี้อาจมีการพัฒนา กฎระเบียบ สถาบัน ระบบการกำกับดูแล และระบบการบริหารเศรษฐกิจที่ยังไม่ดีพอ ทำให้อาจต้องเผชิญปัญหาอันเกิดจากความซับซ้อนและความหลากหลายของกฎระเบียบและมาตรฐานที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มต่างๆ มีความเสี่ยงที่จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจซึ่งอาจลุกลามไปยังประเทศอื่นและกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจโลกได้

๓. ด้านการเมือง อดีตประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ จะยังคงมีบทบาทอย่างสูงในการเมืองสหรัฐฯ รวมทั้งยังมีอิทธิพลในพรรครีพับลิกัน เพราะได้สร้างระบบชุดความคิดอีกรูปแบบหนึ่ง ฝังรากลึกลงไปในกลุ่มชาวอเมริกันดั้งเดิม จนทำให้เห็นภาพความขัดแย้งในสังคมอเมริกันอย่างชัดเจน ซึ่งถือเป็นความท้าทายต่อการรักษารากฐานความเป็นต้นแบบประชาธิปไตย การรักษาลัทธิกฎหมายและหลักนิติธรรมของสหรัฐฯ ที่ผ่านมามีอดีตประธานาธิบดีทรัมป์ จะสนใจเฉพาะเรื่องการค้านั้น ไม่สนใจปัญหาทางการเมือง แม้แต่ปัญหาในสาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) และเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐฯ ก็มีบทบาทน้อยมาก แต่ในยุคของประธานาธิบดีไบเดนจะไม่เหมือนกัน เพราะพรรคเดโมแครต มีรากฐานจากนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนอาจจะเปลี่ยนแปลงและแสดงบทบาทต่อเรื่องการเมืองมากขึ้น นอกจากนี้การแพร่ระบาดของ COVID-19 ยังเป็นปัจจัยท้าทายเสถียรภาพทางการเมืองของอาเซียน แม้สถานการณ์ทางการเมืองในบรูไนฯ สิงคโปร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามจะมีเสถียรภาพความมั่นคง แต่ในสาธารณรัฐอินโดนีเซียสหพันธรัฐมาเลเซีย และไทยกำลังอยู่ในสภาวะเปราะบาง อนาคตทางการเมืองของราชอาณาจักรกัมพูชา ก็ยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ ที่สำคัญคือ ผลกระทบรัฐประหารในเมียนมา ซึ่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของเมียนมา

และอาเซียนด้วย ความรุนแรงของผลกระทบจากการรัฐประหารจะเพิ่มขึ้นหากชาติตะวันตกนำโดยสหรัฐฯ จะกลับไปใช้มาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ

๔. ด้านความมั่นคงการสร้างพันธมิตร ในการปิดล้อมจำกัดการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Strategy) จะยังคงดำเนินการต่อไปและแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น ขณะที่แนวโน้มที่ประเด็นความมั่นคงและประเด็นทางเศรษฐกิจมีโอกาสจะพัฒนาไปสู่สงครามเทคโนโลยีมากขึ้นนอกจากนี้ การระบาดของ Covid-19 จะบดบังความสำคัญของภัยคุกคามอื่น ๆ และอาจส่งผลให้ภัยคุกคามอื่น ๆ อาทิ การก่อการร้ายและภัยคุกคามทางไซเบอร์สร้างความเสียหายต่อความมั่นคงได้

๕. ด้านภูมิรัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีแนวโน้มว่าหลายประเทศจะให้ความสำคัญกับกิจการภายในประเทศมากขึ้นจากแนวคิดชาตินิยม ท่ามกลางความล้มเหลวในการแก้ปัญหาขององค์การระหว่างประเทศและความร่วมมือระดับภูมิภาค

๖. ด้านเปลี่ยนแปลงระดับเทคโนโลยี (Disruptive Technology) เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๔ (Cyber-Physical System) ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างทั้งในมิติการเมือง ความมั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนมิติการพัฒนาอย่างยั่งยืน และประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงมิติสังคมและวัฒนธรรม โดยมีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เป็นแกนกลางในการเชื่อมโยงทุกสิ่งในทางกายภาพให้สามารถเชื่อมโยงสื่อสารถึงกันได้ในรูปแบบ Internet of Things (IOTs) ประเทศที่สามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ ๔ จะเป็นประเทศที่จะมีบทบาทสูง และมีอำนาจต่อรองในการกำหนดระเบียบโลกใหม่

๗. ด้านสิ่งแวดล้อม ในปีที่ผ่านมา แม้ทั่วโลกต้องเผชิญกับวิกฤติ COVID-19 ที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างและทำให้เศรษฐกิจโลกตกต่ำเป็นประวัติการณ์ แต่การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยเฉพาะปัญหาก๊าซเรือนกระจกที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนยังถูกกล่าวถึงบ่อยครั้ง ชี้ให้เห็นว่าโลกตระหนักถึงความเร่งด่วนในการแก้ปัญหาดังกล่าว

ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยเสี่ยง

หลังจาก COVID-19 ระบาดอย่างรวดเร็วเกินกว่าการคาดการณ์เป็นเวลา ๑๘ เดือน จนถึงขณะนี้ได้ส่งผลกระทบกว้างในหลายมิติทั่วโลก ปัญหาสำคัญของไทย คือ การควบคุมการแพร่ระบาดของ COVID-19 ไม่ให้รุนแรง การเร่งฉีดวัคซีนให้เร็วและครอบคลุมประชากรให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นวิธีที่ดีที่สุดในการต่อสู้ COVID-19 ชะลอการแพร่ระบาดของไวรัสกลายพันธุ์ และการบริหารจัดการเศรษฐกิจท่ามกลางความไม่แน่นอนที่สูง เนื่องจากความสามารถในการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของแต่ละ

ประเทศจะต่างกันขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของระบบสาธารณสุข ความรวดเร็วในการเข้าถึงวัคซีน ประสิทธิภาพของนโยบายที่แต่ละประเทศใช้ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และความอ่อนแอของเศรษฐกิจที่ประเทศมีอยู่เดิม

วัคซีนต้าน COVID-19 คือปัจจัยชี้ขาดอนาคตของไทย ทั้งในการเปิดเศรษฐกิจ และการหยุดยั้งอัตราผู้ป่วยหนักที่ต้องเข้ารับการรักษาตัวภายในโรงพยาบาล หลังเกิดการระบาดระลอกใหม่ของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของไทยหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 จึงขึ้นอยู่กับจำนวนผู้ได้รับวัคซีน ทั้งนี้มีอุปสรรคที่สำคัญคือ จำนวนประชากรภายในประเทศที่จะสามารถเข้าถึงวัคซีนเพื่อให้เพียงพอต่อการสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ (Herd immunity) ขณะที่ประชากรของแต่ละประเทศจำเป็นต้องรับวัคซีนอย่างน้อย ๕๐% ของจำนวนประชากรจึงจะมีประสิทธิภาพเพียงพอ (คนไทยอย่างน้อย ๓๓ ล้านต้องเข้าถึงวัคซีน) ท่ามกลางความท้าทายหลายประการ อาทิ เงินทุนปริมาณการผลิตวัคซีนจากผู้ผลิตแต่ละแห่ง ประสิทธิภาพของวัคซีน และบริษัทผู้พัฒนาวัคซีนที่ต้องให้ความสำคัญกับประเทศตัวเองก่อนนอกจากนี้ ความรุนแรงของ COVID-19 กลายพันธุ์ก็เป็นอีกอุปสรรคที่สำคัญ เนื่องจากมีหลักฐานแสดงว่าภูมิคุ้มกัน (Antibody) ในวัคซีนจะมีประสิทธิภาพลดลงเมื่อติด COVID-19 กลายพันธุ์ โดยจะลดลงไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ ปัจจุบันยังไม่รู้ผลกระทบที่ชัดเจนของ COVID-19 กลายพันธุ์ ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญได้แก่

๑. การควบคุมการแพร่ระบาดและการป้องกันการกลับมาระบาดรุนแรงทั่วโลก การกลับมาระบาดรอบ ๓ และ ๔ ของ COVID-19 ทั่วโลกทำให้เห็นว่าการแพร่ระบาดคงยังไม่จบจนกว่าจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ได้ สำหรับไทยคงจะไม่เกิดขึ้นก่อนพ.ศ.๒๕๖๕ ตัวแปรสำคัญคือการฉีดวัคซีนให้กับประชาชนชาวไทยให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดภาวะภูมิคุ้มกันหมู่ให้เร็วที่สุดและสามารถกลับมาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นปกติอีกครั้งถ้าหากเกิดการระบาดอีกหลายระลอกการสร้างความสะดวกของการใช้นโยบายควบคุมการแพร่ระบาดที่มีประสิทธิภาพ ขณะที่ต้องระวังผลกระทบต่อเศรษฐกิจจะมีข้อจำกัดมากขึ้นและใช้ได้ยากขึ้น

๒. ความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก ที่ผ่านมา เศรษฐกิจไทยเผชิญกับความไม่แน่นอนที่สูงขึ้นจากทุกด้านทั้งภายในและภายนอกเช่น การออกจากสหภาพยุโรปของอังกฤษ การเลือกตั้งประธานาธิบดีของสหรัฐฯ สงครามการค้าระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีน และวิกฤติ COVID-19 ในปัจจุบันถ้าวัคซีนมีประสิทธิภาพ สามารถกระจายไปสู่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกได้เร็ว การระบาดทั่วโลกรก็อาจจะยุติลงเร็วขึ้น สร้างความเชื่อมั่นให้เศรษฐกิจโลกกลับสู่การขยายตัวและฟื้นตัวในทางตรงกันข้าม หากตัวเลขการติดเชื้อรายใหม่มีการแพร่กระจายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การระบาดจะยืดเยื้อ เศรษฐกิจโลกอาจจะเผชิญกับภาวะถดถอยใหม่อีกครั้ง

๓. ความไม่แน่นอนทางด้านนโยบายเศรษฐกิจมหภาคไทย ซึ่งสะท้อนความไม่แน่นอนด้านนโยบายการเงินและการคลังของไทย เช่น การเปลี่ยนแปลงชั่วคราวเมืองที่เข้ามาบริหารเศรษฐกิจ ความขัดแย้งในการออกมาตรการดูแลค่าเงิน และความไม่แน่นอนของมาตรการภาครัฐในการเยียวยา ผู้ได้รับผลกระทบจาก COVID-19

๔. ความไม่แน่นอนทางการเมืองไทย ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างมาก โดยดูได้จากการประท้วงทางการเมือง การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และการยกร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญ ซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้งในช่วงที่ผ่านมาและกำลังมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอีกครั้งในปี

สรุป

การแพร่ระบาดของโรคที่รุนแรงเกือบทุกครั้งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ทั้งดูแลแห่งอำนาจและ/หรือระเบียบโลกใหม่ การสร้างระเบียบใหม่ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี เป็นต้น ประเทศมหาอำนาจมักใช้ทั้งอำนาจทางวิชาการ เศรษฐกิจและการเมืองที่จะผลิตหรือหาทางครอบครองวัคซีนให้ได้มากที่สุด การผูกขาดวัคซีนโดยชาติมหาอำนาจไม่กี่ชาติส่งผลให้ชาติเจ้าของวัคซีนเหล่านั้นสามารถใช้วัคซีนเป็นเครื่องสร้างอำนาจต่อรองเหนือชาติอื่นๆ ได้สูง การแข่งขันในเชิงการชุกวัคซีนบนเวทีนานาชาติจึงเป็นไปอย่างรุนแรง ก่อนการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ (COVID-19) นอกจากระเบียบโลกดังกล่าวกำลังเปลี่ยนแปลงและถูกท้าทายจากหลายด้าน เช่น กระแสต่อต้านโลกาภิวัตน์ ประเด็นชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ความวุ่นวายจากกระแสประชานิยมปีกขวาที่เริ่มเกิดขึ้นในทวีปยุโรป การถอนตัวออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit) รวมถึง การแข่งขันทางเทคโนโลยี ความมั่นคงในภูมิภาค และสิทธิมนุษยชน พลังอำนาจของสหรัฐฯ ที่ลดลงเปิดโอกาสให้สาธารณรัฐประชาชนจีนและมหาอำนาจอื่นที่ค่อย ๆ สะสมกำลังในทศวรรษที่ผ่านมา แสดงบทบาทในเวทีโลกได้มากขึ้น

บทที่ ๔

วิเคราะห์ปัญหาและท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

ระเบียบโลกคือภาพใหญ่ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การมองระเบียบโลกให้ออกเป็นสิ่งที่สำคัญเนื่องจากยุทธศาสตร์และนโยบายการต่างประเทศนั้นต้องกำหนดภายใต้กรอบของระเบียบโลกหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายอย่างเร็วขึ้น การศึกษาวิจัยในบทนี้ จะกล่าวถึง การวิเคราะห์ปัญหา ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ แนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 และท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

วิเคราะห์ปัญหา

การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้เห็นถึงการสวนกระแสโลกาภิวัตน์ (De-Globalization) อย่างชัดเจน ประเทศสำคัญๆ ต่างเน้นการดำเนินนโยบายเอาตัวรอดเฉพาะตนมากขึ้น ลดการให้ความสำคัญในการแสวงหาความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาประเด็นข้ามชาติ ซึ่งส่งผลเสียต่อเสถียรภาพ สันติภาพ ความมั่นคงและความมั่งคั่งของโลก หลังจากสาธารณรัฐประชาชนจีนประกาศกฎหมายด้านความมั่นคงในเขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีนและปฏิกริยาของสหรัฐฯ ในการเมืองระหว่างประเทศ ได้เกิดการแยกโลกเป็นสองขั้วลักษณะคล้ายสงครามเย็นครั้งใหม่ที่ชัดเจนขึ้น ในขณะที่องค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติและองค์การอนามัยโลกกลับอ่อนแอและขาดภาวะผู้นำ ในอาเซียนนอกจากความพยายามในการรวมกลุ่มภูมิภาค เช่น CTPPP, RCEP และ Indo-Pacific แล้วยังมีความพยายามจะโยงปัญหาแม่น้ำโขงไปเทียบเคียงกับปัญหาข้อพิพาทในทะเลจีนใต้อีกด้วย ในความเป็นจริง โลกได้เปลี่ยนผ่านมานานแล้ว แต่วิกฤต COVID-19 เป็นตัวเร่งให้การเปลี่ยนแปลงฉับพลันทางดิจิทัล (Digital Disruption) สร้างความปั่นป่วนด้วยการสั่นคลอนเสถียรภาพการเงินของโลกที่เปราะบางอยู่แล้ว รวมถึงเศรษฐกิจ สังคม สาธารณสุข และเปลี่ยนวิถีปกติในการดำเนินสู่ภาวะ New Normal หากวิกฤต COVID-19 ไม่ยุติโดยเร็วอาจจะเข้าสู่ระบบการเงินการคลังของทุกประเทศ เศรษฐกิจโลกจะถดถอยอีกเป็นเวลานาน หรืออาจต้องเปลี่ยนระบบโครงสร้างและกระบวนทัศน์ในระบบการเงินการคลังครั้งใหญ่ ส่งผลทำให้การเมืองระหว่างประเทศ ภูมิรัฐศาสตร์ องค์การระหว่างประเทศ

ที่ดูแลระบบเศรษฐกิจโลกสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น อันเป็นผลจากการเชื่อมโยงในทุกมิติภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ผ่านมา

การวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวจะทำการวิเคราะห์ใน ๔ ประเด็นหลัก คือ

๑. ประเด็นองค์ประกอบของระเบียบโลก ระเบียบโลกมีพื้นฐานสำคัญ ๔ ประการ คือ อุดมการณ์ (Ideology) สถาบัน (Institution)/องค์การบรรทัดฐาน (Norm) ระหว่างประเทศ และ โลกาภิบาล (Global Governance) การที่องค์ประกอบเหล่านี้สั่นคลอน ส่งผลทำให้ระเบียบโลกแบบเสรีนิยมที่นำโดยชาติตะวันตกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

๑.๑ อุดมการณ์หลังสงครามเย็นสิ้นสุด อุดมการณ์ที่ขึ้นนำโลกคือ เสรีนิยม (Liberalism) ทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ สหรัฐฯ เป็นผู้นำในการสร้างสถาบัน/องค์การระหว่างประเทศ และบรรทัดฐานระหว่างประเทศบนฐานอุดมการณ์เสรีนิยม ประเทศส่วนใหญ่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานเหล่านี้ หากประเทศใดไม่ทำตาม ก็จะถูกสหรัฐฯ ใช้กำลังทางทหารหรือการคว่ำบาตรลงโทษ อย่างไรก็ตาม การที่อุดมการณ์เสรีนิยมกำลังสั่นคลอน ไม่ได้เกิดจากสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่เชื่อและไม่ทำตามเท่านั้น แต่ยังเกิดจากความกังขาและความไม่พอใจจากประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศที่เป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ที่ถูกสหรัฐฯ กระทำจากการดำเนินการตามหลักการในระเบียบโลกใหม่ของสหรัฐฯ กว่า ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา แม้แต่สหรัฐฯ และสหภาพยุโรปก็เริ่มไม่เชื่อและไม่ปฏิบัติตามเช่นกัน เนื่องจากเห็นว่าเสรีนิยมนั้นไปไกลเกินการควบคุมในหลายเรื่อง นักวิชาการชาติตะวันตกหลายคนตั้งคำถามต่อประชาธิปไตยว่าเหตุใดไม่สามารถช่วยประเทศไว้ได้จากวิกฤตเศรษฐกิจได้ดีเท่ากับประเทศที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย รวมทั้งบางกลุ่มมองว่าประชาธิปไตยเป็นตัวบ่อนทำลายพลังอำนาจของสหรัฐฯ

๑.๒ สถาบัน/องค์กร องค์การระหว่างประเทศต่างๆ ที่นำโดยสหประชาชาติตั้งขึ้นเพื่อรักษาระเบียบโลกแบบเสรีนิยมไว้ และเพื่อกำกับให้ประเทศต่างๆ ปฏิบัติตามบรรทัดฐานเสรีนิยม ปัจจุบันองค์การระหว่างประเทศเหล่านี้ก็กำลังสั่นคลอนจากการที่ประเทศตะวันตกไม่สนับสนุน เช่น สหราชอาณาจักรถอนตัวออกจากสหภาพยุโรป (Brexit) สหรัฐถอนตัวจากแผนปฏิบัติการร่วมฉบับสมบูรณ์ (The Joint Comprehensive Plan of Action : JCPOA) ซึ่งเป็นข้อตกลงนิวเคลียร์กับสาธารณรัฐอิสลามอิหร่าน ความตกลงปารีส (Paris Climate Agreement) ซึ่งเป็นกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Council : UNHRC)

๑.๓ บรรทัดฐานระหว่างประเทศ โลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่ประเทศตะวันตกเคยสนับสนุน แต่ปัจจุบันได้หันมาต้านจึงเกิดการสั่นคลอน ก่อนเกิดวิกฤต COVID-19 หลายประเทศได้ใช้

นโยบายแบบเน้นตนเองหรือปกป้องทางการค้าบ้างแล้วเมื่อเกิดวิกฤต COVID-19 ได้เพิ่มความเชื่อของฝ่ายขวาจัดและผู้ต้านโลกาภิวัตน์ว่า การพึ่งพิงระบบการผลิตระหว่างประเทศมากเกินไปเป็นเรื่องอันตราย ทำให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่อุปทานโลกที่มีอยู่เร็วยิ่งขึ้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ประเทศต่างๆ จะหันมาพึ่งพาห่วงโซ่อุปทานในประเทศตนเองเพิ่มขึ้น และกระจายความเสี่ยงด้านการผลิตและขายสินค้าโดยไม่พึ่งพาแต่ประเทศใดประเทศหนึ่ง เพราะเห็นผลกระทบชัดเจนจากขั้นตอนการผลิตหรือตลาดขายสินค้าที่ต้องปิดตัวลง ซึ่งเป็นผลจากมาตรการต่างๆ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด นอกจากนี้ประเทศต่างๆ อาจเปลี่ยนวิกฤตครั้งนี้ให้เป็นโอกาสในการทบทวนนโยบายเศรษฐกิจของประเทศว่าควรจะไปในทิศทางใด โดยจะกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจโดยไม่พึ่งพารายได้ทางใดทางหนึ่งจนเกินไป อาทิ ไม่พึ่งพาแต่การส่งออกหรือการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่อาศัยการบริโภคและการลงทุนในประเทศด้วยในอนาคต โลกาภิวัตน์ด้านการค้าจะยิ่งลดลงโดยจะเกิดการย้ายฐานการผลิตกลับมาในประเทศมากขึ้น (Reshoring) อันเป็นผลจากแนวโน้มนโยบายกีดกันทางการค้าทั้งภาษีและไม่ใช้ภาษีเช่นกรณี สหรัฐฯ ที่กังวลว่าความเชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจที่มากขึ้นและศักยภาพในหลายๆ ด้านที่เพิ่มสูงขึ้นมากของสาธารณรัฐประชาชนจีนจะทำให้มีอำนาจต่อรองมากเกินไปและนำไปสู่ภัยคุกคามด้านความมั่นคงจึงต้องการแยกห่วงโซ่การผลิตออกจากสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อลดการพึ่งพา (Decoupling) มีการลดภาษีเพื่อดึงให้บริษัทสหรัฐฯ กลับประเทศ เกิดการแบ่งแยกห่วงโซ่การผลิตออกเป็น ห่วงสหรัฐฯ และห่วงสาธารณรัฐประชาชนจีน ขณะที่โลกาภิวัตน์ด้านการลงทุน เทคโนโลยี และการเงินจะลดลงจากนโยบายต่อต้านการลงทุนเกิดการแบ่งแยกระบบ Internet ออกเป็น ๒ ขั้ว โดยขั้วหนึ่งนำโดย iOS และ Android ของสหรัฐฯ และอีกขั้วหนึ่งนำโดย Harmony OS ของสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศต่าง ๆ ต้องเลือกว่าจะใช้ระบบใด

นอกจากนี้ จากประวัติศาสตร์พบว่าระบบการเงินของโลกจะเปลี่ยนทุกๆ ๕๐ ปี และประเทศที่จะขึ้นเป็นมหาอำนาจโลกได้ต้องสามารถควบคุมเทคโนโลยีและการเงินในด้านเทคโนโลยี ความขัดแย้งในปัจจุบันระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ได้เป็นการแข่งขันกันเพื่อเป็นมหาอำนาจทางการค้าซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่สหรัฐฯ ใช้ในการก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำในการกำหนดระเบียบโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการแข่งขันเพื่อแย่งชิงความเป็นมหาอำนาจทางเทคโนโลยี เพราะกระแสโลกาภิวัตน์ ประกอบกับปัจจัยการผลิตที่ลดลงโดยเฉพาะจำนวนประชากรได้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วประเทศที่พัฒนาและครอบครองเทคโนโลยีได้ก่อนจะมีความได้เปรียบและสามารถใช้กลยุทธ์นี้เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจ ซึ่งจะโยงไปถึงการแข่งขันกันเพื่อความ เป็นชาติมหาอำนาจจนสามารถเป็นผู้กำหนดระเบียบโลกส่วนในด้านการเงินหากประเทศไหนคุมอำนาจด้านการเงินของโลกไว้ได้จะทำให้ประเทศนั้นมีอำนาจในการแทรกแซงประเทศอื่นๆ มากกว่า การที่

ศูนย์กลางของระบบการเงินโลกตั้งอยู่ในสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ อยู่ในสถานะที่สามารถครอบงำสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ ทำให้มีอำนาจและยังใช้ประโยชน์จากดอลลาร์โดยเฉพาะการใช้ระบบการชำระเงิน SWIFT เป็นเครื่องมือในการคว่ำบาตรประเทศต่าง ๆ ทำให้การโอนเงินยากขึ้น ในอนาคต คริปโตเคอร์เรนซี (Cryptocurrency) หรือ สกุลเงินดิจิทัลที่ถูกสร้างขึ้นและใช้งานอย่างเป็นอิสระจากธนาคารกลางและรัฐบาล โดยเฉพาะบิตคอยน์ (Bitcoin) หรือ ลิบร้า (Libra) ซึ่งทั้งสองเป็นสกุลเงินของสหรัฐฯ จะเป็นสกุลเงินแห่งอนาคตหลายปีที่ผ่านมา สาธารณรัฐประชาชนจีนพยายามเพิ่มบทบาทเงินหยวนในระบบการเงินโลก แต่ไม่สามารถแข่งกับดอลลาร์สหรัฐฯได้เพราะความเชื่อมั่นของดอลลาร์สหรัฐฯมีสูงมาก ในเงินทุนสำรองของประเทศต่างๆ ทั่วโลก ถือเงินสกุลดอลลาร์สหรัฐฯ ๖๔ % มีเพียง ๑.๑% ที่ถือสกุลเงินหยวน สาธารณรัฐประชาชนจีนจึงสร้างระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์สกุลเงินดิจิทัล (Digital Currency Electronic Payment : DCEP) หรือหยวนดิจิทัล เพื่อลดอิทธิพลของเงินดอลลาร์สหรัฐฯ และระบบการเงินโลกที่เชื่อมโยงกันโดยมีระบบการเงินสหรัฐฯ เป็นศูนย์กลางและครองโลกมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

๑.๔ โลกภิบาล (Global Governance) การแพร่ระบาดของ COVID-19 เป็นความท้าทายระดับโลกสำหรับประชาคมระหว่างประเทศทั้งหมด และระบบพหุภาคีทุกประเทศต่างตื่นตระหนกเอาตัวรอดพรวดพราดแล้วถึงจะไปช่วยประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีกับตัวเอง องค์การอนามัยโลกได้ตำหนิกลุ่มประเทศร่ำรวยที่มีการสั่งจองวัคซีน COVID-19 ไปกักตุน จนส่งผลกระทบต่อ การแจกจ่ายวัคซีนไปยังกลุ่มประเทศยากจน อาทิ กลุ่ม G7 ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำของโลก รวมทั้งสหภาพยุโรปและเครือรัฐออสเตรเลียได้จัดซื้อวัคซีนเกินจำนวนประชากรที่จำเป็นต้องใช้กว่า ๑,๒๕๐ ล้านโดส ประเทศเหล่านี้ควรจะแบ่งปันวัคซีนซึ่งส่งชื่อเกินความจำเป็นเพื่อสนับสนุนการต่อสู้ COVID-19 ในระดับสากล และหากยังคงมีการกักตุนวัคซีนเช่นนี้ต่อไปก็เท่ากับปิดกั้นโอกาสของประชากรโลกอีกหลายพันล้านคนในการได้รับวัคซีน ซึ่งจะทำให้วิกฤตโรคระบาดใหญ่ครั้งนี้ยืดเยื้อยาวนานออกไปอีก การที่ทุกประเทศไม่ร่วมมือกันจัดการกับการระบาดของ COVID-19 และยุติความขัดแย้งระหว่างประเทศทำให้โลกภิบาลสันถลอน สถานการณ์ทั่วโลกอาจถอยหลังไปเหมือนช่วงปี ๑๙๐๐ ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศมหาอำนาจต่างอยู่ในภาวะแข่งขันกัน มุ่งแสวงหาแต่ผลประโยชน์ของชาติเพิกเฉยความสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศ

๒. ประเด็นแกนนำของระเบียบโลกยุคสงครามเย็น (Cold War Order : 1945 – 1980s) ระเบียบโลกเป็นแบบเผชิญหน้ามีความเป็นโลกาภิวัตน์แบบแบ่งแยกคือ เสรีนิยมและสังคมนิยม ขณะที่ยุคระเบียบโลกใหม่ (New World Order : 1980s- 2000s) ระเบียบโลกเป็นแบบเสรีนิยมมีความเป็นโลกาภิวัตน์แบบถูกครอบงำโดยสหรัฐฯ และพันธมิตรประเทศตะวันตก และยุคหลังระเบียบโลกใหม่ (Post New

World Order : 2000s- ปัจจุบัน) ระเบียบโลกเป็นแบบปฏิบัตินิยมมีความเป็นโลกาภิวัตน์แบบแข่งขัน เกิดการรวมกลุ่มเศรษฐกิจโลกของประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำ เช่น กลุ่ม G7,G8 และG20 แต่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ไม่ว่าจะสหรัฐฯ หรือประเทศใดก็ตามไม่สามารถที่จะเป็นแกนนำของโลกได้เหมือนในอดีต การปรับเปลี่ยนดุลแห่งอำนาจของโลกได้เปลี่ยนเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง หลายประเทศได้ทบทวนแนวทางนโยบายต่างประเทศโดยหันมาพึ่งพาตนเองมากขึ้นการขึ้นมาเป็นมหาอำนาจอันดับที่สองของสาธารณรัฐประชาชนจีนทำให้ประเทศต่างๆกังวลต่อการที่โลกจะมีมหาอำนาจหลายขั้วขณะที่สหภาพยุโรปจะอยู่ในอันดับสามและไม่จำเป็นต้องร่วมมือกับสหรัฐฯ เสมออีกต่อไป แกนหลักของสหภาพยุโรป เช่น สาธารณรัฐฝรั่งเศสและสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเริ่มมองเห็นอันตรายจากนโยบายสหรัฐฯ ที่ไร้ทิศทาง ไร้ทาง ไม่อาจจะวางใจว่าจะเป็นเสาหลักของโลกประชาธิปไตยได้อีกจึงอาจเพิ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับสาธารณรัฐประชาชนจีน^๑แอฟริกา และเอเชียเพื่อให้สามารถต่อรองกับสหรัฐฯ ได้มากขึ้น ขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นและสาธารณรัฐอินเดียก็น่าจะปรับบทบาทของตัวเองเช่นกัน ด้านหนึ่งคือการร่วมมือกันเพื่อต้านการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่อีกด้านหนึ่งจะค้าขายและร่วมลงทุนกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งหมดที่กล่าวมาจะทำให้สหรัฐฯ สูญเสียอำนาจและอิทธิพลในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หากสาธารณรัฐประชาชนจีนก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจ ความพยายามของมหาอำนาจเดิมในการปิดล้อมจำกัดเขตการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน และความพยายามของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการขยายอิทธิพลจะส่งผลทำให้เอเชียเหนือเป็นภูมิภาคที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เครือรัฐออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์จะต้องตัดสินใจว่า จะร่วมมือกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคนี้มากขึ้นเพื่อถ่วงดุลอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือจะยอมรับการนำของสาธารณรัฐประชาชนจีนเช่นเดียวกับอดีตที่เคยยอมรับการนำของสหรัฐฯ ที่สำคัญจะกระทบทิศทางและแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของอาเซียนที่อยู่ในทำเลที่ตั้งที่เป็นจุดศูนย์กลางของความขัดแย้งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้โลกที่สาธารณรัฐประชาชนจีนกลายเป็นมหาอำนาจ จะเป็นโลกที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่าโลกในสมัยที่สหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจ การแข่งขันของมหาอำนาจเพื่อบั่นทอนและทำลายสมรรถนะของอีกฝ่าย ทั้งในรูปสงครามการค้า สงครามอัตราแลกเปลี่ยน สงครามเทคโนโลยี สงครามสื่อ สงครามข้อมูลข่าวสาร สงครามความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สงครามแนวกัน/สงครามปิดล้อม และสงครามป้องกันภัยคุกคาม แม้จะยังไม่นำไปสู่การทำสงครามทางทหารหรือสงครามเย็น (Cold War)

---

^๑สหภาพยุโรปน่าจะเป็นกลุ่มชาติอุตสาหกรรมที่มีความเปราะบางทางเศรษฐกิจมากที่สุด จากผลกระทบ COVID-19 ดังนั้นการลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยการลงทุนระหว่างกัน (A Comprehensive Investment Agreement) กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจึงเป็นการรักษาความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ

เพราะจะสร้างความเสียหายที่รุนแรงต่อทั้งสองประเทศ แต่ประเทศที่เกี่ยวกับความขัดแย้งครั้งนี้จะได้รับผลกระทบทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจจากการเร่งกระบวนการเปลี่ยนผ่านอำนาจโลกใหม่ไปในทิศทางของลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ทำให้ช่องว่างของความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจการเมืองกว้างยิ่งขึ้น รวมถึงการเมืองอัตลักษณ์^๒ (Identity Politics) และความแปลกแยกทางสังคมในระบบทุนนิยม

๓. ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเมื่อกล่าวถึงระเบียบโลกต้องกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่างๆ ซึ่งมีตัวแปรหลายตัวแปรและแต่ละตัวเปลี่ยนแปลงได้เสมอทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เมื่อมองจากระดับการกระจายอำนาจบนพื้นฐานของการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจภายใน กำลังทางทหาร และการแบ่งฝ่ายในระดับนานาชาติประเทศที่จะขึ้นเป็นผู้นำโลกจะต้องมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและทางกำลังทางทหารปัจจุบัน ขั้วอำนาจหลักคือ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป สหพันธรัฐรัสเซีย และสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างให้ความสมดุลกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจและกำลังทางทหารในระดับต่างกัน สหพันธรัฐรัสเซีย ให้ความสมดุลทางด้านความมั่นคงทางกำลังทางทหาร สหภาพยุโรปให้ความสมดุลด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจส่วนสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสมดุลทางกำลังทางทหารเหมือนกันแต่ต่างมิติ สาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสมดุลในมิติของขนาดกองกำลัง ส่วนสหรัฐฯ ให้ความสมดุลในมิติด้านงบประมาณด้านความมั่นคง

ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่

การวิเคราะห์ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ในการศึกษาวิจัยนี้ ใช้วิธีการมองภาพอนาคต (Foresight) ผ่านการเชื่อมต่อระหว่างส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทุน ความคิด และคนซึ่งมีความลึกซึ้งมากขึ้นและกำลังพัฒนาเร็วขึ้น จนทำให้โลกมีความซับซ้อน บูรณาการ และเชื่อมโยงกันมากขึ้นเวทีพหุภาคีไม่ว่าจะเป็นสหประชาชาติหรือองค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ถูกบั่นทอนและตกอยู่ภายใต้แรงกดดันจากกระแสการต่อต้านโลกาภิวัตน์ในหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มสุดโต่งทั้งฝ่ายขวาจัดและฝ่ายซ้ายจัดในสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป ดังจะเห็นได้จากแนวความคิดชาตินิยมที่รุนแรงประชานิยม การดำเนินมาตรการฝ่ายเดียว ลัทธิป้องกันทางการค้า จนเกิดกระแสความเกลียดกลัวชาวต่างชาติ และการเหยียดเผ่าพันธุ์ (Racism) กระจายมากขึ้นจนมีกระแสโต้กลับ เกิดการรวมกลุ่มทางการค้าและการลงทุนระดับภูมิภาคใหม่ ๆ โลกจะถูกแบ่งตามกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่นสหรัฐฯ จะนำกลุ่มเศรษฐกิจกับแคนาดาและสหรัฐเม็กซิโกสหภาพยุโรปจะแยกตัวจากสหรัฐฯ ที่เคยเป็นแกนนำของโลก

^๒เป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดแบบเสรีนิยม เป็นลักษณะการต่อสู้ทางการเมืองวัฒนธรรมที่มุ่งผลักดันให้เกิดความแตกต่างและความหลากหลายมากขึ้น มากกว่าเศรษฐศาสตร์การเมือง

ตะวันตกเพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของตนเองขณะที่เอเชียจะหันมาให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเช่นกัน

หากสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจริงจะเกิดความท้าทายจากการที่อำนาจของโลกได้เปลี่ยนไปจากที่มีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียว กลายเป็นหลายมหาอำนาจในระดับภูมิภาคต่างๆ โลกจะแบ่งเป็นสามขั้วอำนาจใหญ่ ได้แก่ สหรัฐฯ สหพันธรัฐเยอรมนี-สาธารณรัฐฝรั่งเศส และสาธารณรัฐประชาชนจีนเกิดการเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์(Globalization) เป็นภูมิภาคนิยม^๓ (Regionalization) หรือหากมีการประสานระหว่างเอเชียกับยุโรปและแอฟริกามากยิ่งขึ้นอาจจะแบ่งเป็น ๓กลุ่มตามผลประโยชน์ร่วมกันทางเศรษฐกิจ เช่น North American Free Trade Area, Eurafrikan Economic Union และ Eurasian Economic Union โดยมีกลุ่มสำคัญ ๆ คือ อเมริกาเหนือ (USMCA) สหภาพยุโรป (EU) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (EAEU) สหภาพแอฟริกา (AU) เอเชียแปซิฟิก (ASEAN+6, RCEP, CPTPP) สมาคมเอเชียใต้เพื่อความร่วมมือระดับภูมิภาค (SAARC) และสาธารณรัฐประชาชนจีน (BRI) เกิดความท้าทายจากความเปลี่ยนแปลงในแนวคิดและวิถีปฏิบัติของประเทศต่างๆ

ปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ช่วงสงครามเย็น สหภาพโซเวียตเป็นภัยคุกคามกับสหรัฐฯ เฉพาะด้านการเมืองและการทหาร วิธีการที่สหรัฐฯ ใช้จึงไม่ซับซ้อนสหภาพโซเวียตเป็นฝ่ายแพ้เพราะไม่มีเกราะคุ้มกันในเรื่องโลกาภิวัตน์ขณะที่ญี่ปุ่นที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจในทศวรรษที่ ๗๐ - ๘๐ จนเป็นภัยคุกคามกับสหรัฐฯ วิธีการที่สหรัฐฯ ใช้ก็ไม่ซับซ้อนเช่นกันสหรัฐฯ ได้ใช้ข้อตกลงพลาซ่าแอกคอร์ด^๔ (Plaza Accord) ทำให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นตกต่ำจนถึงปัจจุบันแต่กับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ปรับตัวเองจากคอมมิวนิสต์มาเป็นกึ่งทุนนิยมและสร้างสังคมกึ่งปิดกึ่งเปิดเป็นภัยคุกคามทั้งด้านการทหารและเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ความพยายามของสหรัฐฯ ในการปิดล้อมจำกัดการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนและความพยายามของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการขยายอิทธิพลได้กลายเป็นพลวัตด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในอนาคตและเป็นปัจจัยเสี่ยงในขณะที่โลกกำลังอยู่ในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านไปสู่การจัดระเบียบโลกใหม่

---

^๓คือการรวมกลุ่มระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเดียวกัน โดยผ่านกระบวนการจัดตั้งองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาคที่สามารถจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในมิติต่าง ๆ ที่แต่ละประเทศสมัครใจและยินยอมเข้าเป็นส่วนหนึ่ง โดยการจัดทำข้อตกลงอย่างเป็นทางการ หรือโดยการเจรจาหารือร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการ อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างข้อผูกพันในเชิงพฤติกรรมและนโยบาย ตลอดจนบูรณาการความร่วมมือระหว่างกัน

^๔เพื่อช่วยลดการขาดดุลการค้าของสหรัฐฯ โดยการทำให้ค่าเงินเยนของญี่ปุ่นแข็งขึ้นเกือบ ๒ เท่าในทันที ส่งผลให้สินค้าที่ผลิตในญี่ปุ่นมีราคาแพงขึ้น ขณะที่สินค้าของสหรัฐฯ มีราคาถูกลง

๑. ความเสี่ยงจากภาวะสุญญากาศทางอำนาจสหรัฐฯ กำลังสูญเสียความสามารถในการจัดระเบียบโลกจากการทิ้งบทบาทประเทศผู้นำที่เคยมีพันธกิจต่อระเบียบโลกเสรี เพราะเห็นว่าภารกิจดังกล่าวมีต้นทุนสูง ทำให้เกิดช่องว่างของประเทศที่จะแสดงบทบาทผู้นำโลกในการแก้ปัญหาในระดับโลก เช่น วัคซีน COVID -19 ข้อตกลงการค้า และปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนก็ยังไม่สามารถก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจได้ทันทีที่ระเบียบโลกเก่าจึงกำลังเสื่อมลงขณะที่ระเบียบโลกใหม่ยังไม่ลงตัว โลกที่ไม่มีผู้จัดระเบียบ (Hegemon) ได้ทำให้ความหลากหลายในมิติการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมมีความแตกต่างมากยิ่งขึ้น มิติเหล่านี้เชื่อมโยงทุกประเทศและทุกภาคส่วนเข้าด้วยกันมากยิ่งขึ้นมหาอำนาจใดมหาอำนาจหนึ่งจะไม่ใช่ผู้เล่นหลักอีกต่อไป แต่จะเป็นบทบาทขององค์การและความร่วมมือระดับภูมิภาค บรรษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ และเครือข่ายต่างๆ ที่เชื่อมโยงกลุ่มผลประโยชน์เข้าไว้ด้วยกัน

๒. ความเสี่ยงจากสงครามเย็นและความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติสงครามเย็นอาจเกิดจากความขัดแย้งของมหาอำนาจในภูมิภาคต่าง ๆ ในระบบหลายขั้วอำนาจ(Multipolar) ที่จะมีมากขึ้น โดยเฉพาะสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน ยุโรปกับสหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอิสลามอิหร่านและซาอุดีอาระเบีย ทำให้การส่งสมกำลังทางทหารมีมากขึ้น ส่วนความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะการแย่งชิง น้ำ น้ำมันและปัจจัยอื่นๆ อาจนำไปสู่สงครามแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ เช่นปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำโขง ปัญหาในลักษณะนี้อาจจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคต ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งถึงขั้นสงคราม

๓. ความเสี่ยงจากการปะทะกันของแนวคิดปัจจุบันไม่จำเป็นที่ทุกประเทศจะต้องมีค่านิยมทางสังคม การปกครอง หรือหลักเศรษฐกิจเหมือนกันเสมอไป และกำลังก้าวสู่โลกที่มีแนวคิดหลากหลาย ซึ่งส่งผลให้ความไม่แน่นอนเพิ่มมากขึ้นแนวโน้มของการปะทะกันทางอารยธรรม (Clash of Civilizations) ตามทฤษฎีของ Huntington ซึ่งประเด็นหลักของทฤษฎีนี้ คือ ความขัดแย้งในโลกในอนาคตจะมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ความขัดแย้งดังกล่าวมีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นอาทิ ความขัดแย้งอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในสังคมสหรัฐฯ ได้แก่ ความขัดแย้งทางเชื้อชาติ ระหว่างคนผิวขาวและชนกลุ่มน้อย ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นกลางความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากการแบ่งขั้วระหว่างสองพรรคการเมืองเท่านั้น แต่สาเหตุของความขัดแย้งคือการแบ่งกลุ่มของประชาชนระหว่างชาตินิยมและโลกาภิวัตน์

๔. ความเสี่ยงจากสภาวะโลกที่ไร้ระเบียบสหรัฐฯ มองว่าเสียเปรียบจากระเบียบโลกเสรีเช่น การขาดดุลทางการค้า และการที่ต้องจ่ายงบประมาณในการรักษาระเบียบโลก เมื่อได้รับผลกระทบจาก COVID -19อย่างรุนแรง จึงพยายามปกป้องผลประโยชน์ของตน แม้กระทั่งละเมิดกฎที่เคยเป็น

ผู้กำหนด ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับประโยชน์จากระเบียบโลกเสรี จึงใช้โอกาสประกาศตัวว่าเป็นผู้นำในเวทีการค้าเสรีของโลก และยึดมั่นในระบบเศรษฐกิจเสรี ทั้งที่ถูกรหาว่าใช้อำนาจรัฐแทรกแซงกลไกตลาดเพื่อให้ได้เปรียบประเทศอื่น เช่น การอุดหนุนและให้สิทธิพิเศษต่อภาคธุรกิจและรัฐวิสาหกิจ การไม่ปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศอื่น การบังคับให้ถ่ายทอดเทคโนโลยี และการกีดกันทางไซเบอร์ เป็นต้นการที่แต่ละมหาอำนาจต่างก็มีผลประโยชน์ ครอบงำ ค่านิยม และวัฒนธรรมของตนเอง และพยายามสร้างระเบียบโลกที่ตนเองได้ประโยชน์ทำให้โลกหลัง COVID -19อยู่ในสภาวะโลกที่ไร้ระเบียบ

แนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

แม้ในความเป็นจริง การคาดการณ์เกี่ยวกับผลที่ตามมาจากสิ่งที่ไม่คาดฝันที่เกิดขึ้นในระบบโลกมักจะผิดอย่างไรก็ตามระเบียบโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไรยังคงขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของแต่ละประเทศว่าสอดคล้องกันหรือไม่การระบาดของ COVID-19 ช่วยลดช่วงเวลาและระยะห่างระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งในเชิงขีดความสามารถ ทรัพยากร ความชอบธรรม และการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศ และเป็นอีกครั้งที่ระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 จะไม่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขของสงครามตามแบบเหมือนกับระเบียบโลกหลังสงครามเย็น แนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้แก่

๑. แนวโน้มระเบียบโลกใหม่ที่ขั้วอำนาจเดียว (Unipolar) โดยมีมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวที่สามารถนำโลกได้เช่น สหราชอาณาจักรในช่วงต้นศตวรรษที่ ๑๙-ต้นศตวรรษที่ ๒๐ และสหรัฐฯ ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเย็นในปี ๑๙๙๑ –เมื่อเร็วๆ นี้แม้ความเสื่อมถอยของสหรัฐฯ ในการจัดระเบียบโลกมีมานานก่อนหน้าที่จะเกิด COVID-19 และหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19การแข่งขันทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯและสาธารณรัฐประชาชนจีนจะรุนแรงขึ้น แต่จะไม่เปลี่ยนดุลอำนาจระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างมีนัยสำคัญจนถึงขั้นเปลี่ยนมหาอำนาจแต่โทษความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศกลับเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางสำคัญโดยทำให้การพยายามสร้างดุลความสัมพันธ์ระหว่างสองมหาอำนาจของประเทศเล็ก ๆ เกิดขึ้นได้ยาก นโยบายของสหรัฐฯ ที่ต้องการควบคุมการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนจะกลายเป็นเสาหลักของการจัดระเบียบโลกใหม่

๒. แนวโน้มระเบียบโลกใหม่ที่มีสองขั้วอำนาจ(Bipolar)COVID -19อาจจะเป็นตัวเร่งให้โลกเปลี่ยนจากโลกขั้วอำนาจเดียวเป็นโลกสองขั้วอำนาจที่มีอำนาจใกล้เคียงกันแข่งขันกัน เช่น สมัยสงครามเย็น สหรัฐฯ จะไม่สามารถครองอำนาจฝ่ายเดียว แต่มีสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นอีกมหาอำนาจของโลกแต่ละประเทศจะดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบชาตินิยมมากขึ้น และจะพยายามแข่งขันหาแนวร่วมของตัวเองในสมรภูมิการแข่งขันเชิงอำนาจแต่จะไม่ใช้โลกที่มีสองขั้วแยกขาดจากกัน

อย่างเด็ดขาด ยังมีความสัมพันธ์ทั้งความร่วมมือและแข่งขันกัน และอาจมีการเชื่อมโยงหรือซ้อนทับของเขตอิทธิพลของสองขั้วอำนาจ

๓. แนวโน้มระเบียบโลกใหม่ที่มีหลายขั้วอำนาจ (Multipolar) อำนาจในโลกกระจายไปหลายขั้ว ไม่มีขั้วใดกุมอำนาจโลกไว้ได้เด็ดขาด ปัจจุบันโลกกำลังก้าวเข้าสู่การกระจายอำนาจที่กว้างขึ้น ตั้งแต่อำนาจทหาร อำนาจเศรษฐกิจ อำนาจวัฒนธรรม และอื่นๆ หลายๆ ประเทศที่เริ่มแผ่อิทธิพลของตน เช่น สหภาพยุโรป สาธารณรัฐอินเดีย รัสเซีย และญี่ปุ่น การที่สหรัฐฯ ในฐานะมหาอำนาจขั้วเดียวมีความสามารถและอิทธิพลในการจัดระเบียบโลกในการวางกฎเกณฑ์กติกาและมาตรฐานต่างๆ ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ จากการใช้นโยบายชาตินิยมในรูปแบบคลั่งชาติ และการใช้ความรุนแรงในการตอบโต้กับสิ่งกระทบต่างๆ รวมทั้งวิธีการดำเนินนโยบายโดยไม่สนใจผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับประเทศอื่นๆ อาทิ การไม่สนใจในเรื่องผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ การทำสงครามการค้า นโยบายแยกขั้วการผลิตเพื่อสร้างห่วงโซ่มูลค่าที่แยกตัวในระดับภูมิภาค (Decoupling and Reshoring) จะทำให้สหรัฐฯ สูญเสียสถานะมหาอำนาจเดียวในระยะ ๓-๕ ปี ถึงแม้สาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่อง แต่จะยังไม่มีความพร้อมมากพอที่จะขึ้นมาแทนที่สหรัฐฯ ในขณะที่ อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของสาธารณรัฐประชาชนจีนร่วมกับโครงการ BRI. จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สาธารณรัฐประชาชนจีนมีศักยภาพในการขึ้นเป็นมหาอำนาจในระยะ ๓-๕ ปี ด้านมหาอำนาจเดิมอย่างสหภาพยุโรปและสหพันธรัฐรัสเซีย แม้จะมีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ และมีบทบาทในด้านการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นหนึ่งในประเทศผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม แต่ก็ยังไม่อยู่ในสถานะที่จะขึ้นมาเป็นมหาอำนาจเดียวในการวางระเบียบโลก สหภาพยุโรปและสหพันธรัฐรัสเซียต่างใช้การดำเนินนโยบายต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นอิสระกันมากขึ้นเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ที่แตกต่างออกไปของแต่ละประเทศฝั่งเอเชียตะวันออก ทั้งญี่ปุ่นและสาธารณรัฐเกาหลีจะยังคงเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก เนื่องจากเป็นเจ้าของเทคโนโลยีและเงินทุน และยังมีการส่งออก Soft Power ในมิติสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ยังคงมีศักยภาพในการควบคุมห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาคต่อไป ส่วนประเทศที่มีขนาดใหญ่ทั้งในมิติเศรษฐกิจและมิติประชากรอย่างสาธารณรัฐอินเดียและภูมิภาคเอเชียใต้ก็ยังคงอยู่ในกระบวนการสร้างชาติ ปฏิรูปเศรษฐกิจ และพยายามยกระดับคุณภาพชีวิตของประชากร ตะวันออกกลางและโลกมุสลิมจะมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในเวทีโลก แต่ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจที่เดิมพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเพียงไม่กี่ประเภท ก็ทำให้ภูมิภาคนี้ยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีและห่วงโซ่มูลค่าในระดับภูมิภาคและระดับโลกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพึ่งพาโลกมลายูที่เป็นเสมือนประตูเชื่อมโลกมุสลิมสู่ประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 กำลังจะเปลี่ยนผ่านอย่างช้าๆจากระบบขั้วอำนาจเดียว (Unipolar) ที่สหรัฐฯ ครองความเป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวมายาวนานไปสู่ระเบียบโลกใหม่ที่มีหลายขั้วอำนาจ (Multipolar) จากประเทศมหาอำนาจระดับภูมิภาคต่าง ๆ ที่ขึ้นมามีบทบาทสำคัญ อาทิ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย และสาธารณรัฐอินเดีย ไม่ได้มีประเทศใดมีบทบาทเหมือนหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่มีสหรัฐฯ และยุโรป แสดงบทบาทเป็นผู้จัดระเบียบโลกในหลายๆ ด้าน โดยจะเปิดพื้นที่ให้แต่ละประเทศมีโอกาสแสดงบทบาทความเป็นผู้นำในสิ่งที่เชี่ยวชาญ ฉะนั้น โลกจะซับซ้อนมากยิ่งขึ้นจากการที่ไม่มีมหาอำนาจเดียวเหมือนเมื่อก่อนอีกต่อไป

กล่าวโดยสรุป สหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่อาจร่วมมือกันในการนำโลกได้ เพราะมีอุดมการณ์ที่แตกต่างและผลประโยชน์ที่ขัดกันหลายเรื่อง แต่ก็ไม่มีชาติใดที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ แส่นยานภาพทางทหาร หรือวิสัยทัศน์ระดับโลกที่เป็นที่ยอมรับมากพอที่จะนำโลกแต่เพียงผู้เดียว ความร่วมมือแบบพหุภาคีจากนี้ไปคงจะเป็นในลักษณะที่จำกัดอยู่ในเขตอิทธิพลของแต่ละฝ่าย ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนมิใช่ความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์เหมือนสมัยสงครามเย็น แต่จะเป็นไปในรูปของการแข่งขันแย่งชิงตลาดผู้บริโภค ความได้เปรียบทางเทคโนโลยี ความขัดแย้งกันด้านค่านิยมและกฎกติกาทางการค้า การลงทุน การจ้างงาน อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงิน และลิขสิทธิ์ทางปัญญา และภายใต้ระเบียบโลกที่มีหลายขั้วอำนาจนี้ ชาติต่างๆ จะไม่แบ่งกลุ่มเป็นสองค่ายชัดเจน แต่จะเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ เฉพาะบางเรื่อง เช่น พันธมิตรตะวันตกจะยังคงเป็นพันธมิตรใกล้ชิดของสหรัฐฯ ในด้านความมั่นคงแบบเดิมภายใน NATO ส่วนญี่ปุ่น อินเดีย และออสเตรเลียก็จะสนับสนุนสหรัฐฯ เรื่องยุทธศาสตร์อินโดแปซิฟิก แต่ชาติต่างๆ ที่กล่าวมาก็ยังรักษาสายสัมพันธ์ทางการค้าการลงทุนกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ระเบียบโลกใหม่ที่มีหลายขั้วอำนาจนี้ จะเกิดความตึงเครียดและการแข่งขันที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลกใหม่นี้จะไม่นำไปสู่การเกิดสงครามทางตรงระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนในเวลาอันใกล้จากเหตุผลหลัก ๒ ประการ คือ

๑. เหตุผลทางเศรษฐกิจ สาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับการพัฒนาภายในประเทศเป็นหลัก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งหัวใจของความสำเร็จต้องพึ่งพาโครงข่ายการค้าโลก สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประโยชน์จากระเบียบโลกที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะระเบียบทางเศรษฐกิจของโลกที่เป็นแบบเสรีนิยมและการค้าเสรี สาธารณรัฐประชาชนจีนพึ่งพิงสหรัฐฯ มากกว่าที่สหรัฐฯ พึ่งพิง สาธารณรัฐประชาชนจีนในเรื่องการค้า ถ้าเกิดสงครามการค้าหรือสงครามจริงย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งสองประเทศ เพราะมีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิด แต่สาธารณรัฐประชาชนจีน

จะได้รับความเสียหายมากกว่าสหรัฐฯ ดังนั้นจึงจะพยายามหลีกเลี่ยงการทำสงครามกับสหรัฐฯ เพราะกลัวจะเสียตลาดสหรัฐฯ และกลัวการถูกคว่ำบาตรจากพันธมิตรสหรัฐฯ ซึ่งจะทำให้เสียหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจและสายสัมพันธ์ทางการทูต

๒. เหตุผลเรื่องอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างครอบครองอาวุธนิวเคลียร์และซีปนาวุธพิสัยไกล และมีการพัฒนาระบบป้องกันซีปนาวุธจากการถูกโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์จากประเทศอื่น แต่ก็ไม่มีชาติใดที่พัฒนาระบบดังกล่าวได้สมบูรณ์จนมั่นใจได้ว่าจะปลอดภัยจากการถูกอีกฝ่ายยิงนิวเคลียร์กลับมา การค้ำยันกันด้วยอาวุธนิวเคลียร์นี้จะป้องกันมิให้ความขัดแย้งลุกลามไปถึงขั้นเป็นสงครามที่เผชิญหน้ากันโดยตรง และก็จะป้องกันมิให้ความตึงเครียดระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับชาติอื่นๆ ที่ครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ เช่น สาธารณรัฐอินเดียลุกลามเป็นสงครามเช่นกัน อย่างน้อยในทศวรรษต่อจากนี้ นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาชนจีนจะไม่ได้มุ่งชิงความเป็นมหาอำนาจจากสหรัฐฯ แต่จะมุ่งรักษาการค้าเสรี ตามระเบียบทางเศรษฐกิจเดิมที่เป็นอยู่ เพื่อช่วยให้ยังคงเติบโตทางเศรษฐกิจต่อไปได้ ความระมัดระวังไม่เผชิญหน้าจะเป็นหลักการสำคัญของนโยบายการต่างประเทศในทศวรรษหน้า อย่างไรก็ตาม ทั้งสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนจะยังคงเสริมสร้างแสนยานุภาพทางทหารของตนต่อไป แต่จะพยายามจัดการความตึงเครียดระหว่างกันอย่างระมัดระวัง และพยายามหลีกเลี่ยงในประเด็นอ่อนไหวที่อาจนำไปสู่สงคราม

ท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

โลกหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 มีความถดถอยและความเสี่ยงมากขึ้น รวมทั้งเกิดความตึงเครียดระหว่างมหาอำนาจทั้งขนาดใหญ่และขนาดกลาง ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐฯ สาธารณรัฐประชาชนจีนสหพันธ์รัฐรัสเซีย สาธารณรัฐอินเดีย ญี่ปุ่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี และเครือรัฐออสเตรเลียต่างมีบทบาทสำคัญในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและทางทหารเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนที่พยายามแข่งขันหาแนวร่วมในการแข่งขันชิงอำนาจสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่เกิดความขัดแย้งเช่นนี้ ทำให้ประเทศต่างๆ พยายามที่จะรักษาสมดุลในความสัมพันธ์กับสองมหาอำนาจให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด แม้ความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนจะส่งผลกระทบต่อทุกภูมิภาคของโลก แต่ที่ส่งผลกระทบมากที่สุดคือภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก หากสหรัฐฯ เลือกว่าจะปิดล้อมการแผ่อิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีนมากเกินไปจะทำให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างกัน และจะไม่จบลงแบบการสิ้นสุดของสงครามเย็น

ประเทศในเอเชียแปซิฟิกมองสหรัฐฯว่าเป็นมหาอำนาจที่ดำรงอยู่และมีผลประโยชน์ในภูมิภาคนี้ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนคือสภาพความเป็นจริงที่อยู่ใกล้บ้าน จึงไม่ต้องการที่จะถูกบังคับให้เลือกข้าง แต่ต้องการพัฒนาความสัมพันธ์กับทั้งสองมหาอำนาจ องค์กรความร่วมมือในภูมิภาคจึงมีลักษณะเปิดกว้าง และไม่กีดกันฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหากมีแรงกดดันให้เลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่นเดียวกับอาเซียนซึ่งตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์สำคัญระหว่างผลประโยชน์ของมหาอำนาจแม้อาเซียนจะเป็นพันธมิตรที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญเพื่อคานอำนาจสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ก็พยายามหลีกเลี่ยงที่จะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสำหรับไทยมีผลประโยชน์จากสหรัฐฯ ทั้งด้านเศรษฐกิจ ความมั่นคง การทหาร การปราบปรามธุรกิจผิดกฎหมายข้ามชาติ และใช้ไทยเป็นจุดเฝ้าสังเกตการณ์ในภูมิภาค และให้ความสำคัญกับไทยค่อนข้างมากเพราะต้องการใช้เป็นจุดด้านการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน ขณะที่ไทยก็มีผลประโยชน์ใกล้ชิดกับสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งด้านเศรษฐกิจ การลงทุน และการท่องเที่ยวทั้งสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างไม่ยากผลักให้ไทยใกล้ชิดกับอีกฝ่ายมากเกินไปแม้แนวโน้มสหรัฐฯ จะมีอำนาจลดลง และสาธารณรัฐประชาชนจีนมีอำนาจมากขึ้นในเชิงเปรียบเทียบจนทำให้ความแตกต่างในระดับอำนาจของทั้งสองมหาอำนาจในระเบียบโลกลดลง แต่ประเทศที่ชนะในสถานการณ์ที่โลกกำลังจัดระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 จะไม่ใช่เพียงประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับที่น่าพอใจเท่านั้น แต่ต้องมีความคล่องตัวในการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับบริบทของโลกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว สามารถเรียนรู้ที่จะป้องกันความเสี่ยงและสามารถที่จัดการทั้งกับผลกระทบทั้งที่คาดการณ์ไว้และอยู่นอกเหนือการคาดการณ์ โดยยังสามารถยืนหยัดมั่นคงด้วยตัวเองได้ การที่มหาอำนาจจะดำเนินความสัมพันธ์กับไทยเช่นไรและในระดับใดจึงขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของแต่ละมหาอำนาจ และบทบาทด้านต่างประเทศของไทยในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และยุทธศาสตร์ หากภูมิรัฐศาสตร์เป็นหัวใจของแนวทางการเมืองระหว่างประเทศที่ตั้งและจุดยืนของไทยในเวทีโลกก็มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของอาเซียน แต่หากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ไม่ถูกเสริมด้วยวิเทโศบายและการรู้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลกก็ไม่อาจก่อประโยชน์อย่างแท้จริงให้กับประเทศได้ถ้าเรามองวิกฤต COVID-19 เป็นอุปสรรคและเครื่องฉุดฉุดไปสุดท้ายไทยก็ต้องเดินต่อไปในเส้นทางเดิมแต่ถึงที่หมายช้าลง หรือที่หมายจริง ๆ อาจเปลี่ยนไปแล้ว แทนที่ไทยจะพยายามไปต่อทางเดิม ควรมองหาหนทางใหม่ในระเบียบโลกใหม่หลัง COVID-19 และโดยใช้บทเรียนจากวิกฤตมาสร้างจุดเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้ไทยเดินหน้าต่อไปในโลกใหม่ใบเดิมอย่างมั่นคง ควรมีแนวทางกำหนดท่าทีของไทยในระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ดังนี้

๑. ไทยควรจะดำเนินนโยบายต่างประเทศให้เกิดดุลยภาพกับมหาอำนาจโดยพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับทุกขั้วอำนาจ แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางการเมืองก็ตามใช้จุดแข็งในการเป็น

สะพานของภูมิภาคขับเคลื่อนนโยบายด้านการต่างประเทศและจะต้องเป็นอิสระจากข้อจำกัดของการเมืองภายในประเทศแม้ประชาธิปไตยของไทยจะเผชิญกับความท้าทายแต่ต้องแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของไทยทั้งในเชิงเศรษฐกิจและเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทอย่างแข็งขันและเป็นพลังสำคัญในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ

๒. ดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่เลือกข้างเพราะจะนำมาซึ่งปัญหาและความเสี่ยงซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ไทยดำเนินมาตลอดบทบาททางการทูตในการมีปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจ ต้องแสดงให้เห็นว่าไทยมีน้ำหนักในฐานะที่เป็นพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาค และให้โอกาสทั้งสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเท่าเทียมกันการมีปฏิสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ พยายามหลีกเลี่ยงเงื่อนไขหรือการดำเนินการใดที่จะเป็นการผูกมัด และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ในระยะยาว การให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ในด้านความมั่นคงจะต้องไม่เจาะจงว่าเป็นปฏิปักษ์กับใคร โดยเฉพาะกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และจะต้องพยายามไม่เข้าไปอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งทางอารยธรรม โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างตะวันตกกับอิสลาม

๓. ไทยจะต้องมีบทบาทเป็นประเทศแนวหน้าที่ผลักดันแนวคิดแบบก้าวหน้าในการรับมือกับแรงกดดันจากการแข่งขันในภูมิภาคปตย์ทางการเมือง โดยยังคงความเป็นหนึ่งเดียวของอาเซียน ความเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนความร่วมมือ และการเป็นภูมิภาคที่มีการเคารพกฎเกณฑ์กติการะหว่างประเทศ เป็นสะพานในการเชื่อมความรอยรัวที่อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างสมาชิกอาเซียนที่ตั้งอยู่ในแผ่นดินใหญ่และทางทะเลภายใต้สถานการณ์ที่เอกภาพของอาเซียนกำลังถูกแรงกดดันจากการแข่งขันของมหาอำนาจที่รุนแรงยิ่งขึ้น

๔. เน้นการทูตเชิงเศรษฐกิจ โดยร่วมมือกับทุกประเทศกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะในกลุ่ม CLMV (ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมียนมา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม) ให้แข็งแกร่งและเห็นประโยชน์ร่วมเพื่อให้มีอำนาจต่อรองกับประเทศอื่น ๆ มากขึ้น โดยควรสร้างความสัมพันธ์ผ่านการแก้กุกูลการเติบโตทางเศรษฐกิจของกันและกัน เสริมสร้างความยั่งยืนในทุกมิติเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ในการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงการปกป้องสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร รวมถึงความร่วมมือเพื่อสันติภาพและเสถียรภาพของภูมิภาค บนพื้นฐานของการพึ่งพาระหว่างกันที่แน่นแฟ้นหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้า และใช้การหารือเพื่อเสริมสร้างความไว้วางใจเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างกัน พร้อมทั้งยึดมั่นระบบการค้าพหุภาคี สานต่อบูรณาการทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค ใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรี

อาเซียน-จีนRCEPและยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ ๔.๐ โดยใช้โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก(EEC) เป็นฐานหลักสำหรับการดึงดูดการค้ำการลงทุน

๕. แนวโน้มที่เศรษฐกิจโลกจะมีหลายขั้วอำนาจมากขึ้น การแข่งขันระหว่างขั้วอำนาจเก่าและขั้วอำนาจใหม่จะเพิ่มมากขึ้น เศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาโดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาทั้งในอาเซียน ตะวันออกกลาง ละตินอเมริกา แอฟริกา และสาธารณรัฐอินเดียที่ขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็วจะกลายเป็นเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจโลกในอนาคตไทยจึงควรปรับบทบาท วิสัยทัศน์ และยุทธศาสตร์โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่เหล่านี้มากขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้อาเซียนขยายแนวคิดและแนวทางในการระดมความร่วมมือในภูมิภาคนิคมต่างๆ ในกรอบความร่วมมือพหุภาคีให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

๖. สร้างห่วงโซ่อุปทานระดับภูมิภาค (Local Supply Chain) เพราะแต่ละประเทศมีทรัพยากรและความชำนาญในการผลิตสินค้าบริการต่างกันไปและเพื่อสนับสนุนความร่วมมือด้านการผลิต การค้า และการลงทุนกับประเทศในภูมิภาคโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยสร้างหรือนำประเทศเข้าไปอยู่ในห่วงโซ่ทางคุณค่าบนสถาปัตยกรรมที่มหาอำนาจหรือกลุ่มที่สำคัญๆ สร้างไว้ในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ฟินเทค กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เครือข่ายระบบที่เชื่อมโยงทางกายภาพและการสื่อสาร และใช้โอกาสจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสู่การพัฒนาประเทศในทุกมิติให้มากขึ้น ซึ่งนอกจากจะช่วยถ่วงโอนความสามารถทางเทคโนโลยีจากต่างประเทศและพัฒนาผู้ประกอบการไทยแล้ว ยังช่วยพัฒนาห่วงโซ่อุปทานของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์จากต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำให้มากขึ้นเพื่อรองรับโอกาสใหม่ๆ ที่อาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างประเทศขนาดใหญ่ที่อาจขยายวงกว้างขึ้นอีกในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการลงทุนใหม่หรือการย้ายฐานการผลิตจากต่างประเทศ และเพื่อให้สามารถเข้าถึงตลาดหลักต่างๆ และปรับเรื่องยุทธศาสตร์ต่างประเทศโดยเฉพาะด้านการค้าการลงทุน ในขณะที่ไทยอยู่ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) แล้ว อาจต้องคิดเรื่องการมีความสัมพันธ์กับประเทศทั้งฝั่งตะวันตกและประเทศฝั่งตะวันออก ทั้งนี้ไทยควรจะเข้าไปอยู่ในเวทีเจรจาความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Agreement of Trans-Pacific Partnership : CPTPP) ให้ได้ก่อนจะเป็นประโยชน์ต่อไทยมากที่สุด โดยเฉพาะก่อนที่สหรัฐฯ จะกลับเข้ามาเพราะหากเข้าไปร่วมหลังจากนั้นอำนาจในการต่อรองของไทยจะลดลงมาก และหากเจรจาแล้วไม่ได้ประโยชน์ตามที่ต้องการก็สามารถเลือกที่จะไม่เข้าร่วมในภายหลัง

๗. ปัจจุบันไทยมีความตกลงเขตการค้าเสรี(FTA) ระดับทวิภาคีที่มีผลบังคับใช้แล้วเพียง ๑๓ ฉบับกับ ๑๘ ประเทศ มีสัดส่วนการค้ากับคู่ FTA ๖๒.๘ % (แสดงว่าอีก ๓๐.๗ % ไทยค้ากับประเทศที่ไม่มีแต้มต่อด้านภาษีหรือด้านสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ขณะที่มาตรฐานการค้าที่คู่แข่งของไทยกับประเทศคู่FTA มีสัดส่วน ๗๐ ขึ้นไป) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งสร้างพันธมิตรทางการค้าโดยการทำFTAเพิ่มเติม^๖ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขันด้านการส่งออกของไทยให้ใกล้เคียงกับกลุ่มอาเซียน

๘. อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงซึ่งกลายเป็นอีกเวทีที่มหาอำนาจเข้ามาแข่งขันกันจนกลายเป็นที่มาของความตึงเครียดและความขัดแย้ง ไทยควรมีบทบาทนำการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และแนวทางจัดการในประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแม่น้ำโขงอย่างสร้างสรรค์

๙. ปรับนโยบายความมั่นคงให้สมดุล จากเดิมที่นโยบายให้น้ำหนักไปทางความมั่นคงแบบดั้งเดิม ควรปรับไปให้ความสำคัญกับความมั่นคงรูปแบบใหม่(Non-Traditional Security) โดยเฉพาะความมั่นคงด้านสาธารณสุข ความมั่นคงมนุษย์ และความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น การจัดตั้ง ASEAN Disaster Relief Forces เพื่อเข้าไปช่วยแก้ปัญหาภัยพิบัติระหว่างประเทศ เช่น พายุไซโคลนหรือไฟป่าการนำเสนอนโยบายความร่วมมือแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของ COVID-19 กับการจ้างแรงงานข้ามชาติเข้าสู่การพิจารณาของอาเซียน การดูแลกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจากเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างกองทัพเมียนมากับกองกำลังสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (เคเอ็นยู) เข้ามาหลบภัยในเขตไทยตามหลักมนุษยธรรมและหลักสากลระหว่างประเทศสำหรับการฝึกซ้อมทางยุทธวิธีกับมหาอำนาจและพันธมิตรและการซ้อมรบในระดับทวิภาคีซึ่งเป็นหนึ่งในโลกใบที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับมิตรประเทศนอกจากเพื่อการทบทวนหลักปฏิบัติ และกระชับความร่วมมือทางทหารแล้ว ควรเน้นการประยุกต์ใช้กำลังรบในสถานการณ์วิกฤตเพื่อความพร้อมในการช่วยเหลือประชาชนออกจากพื้นที่ที่มีปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การฝึกอพยพประชาชนออกนอกพื้นที่ขัดแย้ง (NEO/TJNO)

---

^๖ข้อมูลปี ๒๕๖๒ ทศวรรษรัฐสิงคโปร์ ทำ FTA แล้ว ๒๖ ฉบับกับ ๖๕ ประเทศ มีสัดส่วนการค้ากับคู่ FTA ๙๔.๕ % ของการค้ารวมสาธารณรัฐอินโดนีเซีย มี FTA เอฟทีเอ ๑๕ ฉบับ กับ ๖๑ ประเทศ สัดส่วนการค้ากับคู่ FTA ๗๖ % มาเลเซีย มี FTA ๑๗ ฉบับกับ ๕๖ ประเทศ สัดส่วนการค้ากับคู่FTA ๗๑.๕% และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามมี FTA ๑๓ ฉบับ กับ ๕๓ ประเทศ สัดส่วนการค้ากับคู่FTA ๖๙.๙ %

^๗ล่าสุดไทยอยู่ระหว่างเตรียมความพร้อมในการเจรจาเพิ่มเติมได้แก่ FTA ไทย-สหภาพยุโรป ซึ่งมีสัดส่วนการค้ากับไทย ๙.๒ % FTA ไทย-สมาคมการค้าเสรีแห่งยุโรป (EFTA) มีสัดส่วนการค้า ๒ % FTA ไทย-สหราชอาณาจักรมีสัดส่วนการค้ากับไทย ๑.๓ % และ FTA อาเซียน-แคนาดาในกรอบอาเซียน

๑๐. พิจารณาแสวงหาจุดยืน และการดำเนินการ/การมีท่าทีที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะเอื้อให้ไทยสามารถมีบทบาทนำในการผลักดันประเด็นการแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งเป็นวาระสำคัญของประชาคมระหว่างประเทศในเวทีระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดเช่น การเสริมสร้างความมั่นคงด้านสุขภาพทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก การร่วมมือกับมิตรประเทศในการพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนร่วมทำวิจัยพัฒนา และผลิตยา เพื่อแจกจ่ายให้แก่ประเทศต่างๆในภูมิภาค

๑๑. ไม่ว่าสงครามทางการค้าและสงครามเทคโนโลยีเพื่อชิงความเป็นมหาอำนาจในการกำหนดระเบียบโลกใหม่ระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเป็นอย่างไร รูปแบบการพัฒนาประเทศที่พึ่งพิงการส่งออกและการท่องเที่ยวแบบเดิมคงเป็นเรื่องยาก ไทยจึงต้องพยายามสร้างสมดุลทางการค้าระหว่างประเทศโดยไม่พึ่งพาประเทศใดมากเกินไป และเตรียมยุทธศาสตร์เพื่อรองรับการเป็นส่วนหนึ่งของศตวรรษแห่งเอเชีย

๑๒. การพิจารณาและกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทยจะต้องผนึกกำลังกับอาเซียน แสวงหาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อให้เป็นจุดร่วมตรงกลางที่มหาอำนาจทั้งสองจะรับฟังหากนับเฉพาะชาติอาเซียนด้วยกัน ไทยมีความได้เปรียบที่มีได้เป็นคู่พิพาทโดยตรงในประเด็นความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ และมีความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีน จึงควรใช้ข้อได้เปรียบดังกล่าวแสดงบทบาทที่ก้าวหน้าและเปิดพื้นที่ให้สหรัฐฯ สาธารณรัฐประชาชนจีน และคู่ขัดแย้งอื่นๆได้เจรจากัน

๑๓. สร้างอำนาจการเจรจาต่อรองกับมหาอำนาจในนามอาเซียนเพื่อลดผลกระทบที่มหาอำนาจทั้งสองพยายามสร้างอิทธิพลในภูมิภาค ผ่านยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ และ BRI ของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเชื่อมโยงความร่วมมือดังกล่าวกับอาเซียน อาเซียนพลัส RCEP, CLMVT และ GMS รวมทั้งต้องสร้างบรรยากาศในการลงทุนที่เป็นมิตรกับทุกฝ่าย โดยยืนยันในความเป็นกลางพร้อมร่วมมือพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนทั้งระหว่างอาเซียน สหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อรับมือการกดดันให้เลื้อยห่างจากสองมหาอำนาจ นอกจากนี้ การที่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนาคตจะลดขอบเขตลงจากระดับโลกลงมาอยู่ในระดับภูมิภาค หรืออนุภูมิภาคและลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาสาธารณรัฐประชาชนจีนมากเกินไป จึงควรเสนอให้อาเซียนพึ่งพาตลาดภายในภูมิภาคมากยิ่งขึ้น โดยขยายแนวคิดและแนวทางภูมิภาคนิยมในกรอบความร่วมมือพหุภาคีให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีการทำงานแบบเป็นหุ้นส่วนระหว่างองค์กรในกรอบของสหประชาชาติกับองค์กรหลักในภูมิภาคต่างๆ แบ่งขอบเขตความร่วมมือออกเป็น อาเซียนภาคพื้นทวีป อาเซียนที่เป็นกลุ่มประเทศหมู่เกาะ หรืออาเซียนที่อยู่ฝั่งบน ฝั่งล่าง เพื่อสร้างห่วงโซ่อุปทานภายในภูมิภาคหรือกลุ่มประเทศย่อยนี้

๑๔. สร้างภูมิคุ้มกันและกระจายความเสี่ยงในมิติของเศรษฐกิจ โดยก้าวข้ามจากการเยียวยาผลกระทบทางเศรษฐกิจ มาเป็นการฟื้นฟูและพัฒนาความสามารถให้แข่งขันได้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว โดยปรับยุทธศาสตร์ใหม่เพื่อเข้าหาตลาดใหม่มากขึ้น โดยเฉพาะกับสาธารณรัฐอินเดีย สหพันธรัฐรัสเซีย และบราซิล และผลักดันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นวาระแห่งชาติ แทนการนำเข้าเทคโนโลยีที่มาจากการลงทุนของต่างชาติ (FDI)

๑๕. บูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูเรเชียในรูปแบบการดำเนินความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจกับองค์การระหว่างประเทศใหม่ของภูมิภาค เช่น สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอย่างไรก็ตาม การดำเนินนโยบายดังกล่าว ต้องคำนึงถึงบทบาทของสหรัฐฯ ที่มีอิทธิพลทั้งในภูมิภาคยูเรเชียและเอเชียแปซิฟิก

๑๖. พิจารณาแสวงหาจุดยืน และการดำเนินการ/การมีท่าทีที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะเอื้อให้ไทยสามารถมีบทบาทนำในการผลักดันประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน(Sustainable Development) ในเวทีระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งจะกลายเป็นสาระสำคัญของการทูตระหว่างประเทศตลอดศตวรรษที่ ๒๑

๑๗. การกลับมาหาพันธมิตรในเอเชียโดยเฉพาะไทย เป็นทั้งโอกาสและความน่ากังวลที่ต้องระมัดระวังและรักษาระดับความเหมาะสมให้ดี หลักนิยมไบเดน (Biden Doctrine)ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ จะกลับมาเป็นผู้นำของโลกโดยเป็นการนำแบบอาศัยพันธมิตรเพื่อจัดระเบียบโลก และเป็นผู้วางกติกาอีกครั้ง โดยให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยเสรีภาพสิทธิมนุษยชน และแรงงานดั่งนั้นสหรัฐฯ จะมีท่าทีที่เปิดเผยมากขึ้นในเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิแรงงานของไทยทำให้ไทยต้องปรับตัวให้เป็นประชาธิปไตยและทำให้เรื่องแรงงานถูกต้องตามระเบียบสากลมากยิ่งขึ้นรวมถึงประเด็นเรื่องเสรีภาพสิทธิมนุษยชน ทรัพย์สินทางปัญญาภาคประชาสังคมสภาพอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจชีวภาพเศรษฐกิจหมุนเวียนและเศรษฐกิจสีเขียว

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

ระเบียบโลก(World Order) ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่เกิดจากประเทศมหาอำนาจ (Superpower) ในแต่ละยุคสมัย ความเป็นมหาอำนาจทำให้สามารถกำหนดระเบียบกระแสหลักที่โลกยึดถือที่มักจะทำให้ประโยชน์แก่ผู้กำหนดระเบียบนั้นไม่ทางใดก็ทางหนึ่งการที่ระเบียบโลก คือ ภาพใหญ่ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การมองระเบียบโลกให้ออกจึงเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากยุทธศาสตร์และนโยบายการต่างประเทศต้องกำหนดภายใต้กรอบของระเบียบโลก การเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ใหญ่ๆระดับโลก รวมถึงการแพร่ระบาดของโรคที่รุนแรงได้เคยทำให้เกิดการจัดระเบียบโลกใหม่มาแล้วในอดีต

ระเบียบโลกเริ่มจากการขยายตัวจากระเบียบยุโรปไปสู่การเป็นระเบียบโลกการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกเริ่มตั้งแต่ยุคสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุโรปแม้ยังคงเป็นศูนย์กลางอำนาจของโลก แต่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนการแข่งขันระหว่างกัน ทำให้อิทธิพลของแต่ละประเทศเสื่อมถอยลง สหรัฐฯก้าวขึ้นมาเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจ และมีแนวโน้มที่จะก้าวขึ้นมาแทนที่มหาอำนาจยุโรป หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดการเปลี่ยนแปลงดินแดนครั้งใหญ่ในทวีปยุโรปพร้อมกับความพ่ายแพ้ของฝ่ายมหาอำนาจกลางและการล่มสลายของจักรวรรดิที่สำคัญ สหรัฐฯ ในฐานะผู้นำฝ่ายพันธมิตรและเป็นประเทศที่แข็งแกร่งที่สุดหลังสงคราม ได้ก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจเคียงคู่กับสหราชอาณาจักรและฝรั่งเศส และเข้ามาเป็นตัวแทนในการจัดระเบียบโลกใหม่ ขณะเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ผู้นำสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักรเห็นความจำเป็นในการตั้งรัฐบาลโลก เนื่องจากเห็นว่าโลกในขณะนั้นเล็กลง ประเทศต่างๆ จำเป็นต้องพึ่งพากัน ความคิดชาตินิยมจึงเป็นภัยคุกคามที่สำคัญ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีการจัดระเบียบโลกใหม่ เป็นโลกสองขั้วอำนาจที่มีสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตเป็นแกนนำ และก่อนสิ้นสุดสงคราม ผู้นำฝ่ายพันธมิตรโดยเฉพาะยุโรปและสหรัฐฯ ได้เตรียมจัดทำระเบียบโลกใหม่เพื่อป้องกันการเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๓ ในประเด็นสำคัญๆ ได้แก่ การจัดระเบียบการเมืองระหว่างประเทศ การจัดระเบียบเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และการจัดระเบียบการเงินและการค้า หลักการสำคัญ ได้แก่ การเปิดการค้าเสรี และการควบคุมการไหลเวียนของเงินและการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนตายตัว ผ่านการจัดตั้งธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุด การเป็นผู้ซึ่งผลแพ้ชนะของสงคราม ทำให้เกิดดุลอำนาจระหว่าง ๕ ประเทศ

มหาอำนาจ ได้แก่ สหรัฐฯ สหราชอาณาจักร สาธารณรัฐฝรั่งเศส สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพโซเวียต แต่ความขัดแย้งในอุดมการณ์ระหว่างสหภาพโซเวียตที่นอกจากเพื่อปราบเยอรมันแล้วยังต้องการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาลคอมมิวนิสต์ในประเทศต่างๆ ของยุโรปตะวันออกกับสหรัฐฯ ที่ทำสงครามเพื่อปราบเยอรมัน และมอบเอกราชให้ประเทศต่างๆ ที่ถูกเยอรมันยึดครองเห็นว่าการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เป็นภัยต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ และโลก สหภาพโซเวียตแสดงปฏิกริยาเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐฯ และยุโรปตะวันตก โดยเรียกร้องให้ประเทศคอมมิวนิสต์ทั่วโลกร่วมมือกันต่อต้านจนเกิดสงครามเย็น หลังสงครามเย็นยุติลงเพียงไม่กี่เดือน สหภาพโซเวียตก็ล่มสลาย ถือเป็นจุดสิ้นสุดของระบบสองขั้วอำนาจในระเบียบโลกเก่า การเกิดขึ้นของระบบหลายขั้วซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของระเบียบโลกใหม่ทำให้เกิดสุญญากาศทางการเมืองขึ้นในภูมิภาค สหรัฐฯ ได้ประกาศใช้ระเบียบโลกใหม่ซึ่งมีแนวทางสำคัญ คือ การปกครองประชาธิปไตย เศรษฐกิจระบบเสรี การเคารพสิทธิมนุษยชน และการรักษาสิ่งแวดล้อม ทุกประเทศต้องปฏิบัติตามกฎบัตรสหประชาชาติและกรอบการเมืองระหว่างประเทศ ประเทศใดไม่ปฏิบัติตามจะถูกมาตรการบังคับ เช่น มาตรการทางการค้า การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ และการใช้กำลังทหาร ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะการทำหน้าที่เป็นตำรวจโลกใช้กำลังทหารแก้ปัญหาความขัดแย้ง เพราะเห็นว่าเป็นการแทรกแซงกิจการภายในประเทศ เกิดการปะทะทางอารยธรรม โดยเฉพาะจากอารยธรรมอิสลามหรืออารยธรรมขงจื้อที่แตกต่างจากอารยธรรมตะวันตกเป็นอันมากและกำลังขยายตัว ทำให้เกิดการต่อต้านสหรัฐฯ ในภูมิภาคต่างๆ แม้นโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่มุ่งขยายและเสริมสร้างฐานะความเป็นมหาอำนาจทั้งในระดับโลกและภูมิภาคยังคงมีความต่อเนื่องแต่แนวคิดและวิธีการเพื่อบรรลุความมุ่งหมายได้แตกต่างไปจากเดิม การที่บทบาทของสหรัฐฯ มีความโดดเด่นในการเมืองระหว่างประเทศ เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๐ ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ทั้งทางบวกและลบ ระเบียบโลกเกิดความโกลาหลมากขึ้นกลุ่มประเทศอิสลามเป็นกลุ่มการเมืองใหม่ที่มืบทบาทสูงขึ้นในเวทีโลก นอกจากนี้ยังเกิดกระแสชาตินิยมใหม่ในประเทศที่เกิดขึ้นใหม่หลังการล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ ความแตกต่างทางพื้นฐานวัฒนธรรมทั้งทางด้านชาติพันธุ์และศาสนาทำให้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นกับรัฐบาลกลางรุนแรงและทำให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมรุนแรงมากขึ้น จนกลายเป็นสงครามท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก หลังเหตุการณ์โจมตีอาคารเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์และเพนตากอน สหรัฐฯ ได้ประกาศใช้ระเบียบโลกใหม่อีกครั้ง และเกิดการละทิ้งกระบวนโลกาภิวัตน์ที่เป็นแบบเสรีนิยมมากขึ้น เช่น ในปี ๒๐๑๖ มีการลงประชามติออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักรในปี ๒๐๑๗ ประธานาธิบดีทรัมป์ได้แสดงตัวชัดเจนว่าจะถือผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อยู่เหนือชาติใดและจะทำให้สหรัฐฯ กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง โดยไม่คำนึงถึงกฎระเบียบที่ขัดขวาง กฎระเบียบระหว่างประเทศมีความหมายลดลง ทุกเรื่องจะต้องเจรจาทำข้อตกลงกันใหม่ การเอาตัวรอดของประเทศต่าง ๆ อันเกิดจาก

การฟื้นฟูของลัทธิชาตินิยมและเชื้อชาตินิยมผสมประชานิยมเกิดขึ้นในทุกประเทศไม่ใช่เฉพาะในสหรัฐฯ ผลจากความเปราะบางทางความมั่นคงและทางเศรษฐกิจของสหรัฐฯ และการที่สาธารณรัฐประชาชนจีน กลายเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในอันดับ ๒ ของโลก ทำให้ระเบียบโลกที่มีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจเดียวเริ่มสั่นคลอน เกิดการก่อตัวของหลายขั้วอำนาจ การเอาตัวรอดของประเทศต่างๆ อันเกิดจากการฟื้นฟูของลัทธิชาตินิยม และเชื้อชาตินิยมผสมประชานิยมเกิดขึ้นในหลายประเทศ ทำให้ความไม่แน่นอนผันผวน(VUCA) เกิดขึ้นทั่วโลกและสะท้อนถึงสิ่งผิดปกติของระเบียบโลก

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ อธิบายได้ว่า การต่อสู้ระหว่างสหรัฐฯ กับสหภาพโซเวียตที่ผ่านมาถูกขับเคลื่อนด้วยทฤษฎีดุลอำนาจที่เสนอว่า โลกจะไม่เกิดปัญหารุนแรงหากมีความได้ดุลอำนาจ การที่รัฐกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อรัฐอื่น ๆ หรือมีปฏิกิริยาตอบโต้บางอย่างใดอย่างหนึ่งต่อการกระทำของรัฐอื่น ๆ นั้นส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการ ๒ ประการ ได้แก่ ความต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งอำนาจและอิทธิพล และความต้องการที่จะให้ได้มาซึ่งอำนาจและอิทธิพล และทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์โลก ๒ ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีดินแดนหัวใจ (Heartland Theory) ซึ่งคิดค้นโดย Halford Mackinder ซึ่งสรุปเชิงทฤษฎีได้ว่า ผู้ที่ปกครองยุโรปตะวันออกจะควบคุมดินแดนใจกลางได้ ผู้ปกครองดินแดนใจกลางได้จะควบคุมเกาะโลกได้ ผู้ที่ปกครองเกาะโลกจะควบคุมโลกได้ ทฤษฎีนี้ถูกผู้นำและนักยุทธศาสตร์โซเวียตนำไปประยุกต์ใช้จนมีผลต่อทิศทางนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงสหภาพโซเวียต เช่น การครอบครองยุโรปตะวันออก โดยถือเป็นการใช้ภูมิรัฐศาสตร์เพื่อส่งเสริมให้โซเวียตเป็นเจ้าโลก และทฤษฎีดินแดนริมขอบ (Rimland Theory) คิดค้นโดย Nicholas John Spykman สรุปเชิงทฤษฎีได้ว่า ผู้ควบคุมดินแดนริมขอบปกครองยูเรเชีย ผู้ปกครองยูเรเชียควบคุมชะตากรรมของโลก สหรัฐฯ ได้นำทฤษฎีนี้ไปใช้เพื่อเป็นทฤษฎีแก้สำหรับปิดล้อมแผ่นดินหัวใจ ซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของสหภาพโซเวียตรวมถึงนำไปใช้เป็นแนวคิดหลักในการดำเนินนโยบายตริงคอมมิวนิสต์ให้อยู่กับที่นโยบายปักหมุดเอเชีย (Pivot of Asia) ของอดีตประธานาธิบดีโอบามาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกันอย่างลงตัวระหว่างทฤษฎีดินแดนหัวใจกับทฤษฎีดินแดนริมขอบ การขยายอำนาจของสหรัฐฯ เพื่อปักหมุดเอเชียล้วนเกิดขึ้นบนพื้นที่รัฐชายทะเลทั้งสิ้น เช่น สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เครือรัฐออสเตรเลีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐเกาหลีและญี่ปุ่น ซึ่งถือเป็นดินแดนริมขอบตามแนวคิดของ Spykman และถือเป็นการใช้พื้นที่วงเดียวชายทะเลเป็น Strategic Springboard เพื่อเจาะเข้าเขตหัวใจพื้นที่ทวีป การต่อสู้ระหว่างสหรัฐฯ และสหภาพโซเวียตผ่านทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ได้ส่งผลสะท้อนต่อภูมิทัศน์การเมืองโลกอย่างรุนแรง สหรัฐฯ ได้เข้าถึงยูเรเชียและวางแผนเข้าตีจุดหัวใจยูเรเชีย ได้แก่ อัฟกานิสถาน ซึ่งสหรัฐฯ เชื่อว่าเป็นแกนรอยต่อที่เปราะบางสำหรับการตอกหมุดแผ่นดินหัวใจ พยายามทำให้โซเวียตต้องเข้าร่วมในสงครามอัฟกานิสถานระยะยาวจนหมด

กำลังไปในที่สุด พร้อมใช้กำลังทางทะเลจากฐานริมขอบเขารบวงสหภาพโซเวียตตามจุดอื่น ๆ จนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สหภาพโซเวียตล่มสลายและทำให้สหรัฐฯ ก้าวขึ้นมาเป็นอภิมหาอำนาจหนึ่งเดียวของโลกหลังสงครามเย็นจากการนำทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ประยุกต์ใช้ตั้งแต่ต้นสงครามเย็นจนถึงหลังสงครามเย็นพออนุมานได้ว่าสหรัฐฯ จะยังคงนำทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ไปขับเคลื่อนนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ เพื่อรั้งตำแหน่งอภิมหาอำนาจโลกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นการคงหรือเพิ่มฐานทัพเรือตามรัฐริมทะเลต่างๆ หรือ การติดตั้งฐานยิงขีปนาวุธเพื่อสร้างวงล้อมบีบสหพันธรัฐรัสเซียและสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งมีเขตพื้นทวีปตอนในที่เป็นส่วนหนึ่งของดินแดนหัวใจ ประเด็นความมั่นคงในภูมิภาค โดยเฉพาะการคุกคามความสงบในน่านน้ำทะเลจีน สามารถอธิบายได้จากทฤษฎีสุมุทรานุภาพ (Sea Power) ของ Alfred Thayer Mahan ที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอำนาจทางทะเลที่มีต่อกิจการทหาร ประเทศที่จะเป็นมหาอำนาจได้จะต้องเป็นประเทศที่มีกำลังอำนาจควบคุมทะเลและมหาสมุทร และไม่มีประเทศใดที่จะสามารถเป็นมหาอำนาจทางบกและทางทะเลได้ในเวลาเดียวกันนอกจากนี้ทฤษฎีภูมิรัฐศาสตร์ยังสามารถอธิบายให้เห็นว่าความขัดแย้งระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ผ่านมามีไม่ใช่ว่าเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเฉพาะหน้าแต่เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนผ่านของระเบียบโลกใหม่

ก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆของโลกหลายครั้ง แต่ความขัดแย้งที่สำคัญคือ ความขัดแย้งในแนวคิดทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีนที่ต่างมุ่งขยายอิทธิพลด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมืองและความมั่นคง ทั้งประเด็นเรื่องสงครามการค้า ประเด็นการแข่งขันทางเทคโนโลยี ประเด็นความมั่นคงในภูมิภาค เช่น การคุกคามความสงบในน่านน้ำทะเลจีน แนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) และแนวคิดเรื่องอินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo – Pacific) และประเด็นสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน การละเมิดสิทธิมนุษยชนชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมอุยกูร์ อุปสรรคสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ คือ การที่สหรัฐฯ มองว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงและสถานภาพมหาอำนาจของตน และกำลังจะเปลี่ยนระเบียบโลกที่สหรัฐฯ ได้วางรากฐานมาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒

การที่สหรัฐฯ ไม่สามารถแสดงให้ทั่วโลกมั่นใจในอำนาจของสหรัฐฯ ทำให้ความเชื่อมั่นในพันธมิตรของสหรัฐฯ อาจเสื่อมถอย ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนใช้นโยบายเศรษฐกิจในการสร้างอำนาจผ่านกรอบความร่วมมือขนาดใหญ่ คือ แนวคิดBelt and Road Initiative (BRI) และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) และการระบาดของ COVID-19 ได้ช่วยลดเวลาและระยะห่างระหว่างสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งในเชิงขีดความสามารถ ทรัพยากร ความชอบธรรม และการยอมรับจากประชาคมระหว่างประเทศ

สำหรับอาเซียนซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจ ความกังวลเกี่ยวกับอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในภูมิภาค ทั้งจากความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ การขาดดุลการค้าต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน และความไม่ไว้วางใจในผลกระทบของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ก่อให้เกิดกระแสต่อต้านและหวาดระแวงต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มมากขึ้นในหลายประเทศของอาเซียน ความพยายามของสหรัฐฯ ในการปิดล้อมจำกัดการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน และความพยายามของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการขยายอิทธิพลได้กลายเป็นพลวัตด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในอนาคต และเป็นปัจจัยเสี่ยงในขณะทีโลกกำลังอยู่ในช่วงเวลาเปลี่ยนผ่านไปสู่การจัดระเบียบโลกใหม่ อย่างไรก็ตาม ระเบียบโลกจะเปลี่ยนไปอย่างไรยังคงขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ของแต่ละประเทศว่าสอดคล้องกันหรือไม่

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของไทย (SWOT Analysis) หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 พบว่า ท่าเลที่ตั้งของไทยมีจุดแข็งอยู่หลายประการและมีศักยภาพสูงในด้านการเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ของอาเซียนมีเศรษฐกิจมหภาคฐานะการเงินระหว่างประเทศ และระบบสาธารณสุขที่เข้มแข็ง แต่การที่เศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจแบบเปิด ภาวะเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับสถานการณ์การระบาดในต่างประเทศ ทั้งเป็นห่วงโซ่อุปทานและบางอุตสาหกรรมต้องพึ่งพาต่างประเทศสูง เช่น การส่งออกและการท่องเที่ยว ขณะที่มีความเหลื่อมล้ำสูง ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่อยู่กับสังคมไทยมานาน และก่อให้เกิดปัญหาทั้งด้านสังคม การเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวทำให้เป็นจุดอ่อนที่สำคัญ และการที่เศรษฐกิจโลกจะมีหลายขั้วอำนาจมากขึ้นและแนวโน้มที่ประเทศต่างๆจะดำเนินนโยบายไปในทิศทางลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจหรือลัทธิปกป้องการค้าจะถูกยกมาเป็นประเด็นในอนาคตมากขึ้น รวมถึงโอกาสที่จะเกิดภาวะฟองสบู่ในตลาดการเงินทั่วโลกถือเป็นภัยคุกคามที่สำคัญ ปัญหาสำคัญของไทย คือ การควบคุมการแพร่ระบาดของ COVID-19ไม่ให้รุนแรง และการบริหารจัดการเศรษฐกิจท่ามกลางความไม่แน่นอนสูง ทั้งนี้ จำนวนประชากรโลกที่จะสามารถเข้าถึงวัคซีนที่เพียงพอต่อการสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ (Herd immunity) ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญ โดยมีปัจจัยเสี่ยงได้แก่ การควบคุมการแพร่ระบาดและการป้องกันการกลับมาระบาดรุนแรงทั่วโลกความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลกความไม่แน่นอนทางด้านนโยบายเศรษฐกิจมหภาคไทย และความไม่แน่นอนทางการเมืองไทย

การแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้เห็นถึงการสวนกระแสโลกาภิวัตน์อย่างชัดเจน ประเทศสำคัญๆ ต่างเน้นการดำเนินนโยบายเอาตัวรอดเฉพาะตนมากขึ้น ลดการให้ความสำคัญในการแสวงหาความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาประเด็นข้ามชาติ ซึ่งส่งผลเสียต่อเสถียรภาพ สันติภาพ ความมั่นคง และความมั่งคั่งของโลกการวิเคราะห์ปัญหาของระเบียบโลกในประเด็นพื้นฐานของระเบียบโลกพบว่า การที่พื้นฐานเหล่านี้สั่นคลอน ส่งผลทำให้ระเบียบโลกแบบเสรีนิยมที่นำโดยสหรัฐฯ และชาติตะวันตก

ทั้งนี้ ระเบียบโลกมีพื้นฐานสำคัญ ๔ ประการ คือ อุดมการณ์ (Ideology) สถาบัน (Institution) /องค์กร บรรทัดฐาน (Norm) ระหว่างประเทศ และ โลกาภิบาล (Global Governance) หลังสิ้นสุดสงครามเย็นเพียงไม่กี่เดือน สหภาพโซเวียตก็ล่มสลาย ถือเป็นจุดสิ้นสุดของระบบสองขั้วอำนาจ ในระเบียบโลกเก่า การเกิดขึ้นของระบบหลายขั้วอันเป็นเอกลักษณ์ของระเบียบโลกใหม่ทำให้เกิด สุญญากาศทางการเมืองขึ้นในภูมิภาคในค.ศ. ๑๙๙๑ กลุ่มประเทศตะวันตกที่มีสหรัฐฯ เป็นแกนนำ ได้ ประกาศนโยบายในการจัดระเบียบโลกใหม่ (New World Order) ซึ่งมีหลักการสำคัญ ๔ ด้าน คือ การเคารพสิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนและสิทธิมนุษยชน การปกครองแบบประชาธิปไตย ระบบการค้าเสรี และมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม หลังจากเหตุการณ์โจมตีอาคารเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์และเพนตากอนสหรัฐฯ ได้ตัดสิ้นใจประกาศสงครามต่อต้านการก่อการร้าย (War on Terrorism) เพื่อตอบโต้ ตลอดจนรักษา ภาพลักษณ์ของมหาอำนาจในการเมืองระหว่างประเทศผลกระทบของการทำสงครามต่อต้านการก่อการ ร้ายของสหรัฐฯ ในครั้งนี้ส่งผลกระทบต่อทั้งในแง่บวกและแง่ลบต่อประเทศต่าง ๆ และนำมาสู่กระแสต่อต้าน สหรัฐฯ (Anti-American) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกอาหรับ ควบคู่กันไปกับผลกระทบโดยตรงต่อ เศรษฐกิจของสหรัฐฯ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานะการครองอำนาจนำของสหรัฐฯ ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ การที่บทบาทของสหรัฐฯ มีความโดดเด่นในการเมืองระหว่างประเทศเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๐ ส่งผลกระทบต่อ ทั้งในแง่บวกและแง่ลบต่อประเทศต่างๆ อย่างไรก็ตาม ผลจากความเปราะบางทางความมั่นคงและทาง เศรษฐกิจของสหรัฐฯ และการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนกลายเป็นประเทศที่มีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ ในอันดับต้นๆ ของโลก ทำให้ระเบียบโลกที่มีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจเดี่ยวเริ่มสั่นคลอน เกิดการก่อตัวของ โลกหลายขั้ว การเอาตัวรอดของประเทศต่างๆ อันเกิดจากการฟื้นฟูของลัทธิชาตินิยมและเชื้อชาตินิยม ผสม ประชา นิยมเกิดขึ้น ในทุกประเทศไม่ใช่เฉพาะในสหรัฐฯ ทำให้ความไม่แน่นอน ผันผวนเกิดขึ้นทั่วโลกและสะท้อนถึงสิ่งผิดปกติของระเบียบโลก

ก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆของโลกหลายครั้ง แต่ความขัดแย้งที่สำคัญคือ ความขัดแย้งในแนวคิดทางยุทธศาสตร์ระหว่างสหรัฐฯ กับสาธารณรัฐ ประชาชนจีนที่ต่างมุ่งขยายอิทธิพลด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมืองและความมั่นคง ทั้งประเด็นเรื่อง สงครามการค้า ประเด็นการแข่งขันทางเทคโนโลยี ประเด็นความมั่นคงในภูมิภาค เช่น การคุกคามความ สงบในน่านน้ำทะเลจีน แนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) และแนวคิดเรื่องอินโด-แปซิฟิก (Free and Open Indo – Pacific) และประเด็นสิทธิมนุษยชน ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน (ไต้หวัน) เขตบริหารพิเศษฮ่องกงแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน การละเมิดสิทธิมนุษยชนชนกลุ่มน้อยชาวมุสลิมอุยกูร์ อุปสรรคสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ คือ สหรัฐฯ มองว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นภัย คุกคามด้านความมั่นคงและสถานภาพมหาอำนาจของตน การที่สหรัฐฯ ไม่สามารถแสดงให้ทั่วโลกมั่นใจ

ในอำนาจของสหรัฐฯ ทำให้ความเชื่อมั่นในพันธมิตรของสหรัฐฯ อาจเสื่อมถอย ขณะที่สาธารณรัฐประชาชนจีนใช้นโยบายเศรษฐกิจในการสร้างอำนาจผ่านกรอบความร่วมมือขนาดใหญ่คือ แนวคิด Belt and Road Initiative (BRI) และความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership : RCEP) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากอาเซียนเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่มีการแข่งขันระหว่างสองมหาอำนาจ ความกังวลเกี่ยวกับอิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในภูมิภาค ทั้งจากปัญหาความขัดแย้งในทะเลจีนใต้ การขาดดุลการค้าต่อสาธารณรัฐประชาชนจีน และความไม่ไว้วางใจในผลกระทบของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ก่อให้เกิดกระแสต่อต้านและหวาดระแวงต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนเพิ่มมากขึ้นในหลายประเทศของอาเซียนเช่นกัน

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของไทย (SWOT) หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 พบว่า ท่าเลที่ตั้งของไทยมีจุดแข็งอยู่หลายประการและมีศักยภาพสูงเป็นอันดับต้นๆ ในด้านการเป็นศูนย์กลางด้านโลจิสติกส์ของอาเซียนมีเศรษฐกิจมหภาคและฐานะการเงินระหว่างประเทศเข้มแข็ง ที่สำคัญมีระบบสาธารณสุขที่เข้มแข็ง ทั้งในแง่โครงสร้างของระบบการให้บริการที่เข้าถึงประชาชนในทุกส่วนของประเทศ และความเข้มแข็งบุคลากรทางการแพทย์แต่การที่เศรษฐกิจไทยเป็นเศรษฐกิจแบบเปิด ภาวะเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับสถานการณ์การระบาดในต่างประเทศ ทั้งเป็นห่วงโซ่อุปทานและบางอุตสาหกรรมต้องพึ่งพาต่างประเทศสูง เช่น อุตสาหกรรมส่งออกและการท่องเที่ยว ขณะที่มีความเหลื่อมล้ำสูง ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่อยู่กับสังคมไทยมานาน และก่อให้เกิดปัญหาที่หลากหลาย ทั้งทางด้านสังคม การเมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวทำให้เป็นจุดอ่อนที่สำคัญ ขณะที่ไทยมีโอกาที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ (Medical Hub) ในภูมิภาคได้ อย่างไรก็ตาม การที่เศรษฐกิจโลกจะมีหลายขั้วอำนาจมากขึ้น และแนวโน้มที่ประเทศต่างๆ จะดำเนินนโยบายไปในทิศทางลัทธิชาตินิยมทางเศรษฐกิจหรือลัทธิปกป้องการค้าและจะถูกยกมาเป็นประเด็นในอนาคตมากขึ้น การที่หนี้สาธารณะสูงขึ้น รวมถึงโอกาสที่จะเกิดภาวะฟองสบู่ในตลาดการเงินทั่วโลกถือเป็นภัยคุกคามที่สำคัญ

ปัญหาสำคัญของไทย คือ การควบคุมการแพร่ระบาดของ COVID-19 ไม่ให้รุนแรง และการบริหารจัดการเศรษฐกิจท่ามกลางความไม่แน่นอนที่สูง ทั้งนี้ จำนวนประชากรที่จะสามารถเข้าถึงวัคซีนที่เพียงพอต่อการสร้างภูมิคุ้มกันหมู่ (Herd immunity) ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญ โดยมีปัจจัยเสี่ยงได้แก่ การควบคุมการแพร่ระบาดภายในประเทศ ตัวแปรสำคัญก็คือการฉีดวัคซีนให้กับประชาชนชาวไทยให้ได้มากที่สุด เพื่อให้เกิดภาวะภูมิคุ้มกันหมู่ให้เร็วที่สุดและสามารถกลับมาดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศได้เป็นปกติอีกครั้งการป้องกันการกลับมาระบาดของรุนแรงทั่วโลกความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลก ความไม่แน่นอนทางด้านนโยบายเศรษฐกิจมหภาคไทย และความไม่แน่นอนทางการเมืองไทย

ในประเด็นแกนนำของระเบียบโลก พบว่าหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ไม่ว่าจะสหรัฐฯ หรือประเทศใดก็ตามไม่สามารถที่จะเป็นแกนนำของโลกได้เหมือนในอดีต การปรับเปลี่ยนดุลแห่งอำนาจของโลกได้เปลี่ยนเป็นอีกรูปแบบหนึ่ง หลายประเทศได้ทบทวนแนวทางนโยบายต่างประเทศใหม่ หลายประเทศหันมาพึ่งพาตนเองมากขึ้นสหรัฐฯ สูญเสียอำนาจและอิทธิพลในเวทีการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศการที่สาธารณรัฐประชาชนจีนจะก้าวขึ้นเป็นมหาอำนาจ จะทำให้โลกมีความสลับซับซ้อนมากกว่าในสมัยที่สหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจแม้จะยังไม่นำไปสู่การทำสงครามทางทหารหรือสงครามเย็น (Cold War) ในระยะเวลาอันใกล้แต่ประเทศที่เกี่ยวกับความขัดแย้งครั้งนี้จะได้รับผลกระทบทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศพบว่าประเทศที่จะเป็นผู้นำโลกได้จะต้องมีความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและด้านกำลังทางทหารขณะที่ปัจจุบันชั่วคราวหลัก คือ สหรัฐฯ สหภาพยุโรป สหพันธรัฐรัสเซีย และสาธารณรัฐประชาชนจีนต่างให้ความสมดุลกับความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและด้านกำลังทางทหารในระดับที่ต่างกัน

สำหรับการวิเคราะห์ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ พบว่า โลกมีความซับซ้อน บูรณาการและเชื่อมโยงกันมากขึ้นเวทีพหุภาคีไม่ว่าจะเป็นสหประชาชาติหรือองค์การระหว่างประเทศต่างๆ ถูกบั่นทอนและตกลู่อยู่ภายใต้แรงกดดันจากกระแสการต่อต้านโลกาภิวัตน์ในหลายประเทศเกิดความท้าทายจากการที่อำนาจของโลกได้เปลี่ยนไปจากที่มีสหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียว กลายเป็นหลายมหาอำนาจในระดับภูมิภาคต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงจากโลกาภิวัตน์เป็นภูมิภาคนิยมความพยายามของสหรัฐฯ ในการปิดล้อมจำกัดการขยายอิทธิพลของสาธารณรัฐประชาชนจีน และความพยายามของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการขยายอิทธิพลได้กลายเป็นพลวัตด้านภูมิรัฐศาสตร์ที่สำคัญในอนาคต เกิดความเสี่ยงจากภาวะสุญญากาศทางอำนาจ สงครามเย็น และความขัดแย้งในการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ การปะทะกันของแนวคิด และสภาวะโลกที่ไร้ระเบียบ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 กำลังจะเปลี่ยนผ่านจากระเบียบโลกที่มีอำนาจเดียวแต่ไม่สมบูรณ์แบบ(กึ่ง)ขั้วเดียว(กึ่ง)หลายขั้ว) ไปสู่ระเบียบโลกใหม่ที่มีหลายขั้วอำนาจโลกจะซับซ้อนมากยิ่งขึ้นมากกว่าในอดีตสำหรับท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ไทยควรจะดำเนินนโยบายต่างประเทศให้เกิดดุลยภาพกับมหาอำนาจ โดยพยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับขั้วอำนาจทุกฝ่าย แม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางการเมืองก็ตาม ใช้จุดแข็งในการเป็นสะพานของภูมิภาคขับเคลื่อนนโยบายด้านการต่างประเทศ พยายามไม่เข้าไปอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งทางอารยธรรม โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างตะวันตกกับอิสลามและจะต้องเป็นอิสระจากข้อจำกัดของการเมืองภายในประเทศเน้นการทูตเชิงเศรษฐกิจ โดยร่วมมือกับทุกประเทศ เสริมสร้างความยั่งยืนในทุกมิติเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมาย

การพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติหลักเลี่ยงการเผชิญหน้า และใช้การหารือเพื่อเสริมสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจทางยุทธศาสตร์ระหว่างกัน พร้อมทั้งยึดมั่นระบบการค้าพหุภาคี สนับสนุนบูรณาการทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมความเชื่อมโยงของห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค ใช้ประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน RCEP และยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 โดยใช้โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เป็นฐานหลักสำหรับการดึงดูดการค้าการลงทุน ให้ความสำคัญกับกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่สร้างห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาคโดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลใช้โอกาสจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสู่การพัฒนาประเทศในทุกมิติให้มากขึ้นเพื่อรองรับโอกาสใหม่ ๆ ที่อาจเกิดจากความขัดแย้งระหว่างประเทศขนาดใหญ่ที่อาจขยายวงกว้างขึ้นอีกในอนาคตตัดสินใจในการเข้าร่วมกับความตกลงที่ครอบคลุมและก้าวหน้าสำหรับหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Comprehensive and Progressive Agreement of Trans-Pacific Partnership : CPTPP) เพื่อเพิ่มการใช้ประโยชน์จากการรวมกลุ่มเป็นสมาชิกความร่วมมือระดับภูมิภาคต่างๆเชื่อมโยงสู่ระบบเศรษฐกิจทุกระดับในประเทศ เร่งสร้างพันธมิตรทางการค้าโดยการทำความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ระดับทวิภาคีเพิ่มเติม มีบทบาทนำการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และแนวทางจัดการในประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในแม่น้ำโขงอย่างสร้างสรรค์ปรับนโยบายความมั่นคงให้สมดุล จากเดิมที่นโยบายให้น้ำหนักไปทางความมั่นคงแบบดั้งเดิม ต้องปรับไปให้ความสำคัญกับความมั่นคงรูปแบบใหม่ โดยเฉพาะความมั่นคงด้านสาธารณสุข ความมั่นคงมนุษย์ และความมั่นคงด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น การจัดตั้ง ASEAN Disaster Relief Forces เพื่อเข้าไปช่วยแก้ปัญหาภัยพิบัติระหว่างประเทศ เช่น พายุไซโคลน หรือไฟป่า การเสนอแนวทางการร่วมมือแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของ COVID-19 กับการจ้างแรงงานข้ามชาติเข้าสู่การพิจารณาของอาเซียน การดูแลกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพจากเหตุการณ์ปะทะกันระหว่างกองทัพเมียนมา กับกองกำลังสหภาพแห่งชาติกะเหรี่ยง (เคเอ็นยู) เข้ามาหลบภัยในเขตไทยตามหลักมนุษยธรรมและหลักสากลระหว่างประเทศสำหรับการฝึกร่วมทางยุทธวิธีกับมหาอำนาจและพันธมิตรและการซ้อมรบในระดับทวิภาคีนอกจากเพื่อกระชับความร่วมมือทางทหารแล้ว ยังเป็นหนึ่งในกลไกที่จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับมิตรประเทศ ควรเน้นการประยุกต์ใช้กำลังรบในสถานการณ์วิกฤต เพื่อความพร้อมในการช่วยเหลือประชาชนออกจากพื้นที่ที่มีปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การฝึกอพยพประชาชนออกนอกพื้นที่ขัดแย้ง (NEO/TJNO) พิจารณาแสวงหาจุดยืน และการดำเนินการ/การมีท่าทีที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะเอื้อให้ไทยสามารถมีบทบาทนำในการผลักดันประเด็นการแพร่ระบาดของ COVID-19 ในเวทีระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดเช่น การเสนอแนวทางการร่วมมือแก้ปัญหาการแพร่ระบาดของ COVID-19 กับการจ้างแรงงานข้ามชาติเข้าสู่การพิจารณาของอาเซียน สร้างสมดุลทางการค้าระหว่างประเทศโดยไม่พึ่งพาประเทศใดมากเกินไป และเตรียมยุทธศาสตร์เพื่อ

รองรับการเป็นส่วนหนึ่งของศตวรรษแห่งเอเชียการพิจารณาและกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย จะต้องผนึกกำลังกับอาเซียน แสวงหาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อให้เป็นจุดร่วมตรงกลาง ที่มหาอำนาจทั้งสองจะรับฟังสร้างอำนาจการเจรจาต่อรองกับมหาอำนาจในนามอาเซียนเพื่อลดผลกระทบที่มหาอำนาจทั้งสองพยายามสร้างอิทธิพลในภูมิภาค ผ่านยุทธศาสตร์อินโด-แปซิฟิกของสหรัฐฯ และ BRI ของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเชื่อมโยงความร่วมมือดังกล่าวกับอาเซียน อาเซียนพลัส RCEP, CLMV และ GMS บูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูเรเชียในรูปแบบการ ดำเนินความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจกับองค์การระหว่างประเทศใหม่ของภูมิภาค เช่น สหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชียพิจารณาแสวงหาจุดยืน และการดำเนินการ/การมีท่าทีที่เป็นประโยชน์ ซึ่งจะเอื้อให้ไทยสามารถมี บทบาทนำในการผลักดันประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนในเวทีระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิด ประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งจะกลายเป็นสาระสำคัญของเวทีการ ทูตระหว่างประเทศตลอดศตวรรษที่ ๒๑

ข้อเสนอแนะ

ด้านเศรษฐกิจ

COVID-19 ทำให้เห็นความสำคัญของความเข้มแข็งจากพื้นฐานศักยภาพเศรษฐกิจ ภายในประเทศเศรษฐกิจไทยต้องหาจุดยืนท่ามกลางเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนไป ความท้าทายที่แท้จริง ของไทยหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ไม่เพียงแต่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วน แต่ขณะเดียวกันจำเป็นต้องปรับโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยที่จำเป็นซึ่งเป็นปัญหาด้านโครงสร้างที่ยังรากลึก ในระยะยาว ต้องการการปฏิรูปที่แท้จริงและครอบคลุมกว้างขวางที่ผ่านมาสถานการณ์ความผันผวนทาง การเมืองของไทยส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติจึงถึงเวลาที่ต้องกลับมา ทบทวนตัวเองโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเปลี่ยนวิกฤตครั้งนี้ให้เป็นโอกาสภาครัฐและเอกชนจึงควร ให้ความสำคัญกับการการลงทุนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจไทยจากภายในอย่างแท้จริงเพื่อเตรียม ความพร้อมหากต้องเผชิญกับวิกฤตที่อาจมีขึ้นในอนาคตถึงแม้ระเบียบเศรษฐกิจโลกใหม่ มีแนวโน้มที่จะก่อประโยชน์แก่ประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น เพราะเป็นระเบียบโลกที่กำหนดขึ้นโดย ประเทศกำลังพัฒนา แต่ภายใต้โอกาสก็มีความเสี่ยงและความท้าทายที่ไทยต้องเผชิญ ระเบียบเศรษฐกิจ โลกใหม่จะเป็นคุณหรือโทษต่อไทยขึ้นอยู่กับว่าจะตระหนักและเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถคว้า โอกาสนั้นไว้ได้หรือไม่ การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจซึ่งเป็นทางออกสำคัญในภาวะที่การฟื้นตัวจาก ผลกระทบของ COVID 19 มีความแตกต่างกันในแต่ละภาคส่วน ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน และเผชิญกับ

ความไม่แน่นอนสูง จึงต้องอาศัยการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่ตรงจุด ครบวงจร ยืดหยุ่น และการปรับรูปแบบในการดำเนินธุรกิจหลังสถานการณ์เข้าสู่ภาวะปกติ ควรปรับงบประมาณที่ใช้เพื่อการกระตุ้นการบริโภคไปสู่การลงทุนมากขึ้น ดังนี้

๑. ลงทุนในสาขาเสริมสร้างศักยภาพแก่เศรษฐกิจไทยในอนาคต หลังโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ควรคิดและเดินหน้าโครงการขนาดใหญ่ที่โลกให้ความสนใจ เช่น โครงการแลนด์บริดจ์ ที่เชื่อมต่อระหว่างฝั่งอันดามันและฝั่งอ่าวไทยให้เกิดรูปธรรม เพื่อแบ่งเบาภาระการขนส่งผ่านช่องแคบมะละกา หนุนการค้าไทยกับนานาชาติให้เติบโตยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับทั้งไทยและประชาคมโลก

๒. เน้นการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง และสาขาที่มีแนวโน้มเติบโตในอนาคต ได้แก่ อาหารการแพทย์ สาธารณสุข การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมถึงการลงทุนในทุนมนุษย์ การเพิ่มคุณภาพของการศึกษา และการยกระดับและปรับทักษะแรงงาน

๓. ลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงทุกแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะแพลตฟอร์มด้านการเงินซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำได้

ด้านสาธารณสุข

ในอนาคต COVID -19 อาจยังอยู่หรือกลายพันธุ์รุนแรงขึ้นหรือมีเชื้อใหม่เกิดขึ้น จึงควรยกระดับความมั่นคงด้านสาธารณสุข ด้วยการทบทวนศักยภาพด้านสาธารณสุขอย่างจริงจัง เชื่อมโยงอุตสาหกรรมการแพทย์ไปยังภาคเกษตรผ่านการพัฒนาสมุนไพรไทยที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสร้างระบบนิเวศน์ในการสร้างนวัตกรรม (Eco-System for Innovation) ให้แรงจูงใจในการร่วมคิดร่วมประดิษฐ์ ร่วมพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ทางการแพทย์ต่างๆ ทั้งยาป้องกันโรค ยารักษาโรค เวชภัณฑ์ต่างๆ ให้เพียงพอในยามฉุกเฉิน อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือหลักที่มีเทคโนโลยีสูงที่ต้องพึ่งพิงการนำเข้าควรผลิตขึ้นในประเทศ

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

๑. การต่างประเทศต้องเป็นเรื่องของทุกกระทรวง ไม่ใช่แค่กระทรวงการต่างประเทศอย่างเดียว เช่น ในช่วงการระบาดของ COVID-19 ควรใช้เรื่องอาหารและการสาธารณสุขของไทยที่ไทยมีความมั่นคงสร้างความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ที่ยังไม่มีจุดแข็งในเรื่องนี้

๒. วิฤตการณ์ทางการเมืองในเมียนมาอาจทำให้อาเซียนแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ไม่ยอมรับการรัฐประหารและเรียกร้องให้เมียนมาคืนสู่ความเป็นประชาธิปไตย ระวังความรุนแรงและ

ปล่อยตัวนักโทษการเมืองรวมทั้งอง ซาน ซู จี ประกอบไปด้วย สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สิงคโปร์ สหพันธรัฐมาเลเซีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ประเทศเหล่านี้ไม่มีพรมแดนที่ติดกับเมียนมา ทำให้ไม่ได้หวั่นไหวในเงื่อนไขการกระทบกระทั่งในทางชายแดน ในขณะที่ไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ราชอาณาจักรกัมพูชา และ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เลือกว่าจะไม่แสดงจุดยืนที่ชัดเจนต่อวิกฤตการณ์ในเมียนมา โดยอ้างว่าไม่ต้องการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศเพื่อนบ้าน การแสดงจุดยืนและท่าทีของสมาชิกอาเซียน เป็นสิ่งจำเป็นในสถานการณ์นี้ เพื่อพิสูจน์ความเป็นศูนย์กลางของกลุ่ม ไทยจึงควรระมัดระวังอย่างมากในการแสดงท่าทีในความสัมพันธ์ระดับพหุภาคี ในกรอบอาเซียน ขณะเดียวกัน ก็ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับเมียนมาด้วย การเป็นผู้ประสานอยู่เบื้องหลังจึงเหมาะสมที่สุด

๓. ใช้การทูตในเชิงรุกมากขึ้น เช่น การติดต่อกับสาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐอินเดียเป็นรายมณฑลและรายรัฐ การที่ไทยเข้าถึงสาธารณรัฐอินเดียจะทำให้เข้าถึงสาธารณรัฐประชาชนจีนและสหรัฐฯ ด้วย

ด้านความมั่นคง

๑. การประเมินของยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง ควรจะให้น้ำหนักในเรื่องโรคอุบัติใหม่มากขึ้นเพื่อหาแนวทางป้องกันสกัดยั้งบรรเทาและช่วยเหลือในเรื่องโรคอุบัติใหม่ โดยเอาบทเรียนและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปปรับในยุทธศาสตร์ความมั่นคงของกองทัพ

๒. เป้าหมายของอาเซียนไม่ใช่ส่งเสริมประชาธิปไตย แต่เป็นองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาค ส่งเสริมสันติภาพ ความสงบสุข การพัฒนา การอยู่ดีกินดีของประชาชน และยึดมั่นสิทธิมนุษยชน ในระดับหนึ่งตามฉันทามติของชาติสมาชิกไม่ใช่เพื่อให้ทุกประเทศเป็นประชาธิปไตย แต่ให้สมาชิกทุกประเทศอยู่ด้วยกันได้แม้ระบอบปกครองต่างกันประเด็นประชาธิปไตยเมียนมาในระยะนี้ ความมั่นคงจึงเป็นประเด็นสำคัญที่สุด เสถียรภาพความมั่นคงของประเทศใดประเทศหนึ่งมีผลต่ออาเซียนทั้งหมด เรื่องของเมียนมาจึงไม่ใช่ของเมียนมาเท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติสมาชิกอื่นๆ ด้วยอาเซียนไม่สนใจว่าเมียนมาจะเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ เป็นเต็มใบหรือครึ่งใบ จะเป็นระบอบกษัตริย์หรือคอมมิวนิสต์ ขอเพียงเมียนมากลับสู่ความสงบ ไม่กระทบเพื่อนบ้านชาติสมาชิกพร้อมส่งเสริมให้ความช่วยเหลือพัฒนาการสถานการณ์ในเมียนมาและบริเวณแนวชายแดนที่เป็นอยู่ มีหลายปัจจัยที่จะทำให้ทวีความรุนแรง จึงควรมีการติดตาม ประเมินสถานการณ์และเตรียมความพร้อมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องการที่ไทยไม่ได้เข้าร่วมอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. ๑๙๕๑ แม้จะทำให้ไทยมีหลายทางเลือกที่จะปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยแต่ควรใช้หลัก

มนุษยธรรมหลักสากลระหว่างประเทศ และประสบการณ์ในการรับมือกับกลุ่มผู้อพยพที่หนีภัยจากการสู้รบ หรือสถานการณ์ความไม่สงบจากประเทศเพื่อนบ้านเข้าไทยที่มีมาอย่างยาวนานประกอบการตัดสินใจด้วย

ด้านสิ่งแวดล้อม

หลังจากสงครามการค้าและสงครามเทคโนโลยีระหว่างสหรัฐและสาธารณรัฐประชาชนจีน มีโอกาสที่สงครามสภาพภูมิอากาศจะเกิดขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะเป็นหัวใจสำคัญ ด้านเศรษฐกิจและการเมืองของทศวรรษหน้าการเป็นอิสระด้านพลังงานและการควบคุมห่วงโซ่อุปทาน ขึ้นอยู่กับดุลอำนาจด้านภูมิรัฐศาสตร์ความสามารถของประเทศในการสร้าง ดำเนินการ และขายผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริมวาระด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโดยไม่ส่งผลกระทบต่อตลาดแรงงาน จะเป็นตัวกำหนดภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจในอนาคตยุทธศาสตร์ด้านสภาพภูมิอากาศจะนำไปสู่ความเป็นผู้นำ โลก ไทยจึงควรส่งเสริมนวัตกรรมโดยจัดสรรงบประมาณภาครัฐและเงินทุนจากภาคเอกชนเข้าสู่พลังงาน ทดแทน เช่น พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ แบตเตอรี่ และไฮโดรเจนเพื่อช่วยสร้างงานผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด

ด้านสิทธิมนุษยชน

ไทยเป็นประเทศแรกในเอเชียที่ประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (National Action Plan on Business and Human Rights - NAP) ระยะที่ ๑ ช่วงระหว่างปี ๒๕๖๒-๒๕๖๕ อันเป็นแผนปฏิบัติการระดับชาติที่จัดทำขึ้นตามกรอบหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติซึ่งจะทำให้ไทยเป็นตัวอย่างที่ดีของประเทศอื่นในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม แนวทางของแผน NAP ยังเป็นแค่การปฏิบัติในระยะเริ่มแรก ยังมีปัญหาสิทธิมนุษยชนจากการประกอบธุรกิจที่เกิดขึ้นแล้วหรือกำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตอีกมาก รัฐจึงควรเน้นกำหนดกรอบเวลาในการดำเนินกิจกรรมให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้มีความคืบหน้าด้านการคุ้มครองและการเคารพสิทธิมนุษยชน และต้องมีการปรับปรุงแผนในระยะต่อไปให้มีความครอบคลุมและเท่าทันต่อปัญหาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม เพิ่มความโปร่งใส และกระบวนการตรวจสอบเพื่อสร้างกลไกเข้ามาร่วมกันให้ข้อมูล แก้ไข ติดตามและประสานงานการปฏิบัติตามแผนอันจะส่งผลดีต่อความยั่งยืนของภาคธุรกิจไทยในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งต้องทำธุรกิจอย่างเคารพสิทธิมนุษยชน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

ธโรธร ตู้อองคำ. "แนวคิดกระแสโลกและบริบทโลก นโยบายสาธารณะในบริบทโลก หน่วยที่ ๑". ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หน่วยที่ ๑-๘ (ฉบับปรับปรุง). สาขาวิชารัฐศาสตร์. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า ๒-๔๖, ๒-๕๑.

วารสาร หนังสือพิมพ์

โครงการข่าวสารทิศทางประเทศไทย (TTMP). "ประเทศไทยกับมหาอำนาจโลก : การแสวงหาความสัมพันธ์ใหม่ที่ซ่อนตัวอยู่". สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). วารสารประชาคมวิจัยและนวัตกรรม, (พฤษภาคม - สิงหาคม), ๒๕๕๕.

วิศรุต สุวรรณประเสริฐ. "COVID-19 จากมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ ตอนที่ ๑-๒". วารสารสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๓.

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจ, ป๋วย อึ๊งภากรณ์. "COVID-19 จากมุมมองของนักเศรษฐศาสตร์ ตอนที่ ๑- ๒. วารสารสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. ๒๙ เม.ย. ๖๓.

สภาความมั่นคงแห่งชาติ, สำนักงาน. "สถานการณ์ความมั่นคงระหว่างประเทศภายหลังการระบาดของไวรัส COVID-19" วารสารมุมมองความมั่นคง, ฉบับที่ ๔ (มิ.ย. - ก.ย.). ๒๕๖๓.

เสาวณี จันทะพงษ์ ทศพล ต้องหุ้ย และกัลยรัตน์ สุขเรือง. "วิกฤตโควิด-๑๙ กับมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์สุขภาพ". วารสาร ธนาคารแห่งประเทศไทย. ๗ ก.ค.๖๓.

สุพริศร์ สุวรรณิก. "โลกจะเปลี่ยนไปอย่างไร หลังวิกฤตโควิด-19 จบลง". ฝ่ายเศรษฐกิจมหภาค, ธนาคารแห่งประเทศไทย. ไทยรัฐฉบับพิมพ์, ๓๐ มี.ค. ๒๕๖๓.

สุวิญ รักสัตย์. "มาตรฐานวัฒนธรรมของสังคมโลกใหม่ : โอกาสในวิกฤติ COVID-19 CULTURAL STANDARDIZATION OF NEW WORLD SOCIETY : OPPORTUNITY IN CRISIS, COVID - 19". วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย, ๒๒ มิถุนายน ๒๐๒๐.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- กรุงเทพธุรกิจ. "ความร่วมมือ จีน-อาเซียน ยุคหลังโควิด-๑๙" .(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/915262/> , ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.
- กรุงเทพธุรกิจ. "อัปเดตสถานการณ์ 'โควิด-19'. วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๓. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/914955> , ๑๑ ม.ค.๒๕๖๔.
- เดลินิวส์. "ท่าทีอเมริกายุค ไบเดน กับอินโด- แปซิฟิก - จีน".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.dailynews.co.th/article/822408> , ๒๖ มกราคม ๒๕๖๔.
- นวัตกรรมการประชาธิปไตย."วิกฤตโควิด-๑๙: การเริ่มต้นของศตวรรษที่ ๒๑ อย่างแท้จริง".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [http://www.polsci.tu.ac.th/direk/view.aspx?ID=493\(๒๕๖๓\).๒๖](http://www.polsci.tu.ac.th/direk/view.aspx?ID=493(๒๕๖๓).๒๖) ธันวาคม ๒๕๖๓.
- ประชาชาติธุรกิจ ."ทำความเข้าใจ CPTPP วิเคราะห์ โอกาส และ ความท้าทาย". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.prachachat.net/economy/news-455995>. ๒ มกราคม ๒๕๖๔.
- ประชาชาติธุรกิจ. "ไบเดน กับสัญญาณสงคราม การค้าสหรัฐ-จีน รูปแบบใหม่". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.prachachat.net/finance/news-579078>, ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔.
- โพสต์ทูเดย์. "อีก ๘ ปีจีนจะแซงหน้าสหรัฐเป็นที่ ๑ ของโลก". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [https://www.posttoday.com/world/641291\(๒๕๖๓\), ๑๘](https://www.posttoday.com/world/641291(๒๕๖๓), ๑๘) มกราคม ๒๕๖๔.
- วารสารรัฐศาสตร์. "ยุทธศาสตร์เส้นทางสายไหมทางทะเลของจีน : ความเกี่ยวข้องต่ออาเซียนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้". วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร,(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ratthapirak/article/view/59834/\(๒๕๖๓\).๒๖](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/ratthapirak/article/view/59834/(๒๕๖๓).๒๖) กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.
- BBC NEWS ไทย. "โจ ไบเดน : ผู้เชี่ยวชาญมองรัฐบาลใหม่สหรัฐฯ จะสนใจไทยมากขึ้นในเรื่องประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.bbc.com/thai/thailand-55794835>, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.
- Brand Inside. "หลายประเทศในอาเซียน จัดการโควิดดี แต่เศรษฐกิจแย่นาน ไทยสาหัสเพราะท่องเที่ยวพัง". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://brandinside.asia/most-asean-countries-u-shape-recovery/>, ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.
- LAW for ASEAN. "ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-๑๙ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้".(ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก: <https://lawforasean.krisdika.go.th/Content/View?Id=756&Type=1/>. ๓๐ มกราคม ๒๕๖๔.

- MGRONLINE. "โล่งอก !! UK บรรลุข้อตกลงการค้าหลังเบร็ตชิตกับอียู 7 วันก่อนสิ้นสุดช่วงเวลาเปลี่ยนผ่าน". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://mgronline.com/around/detail/>, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๔
- OK NATION. "ภูมิรัฐศาสตร์". (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://oknation.nationtv.tv/blog/danya/2011/11/29/entry-1>, ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๓.
- STANDARD" "ข้อตกลง RCEP กรอบฟื้นฟูผลกระทบโควิด-๑๙" .: สรุปผลลัพธ์การประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://thestandard.com/summary-of-the-37th-asean-leaders-summit/>.(๒๕๖๓), ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔.
- SCBEIC. "เศรษฐกิจอาเซียน ๔".(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [https://www.scbec.com/th/detail/product/7259/\(๒๕๖๓\).๒๔](https://www.scbec.com/th/detail/product/7259/(๒๕๖๓).๒๔) กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔
- THAIPUBLICA. "ในทัศนะของลี เซียนลุง การเผชิญหน้า สหรัฐฯ-จีน เป็นอันตรายต่อ ศตวรรษเอเชีย". (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก : <https://thaipublica.org/2020/06/pridi194/> ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๓.

ภาษาต่างประเทศ

Journals

- Asian Development Bank. "Asia 2050 : Realizing the Asian Century". (online). Available : [https://www.adb.org/th /Asian Development Bank](https://www.adb.org/th/Asian%20Development%20Bank), 2011.
- Bill Gates. "How to respond to COVID-19 And prepare for the next epidemic too".(online). Available : [https://www.gatesnotes.com/Health/28 /2/2018](https://www.gatesnotes.com/Health/28/2/2018).
- Joseph Nye, " America holds the aces in poker game with China," Financial Times, Nov. 2560.
- Ian Bremmer, "How China's Economy is Poised to Win the Future," Time, 2 /11/2020
- McKinsey & Company. " COVID-19 Briefing material: Global health and crisis response". Global health and crisis response, April 13, 2020, 91p.
- McKinsey & Company. "COVID-19 Briefing note: Risk practice". Risk practice. 16 July 30 2020.

Electronic Data Base

- ASIA TIMES. "China the geopolitical winner of Myanmar's coup". (online). Available : <https://asiatimes.com/china-the-geopolitical-winner-of-myanmars-coup/2021/02>.
- BBC. "US China cold war' bigger global threat than virus". (online). Available : <https://www.bbc.com/news/business-53104730> 25 February 2021.
- Fernando E., Alvarez., et al . "A Simple Planning Problem for COVID-19". (online). Available : <https://www.nber.org/papers/w26981> April 2020.
- Correia et al. "Journal of the Marine Biological Association of the UK 99(6) : 1443-1457". (online). Available : https://www.researchgate.net/publication/341029682_Correia_et_al_2019. March 2019.
- CSIS. "Geopolitical Scenarios for Asia after COVID-19" (online). Available : <https://www.csis.org/analysis/geopolitical-scenarios-asia-after-covid-19> 25 February 2021.
- Daron Acemoglu . "Optimal Targeted Lockdowns in a Multi-Group SIR Model". (online). Available : <https://www.nber.org/papers/w27102>. May 2020.
- James Gleik, "Chaos: The Making of a New Science (1987-10-29) Hardcover". (online). Available : [http://vattay.web.elte.hu/lectures/ Chaos Theory /](http://vattay.web.elte.hu/lectures/Chaos%20Theory/) January 1, 1817.
- Joshua Gans Forthcoming. "Economics in the Age of COVID-19". (online). Available : <https://economics-in-the-age-of-covid-19/> The MIT Press. pubpub.org / December 22, 2020.
- Martin Eichenbaum et al. The trade-off between economic and health outcomes of the COVID-19 epidemic. (online). Available : <https://voxeu.org/article/> 20 July 2020.
- Oswald and Powdthavee . "The Case for Releasing the Young from Lockdown: A Briefing Paper for Policymakers". (online). Available : https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3573283 13 Apr 2020.
- Scott Kaplan, "The political economy of COVID-19." (online). Available : <https://doi.org/10.1002/aepp.13164>,/ 23 March 2021.

This is the Asian Century. "This is the Asian Century". (online). Available : www.nikkei.asia.com/
September 30, 2020.

THE DIPLOMAT. "Thailand's Post-pandemic Dance Between the Major Powers". (online).
Available : <https://thediplomat.com/2020/09/thailands-post-pandemic-dance-between-the-major-powers/> 24 February 2021.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ พลเรือตรี ชัยณรงค์ บุญยรัตกลิน
วัน เดือน ปี เกิด ๑ มิถุนายน ๒๕๐๘
การศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๕) โรงเรียนเทพศิรินทร์
นักเรียนเตรียมทหาร รุ่นที่ ๒๔ โรงเรียนเตรียมทหาร ปี ๒๕๒๕
เสนาธิการทหารเรือ รร.สธ.ทร.สรส. ปี ๒๕๓๙
วิทยาลัยเสนาธิการทหาร (วสท.) สปท.บก.ทหารสูงสุด ปี ๒๕๔๖
วิทยาลัยการทัพอากาศ (วทอ.) วิทยาลัยการทัพอากาศ ปี ๒๕๕๑

ประวัติการทำงานโดยย่อ

ผู้บังคับการเรือ ต.๙๑ หมวดเรือที่ ๒ กองเรือตรวจอ่าว กองเรือยุทธการ
ผู้บังคับการเรือหลวงถลาง ทหารเรือที่ ๓ กองเรือฟู่ระเบิด กองเรือยุทธการ
ผู้บังคับการหมวดเรือที่ ๑ กองเรือยกพลขึ้นบกและยุทธบริการ กองเรือยุทธการ
ผู้อำนวยการกองวิทยาการ กรมขนส่งทหารเรือ
รองผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ
ผู้บัญชาการกองเรือลำน้ำ กองเรือยุทธการ
ผู้บัญชาการกองเรือฟู่ระเบิด กองเรือยุทธการ
ผู้อำนวยการศูนย์ซ่อมสร้างสรรพาวุธ กรมสรรพาวุธทหารเรือ

ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้บัญชาการฐานทัพเรือกรุงเทพ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา ยุทธศาสตร์

เรื่อง ท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

ผู้วิจัย พล.ร.ต.ชัยณรงค์ บุญยรัตกลิน

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๓

ตำแหน่ง ผู้บัญชาการฐานทัพเรือกรุงเทพ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบต่อในหลาย ๆ ด้านของทั่วโลก ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาเคยมีการแพร่ระบาดของเชื้อโรคซึ่งส่งผลกระทบต่อทั่วโลก และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ คือ เกิดระเบียบโลกใหม่ เช่น การสร้างระเบียบใหม่ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี เป็นต้น ซึ่งการแพร่ระบาดของ COVID-19 ในครั้งนี้ส่งผลให้มีโอกาสเปลี่ยนแปลงอำนาจของโลกทั้งสหรัฐฯ และสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จะทำให้ทราบถึงความเป็นมาของระเบียบโลกที่ผ่านมา ปัญหา ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ และแนวโน้มการจัดระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 นำไปสู่แนวทางกำหนดท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

ระเบียบโลก (World Order) คือระเบียบกระแสหลักที่โลกยึดถือมาตั้งแต่แต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ก่อนหน้านั้นในช่วง ค.ศ.๑๙๐๐ ชาวยุโรปเริ่มมีแนวคิดต้องการให้เกิดรัฐบาลโลก เพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองและผลประโยชน์ระหว่างชาติต่าง ๆ ด้วยการจัดระเบียบใหม่ให้แก่มหาอำนาจ ระเบียบโลก (World Order) ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติแต่เกิดจากประเทศมหาอำนาจ (Superpower) ในแต่ละยุคสมัย ความเป็นมหาอำนาจทำให้สามารถกำหนดระเบียบกระแสหลักที่โลกยึดถือที่มักจะให้ประโยชน์แก่ผู้กำหนดระเบียบนั้นไม่ทางใดก็ทางหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนมหาอำนาจโลกคือ ศักยภาพด้านการค้า การทหาร และเทคโนโลยี

ก่อนการระบาดของ COVID-19 นอกจากระเบียบโลกดังกล่าวกำลังเปลี่ยนแปลงและถูกท้าทายจากหลายด้าน เช่น กระแสต่อต้านโลกาภิวัตน์ ประเด็นชาตินิยมทางเศรษฐกิจ ความวุ่นวายจากกระแสประชานิยมปีกขวาที่เริ่มเกิดขึ้นในทวีปยุโรปและได้รับความนิยมในหลายประเทศ และการถอนตัวออกจากสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร (Brexit) สหรัฐฯ ที่เคยเข้มแข็งก็เผชิญกับวิกฤตหลายด้านเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นวิกฤตทางการทหารที่แพ้ในการรบแบบ งบประมาณขาดดุลจำนวนมากจนกลายเป็นวิกฤตเศรษฐกิจที่ร้ายแรงกว่าที่คิดและคงจะเรื้อรังไปอีกหลายปี รวมถึงความขัดแย้ง

กับสาธารณรัฐประชาชนจีนเรื่องสงครามการค้า การแข่งขันทางเทคโนโลยี ความมั่นคงในภูมิภาค และสิทธิมนุษยชน พลังอำนาจของสหรัฐฯ ที่ลดลงเปิดโอกาสให้สาธารณรัฐประชาชนจีนและมหาอำนาจอื่นที่ค่อย ๆ สะสมกำลังในทศวรรษที่ผ่านมาแสดงบทบาทในเวทีโลกได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษา วิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกที่ผ่านมา
๒. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความขัดแย้งที่สำคัญก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 และแนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ และแนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
๔. เพื่อเสนอแนวทางกำหนดท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

๒. ขอบเขตด้านประชากร

การรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

๓. ขอบเขตด้านเวลา

ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๓ - มิถุนายน ๒๕๖๔

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและประกอบการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) การสัมภาษณ์เชิงลึกจาก หน.ส่วนราชการ ระดับสูง ผู้เชี่ยวชาญ / นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้เสีย โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับ

สถานการณ์ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การแข่งขันอิทธิพลของมหาอำนาจในภูมิภาคอินโด-แปซิฟิกและแนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ตลอดจนผลกระทบเชิงนโยบาย

๑.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ(Secondary Sources) ได้แก่ ข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลอื่น ได้แก่ ข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เชื่อถือได้ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อใช้ในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้อย่างชัดเจน มีความครอบคลุมและมีความถูกต้องมากที่สุด

๓. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลในรูปแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาความ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์และแนวทางใหม่ ๆ ที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

ระเบียบโลกแบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ อุดมการณ์ (Ideology) สถาบัน (Institution), องค์กรบรรทัดฐาน (Norm) และ โลกาภิบาล (Global governance) โดยจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกที่ผ่านมาได้ผลการศึกษาดังนี้

๑. ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกที่ผ่านมา ได้แก่

๑.๑ ด้านเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่

ยุคสงครามโลกครั้งที่ ๑(1914s-1918s) สหรัฐฯ เริ่มก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจร่วมกับอังกฤษ ฝรั่งเศส และอิตาลี มีการส่งเสริมและเผยแพร่ประชาธิปไตย มีการก่อตั้งองค์กรสันนิบาตชาติ

ยุคสงครามโลกครั้งที่ ๒ (1939s – 1945s) มีการจัดตั้งรัฐบาลโลกโดยสหรัฐฯ และอังกฤษ มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (UN) สหรัฐฯ มีรายได้จากการค้ามากที่สุดในโลก

ยุคสงครามเย็น (1945s – 1980s) โลกแบ่งเป็น 2 ขั้ว เกิดสงครามเกาหลี สงครามเวียดนาม สหภาพโซเวียตล่มสลาย

ยุคระเบียบโลกใหม่ (1980s – 2000s) สหรัฐฯ ประกาศใช้ยุทธศาสตร์แม่บท มีการประกาศใช้นโยบายสิทธิมนุษยชน เกิดกระแสชาตินิยมหลังการล่มสลายของคอมมิวนิสต์

ยุคหลังระเบียบโลกใหม่ (2000s – ปัจจุบัน) สหรัฐฯ มุ่งเน้นการขยายฐานอำนาจของตน, สหราชอาณาจักร ประกาศออกจากสหภาพยุโรป เกิดการไกล่เกลี่ยของระเบียบโลกอย่างมาก

ทรัมป์ ประกาศแสดงตนว่าสหรัฐฯ ถู้อผลประโยชน์ของตนอยู่เหนือชาติใด ไม่คำนึงถึงกฎระเบียบ
เกิดความขัดแย้ง

๑.๒ ด้านโรคระบาด ได้แก่ อหิวาตกโรค ไข้หวัดใหญ่ยุโรป โรคฝีดาษ กาฬโรค และ
COVID-19

๒. ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

ทำให้ทราบถึงความขัดแย้งที่สำคัญก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 และแนวโน้ม
ความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้แก่

๒.๑ แนวโน้มความขัดแย้งก่อนการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้แก่ ประเด็นเรื่อง
สงครามการค้า, ประเด็นเรื่องการแข่งขันทางเทคโนโลยี ประเด็นเรื่องความมั่นคงในภูมิภาค และ
ประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน

๒.๒ การแพร่ระบาดของ COVID-19 ในปัจจุบัน เกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ในทั่วโลก
เช่น การทูตวัคซีน การแข่งขันทางเทคโนโลยีพลังงานสะอาด และการแข่งขันทางค่านิยมทางการ
เมือง เป็นต้น

๒.๓ แนวโน้มความขัดแย้งหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้แก่ โรค COVID-19
จะยังคงอยู่ต่อไป เศรษฐกิจในทุก ๆ ประเทศได้รับผลกระทบโดยเฉพาะประเทศชั้นนำของโลก
และการเผชิญหน้าทางทหารยังคงดำเนินต่อ อาทิ กรณีอิหร่าน-อิสราเอล และความขัดแย้งของทะเลจีนใต้
 เป็นต้น

๓. ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

ทำให้ทราบถึง ปัญหา ความท้าทาย และปัจจัยเสี่ยงของระเบียบโลกใหม่ และ
แนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้แก่

๓.๑ ปัญหาคือ ปัญหาที่มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19
สหรัฐฯ สูญเสียความเชื่อมั่นจากนานาชาติ สหรัฐฯ ยากที่จะเป็นประเทศมหาอำนาจของโลกได้
เหมือนอดีต หลายประเทศพึ่งพาตนเองมากยิ่งขึ้น ต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจ, จีนมีบทบาทในเวทีโลกมาก
ขึ้น และความขัดแย้งยังคงมีเหมือนเดิม เป็นต้น

๓.๒ ความท้าทายและปัจจัยเสี่ยง คือ มีแนวโน้มที่จะมีความเสี่ยง เช่น ความเสี่ยง
จากภาวะสูญญากาศทางอำนาจ ความเสี่ยงจากสงครามเย็น และความขัดแย้งในการแข่งขัน
ทรัพยากรธรรมชาติ ความเสี่ยงจากการปะทะกันของแนวคิด และความเสี่ยงจากสภาวะโลก
ที่ไร้ระเบียบ เป็นต้น

๓.๓ แนวโน้มระเบียบโลกใหม่หลังการแพร่ระบาดของ COVID-19คือ โลกกำลังจะ
เปลี่ยนผ่านอย่างช้า ๆ จากระบบขั้วอำนาจเดียว (Unipolar) ที่สหรัฐฯ ครองความเป็นมหาอำนาจ
เพียงหนึ่งเดียวมายาวนานไปสู่ระเบียบโลกใหม่ที่มีหลายขั้วอำนาจ (Multipolar)

๔. ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ ๔

เพื่อเสนอแนวทางกำหนดท่าทีของไทยต่อการจัดระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 ได้แก่

๔.๑ ด้านนโยบายต่างประเทศ เช่น การมีปฏิสัมพันธ์กับมหาอำนาจ, ดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบไม่เลือกข้าง, กับจีน ต้องหลีกเลี่ยงการทำสัญญาระยะยาว, กับสหรัฐฯ ควรให้ความร่วมมือด้านความมั่นคง และไม่ต้องเจาะจงว่าจะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อใครโดยเฉพาะจีน, ไม่เข้าสู่ความขัดแย้งด้านอารยธรรมและต้องมีบทบาทในเวทีอาเซียน เป็นต้น

๔.๒ ด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดตั้ง ASEAN Disaster Relief Forces เพื่อแก้ไขปัญหาภัยพิบัติระหว่างประเทศ, การกระจายความเสี่ยงในมิติของเศรษฐกิจ และกระชับความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคโดยเฉพาะกลุ่ม CLMA เพื่อประจักษ์ร่วมในการต่อรอง เป็นต้น

๔.๓ ด้านการหาจุดยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การผนึกกำลังอาเซียน, ควรคงความเป็นหนึ่งเดียวกับอาเซียน และควรให้ความสำคัญกับประชาธิปไตย เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน และสงคราม เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

๑. ควรทำการศึกษาเพิ่มเติมในด้านความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 สิ้นสุด

๒. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์เพื่อเตรียมความพร้อม และกระจายปัจจัยเสี่ยงในทุก ๆ ด้าน ที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 สิ้นสุด

๓. ความทำการวิเคราะห์ปัญหาในด้านต่าง ๆ เพิ่มเติมเพื่อเตรียมความพร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเพื่อเข้าสู่ระเบียบโลกใหม่ภายหลังการแพร่ระบาดของ COVID-19 สิ้นสุดลง